

İDARE

DERGİSİ

DAHİLİYE VEKÂLETİNCE İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

YIL: 26

TEMMUZ - AĞUSTOS 1955

SAYI:235

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:

		<u>Sayfa</u>
Alkol ve Trafik Emniyeti	E. ALIVEREN	1
Köylerin İmarında Arsa İşi	İbrahim ER	7
Kan Gütme Cürümlerine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme	A. P. GÖZÜBÜYÜK	10
2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu İle İdare Heyetine Verilen Salahiyetler	Alâaddin HİTAY	14
Dul ve Yetim Aylığı Bakımından Gaip Erlerin Hukuki Durumu	Dr. Y. Karayalçın	18
Turistik Bir Memleket Köşesi (Amasra)	Ümran OYMAN	32
Pasinlerde İncelemeler	Rıza ÖZSÜ	42
Yersarsıntısı Bölgelerinde İmarın Gecikme Sebepleri	Turgut TİMUR	47
Evlât Edinme Müessesesinin Tekemmülü ve Tescili Üzerine Bir Etüt	Edip TURHAN	53
İdarenin Sınır Meselesi	Reşit YALIN	62

TERCÜMELER:

İngiliz Belediyelerinin Merkezden Denetlenmesi Usulü...	Vecihi TÖNÜK	77
---	---------------------	----

DEVLET ŞÛRASI KARARI:

Bir Köye Ait Suyun Bir Kısmının Diğer Bir Köye Tahsisine İmkân Olup Olmadığı Hakkında		89
---	--	----

İDARİ COĞRAFYA İ

Balâ Kazası İdarî Coğrafyası	Muammer DURAK	94
------------------------------------	----------------------	----

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı: 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllığı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A - Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B - Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.

TETKİKLER

ALKOL ve TRAFİK EMNİYETİ

Erdoğan Aliveren

İstanbul Maiyet Memuru

Anti alkolik bir dernek olan Yeşilay'ın Gençlik Kolu ile İstanbul Trafik Müdürlüğünün beraberce organize ettikleri «Alkol ve Trafik Emniyeti» konulu tartışmalı ilmi toplantı 9 Mart 1955 Çarşamba günü Eminönü Öğrenci Lokalinde yapıldı. Yeşilay Gençlik Kolunun geçen seneki başkanı ve Vilâyet Maiyet Memuru Cevat Geray ile bu seneki başkan Güneri Mutlu'nun cidden uzun ve yorucu bir çalışma sonunda tertip ettikleri bu toplantı çok istifadeli geçti. Hazırlıklar esnasında, Trafik Müdürlüğüyle işbirliği yapılmış olması, Eğitim Başkomiserliğinin çok dar olan imkânlarına rağmen yapmak isteyip de yapamadığı işlerden birini yapabilmesine imkân verdi. Halkımızın Trafik Emniyeti yönünden aydınlatılması amacını güden Eğitim Başkomiserliğinin, bu vesileyle, Trafik Emniyetinin alkolle olan ilgisini her yönden belirten bir çalışma yapmış olması da, Trafik Müdürlüğü için çok faydalı oldu.

Yeşilay Gençlik Kolunun geçen sene tertiplediği «Alkol suç işlemeğe tesir eder mi?» konulu toplantıda da yapıldığı gibi, bu toplantının da konuşmaları tele alınmış olup yakında kitap halinde yayınlanacaktır. Trafik konusunun memleketimiz için çok yeni ve aktüel bir konu olması sebebiyle, bu mevzudaki yayınların hiç yok denecek derecede az olması, yayınlanması düşünülen bu kitaba özel bir önem verilmesini de sağlayacağına böylece işaret ettikten sonra toplantı hakkında kısaca izahat vermek istiyoruz.

250 kadar dinleyicinin iştirak ettiği toplantı Eminönü öğrenci Lokali'nde yapıldı. Üst kattaki salonun giriş kısmında ayrıca bir de sergi açılmıştı. Sarhoşluk sebebiyle son beş senede vuku bulan kazaların resimleri ile resimler hakkında gerekli izahatı ihtiva eden bu sergi, Trafik Müdürlüğü tarafından vak'a anında çekilen fotoğraflardan ibaretti. Toplantıdan sonra serginin bir kaç gün daha devam etmesi daha iyi olurdu kanaatindeyim. Bu tip fotoğraflardan ibaret sergilerin sık sık ve şehrin muhtelif yerlerinde açılması, Trafik Eğitimi için çok faydalı olacaktır.

Saat tam 15,00 de toplantıyı açan özel Ozan, İstanbul Valisi ve Belediye Reis Vekili Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın bir mesajını

okudu. İşlerinin çokluğu sebebiyle toplantıya gelemeyen Yeşilay'ın fahri Başkanı sayın Gökay, bu kısa mesajla, Trafik ve Alkol meselelerinin cemiyetimiz için olan önemine işaret ettikten sonra toplantıya başarılar diliyordu. Bu mesajı, Gençlik Kolu Başkanı Güneri Mutlu'nun, toplantının sebebini, mahiyetini, konuşacak hatiplerin konularını anlatan kısa bir konuşması takip etti. Böylece açılış merasimi tamamlanarak asıl konuya geçildi.

İlk söz, meseleyi tatbikat yönünden inceleyecek olan Trafik Müdürü ve Emniyet Müdür Muavini Orhan Eyüboğlu'nundu. Ancak bir haftadan beri hasta yatan Eyüboğlu toplantıya gelememişinden, onun yapacağı konuşmayı Eğitim Başkomiseri İbrahim Gökçe okudu. Bunda, Trafik kazalarının sebepleri arasında alkolün rolü ve diğer sebeplerle nisbeti anlatılıyordu.

Toplantının en alâka çekici konuşmasını, İstanbul Belediyesi Trafik Uzmanı Yüksek Mühendis Fikret Evliyagil yaptı. Şehrimizde alkol sebebiyle vuku bulan trafik kazalarından enteresan misaller de vererek konuşmasını süsleyen Evliyagil, harplerde şehit düşenlerle, uçak kazalarında veya sair kazalarda vefat edenlerle, Trafik kazaları sonunda vefat edenleri mukayese etti, Bu kazaların sebepleri arasında alkolün durumuna da temas ederek, alkol sebepleriyle vuku bulan Trafik kazalarının % 80 - 90 nisbetinde ölümlerle sona erdiğini belirtti. Şoförlerin alkollü olup olmadıklarının kontrolü için bulunan usulleri de sıralayan Evliyagil, Drankometr, İntoksimetr ve Alkometr aletleri hakkında da bilgi vererek konuşmasını bitirdi.

Meseleyi Tıp yönünden inceleyen konuşmayı, İstanbul Elektrik - Tramvay - Tünel İdaresi Psikoteknik mütehassısı Dr. Erdoğan Noyan yaptı. Küçük dozda alınan alkolün insanlar üzerindeki tesirlerinden bahsederek söze başlayan hatip, alkolün kanda 0,005 nisbetinin üstüne çıkması halinde, intikal sür'ati de diyebileceğimiz Reaksiyon zamanının uzadığını ve bu halin de ne gibi tehlikeleri olduğunu anlattı. Reaksiyon zamanının tesbitinde kullanılan ve saniyenin 0,01 ini bile ölçebilen Kronoskop aletini de dinleyicilere gösteren Dr. Noyan, normal insanlarda bu sürenin 0,22 saniye olduğunu da sözlerine ilâve etti.

Prof. Dr. Nurullah Kunter, problemin hukuk yönünü inceleyen uzun bir konuşma yaptı. 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunumuzun alkollü olarak taşıt kullananlar hakkındaki hükümlerini incelemeyen önce, ecnebi mevzuatı tetkik etmek gerektiğini bildiren sayın Prof., bu iş için de, 1950 yılı Temmuzunda Stokholm'de toplanan Milletlerarası 1. Alkol ve Trafik Kongresine sunulan raporlara dayanarak aşağıdaki izahatı verdi.

Alkollü olarak vasıta kullanırken kaza yapan şoförlere verilen cezalarda, alkolün cezayı arttıran bir faktör olduğunu, bu hususta, Kongreye iştirak eden 26 Devletin (Türkiye bu Kongreye iştirak etmemiştir) mevzuatında büyük farklar olmadığını belirten sayın Kunter, asıl meselenin sadece alkollü olarak vasıta kullanmanın suç sayılıp sayılmaması olduğuna işaretler, bu hususta mevcut 3 hukuk sistemini izah etti.

Fransa, İtalya, Belçika gibi bazı memleketlerin teşkil ettiği 1. grupta, alkollü olarak vasıta sevk ve idare etmek, müstakil bir suç değildir.

2. Gruptaki Devletler bu hali müstakil bir suç sayıyorlar. Yalnız bu sistemi kabul eden memleketler, mevzuatlarında çeşitli tabirler kullanarak alkollü derecelendirmişlerdir. Meselâ, Arjantin ve Portekiz’de (sarhoşken), Yunanistan ve Kanada’da (zehirlenmişken), Hollanda ve İspanya’da (kuvvetli içkilerin tesiri altında), Amerika Birleşik Devletleri, Norveç ve Pakistan’da (alkol tesiri altında), İngiltere, İsveç ve Danimarka’da (motörlü vasıta kullanma kabiliyetini azaltacak derecede alkollü olarak) vasıta kullanmak suçtur. Görülüyor ki, bütün bu misallerde mutlak içki yasağı yoktur, sadece muayyen bir had vardır ki, bu haddi ya kanun belirtmiştir veya gene kanunla hakim in tasarrufuna bırakılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin 12 sinde ve ekseri memleketlerde, kandaki alkol nisbetinin 0,0005 in üstüne çıkması, vasıtanın selâmetle idaresine imkân vermeyecek bir had olarak kabul edilmiştir.

3. Gruptaki memleketler ise muayyen kategori kimselere mutlak alkol yasağı tahmil etmektedirler. Meselâ, Norveçte, insan ve eşya nakleden vasıtaları kullananlar, vazifeye başlamalarından 8 saat evvelinden itibaren, içindeki alkol nisbeti % 2,5 dan yüksek olan içkileri kullanamazlar. İsveçte ve Çekoslovakya da insan nakliyatında çalışan profesyonel şoförler, işe başlamadan hemen önce ve iş esnasında alkollü içki kutlanmamış olmak zorundadır.

Sayın Prof. Kunter bundan sonra, herkes için ve her an içki yasağı koymuş bulunan tek memleketin Suudi Arabistan olduğuna işaret ederek Türkiyedeki sistemin izahına geçmiştir. 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun 31. maddesinde, (..... alkollü içki kullanmış olanlar nakil vasıtası veya müteharrik makina kullanamazlar), dendiğini kaydeden Profesör, bu vaziyette, Türkiyenin yalnız başına 4. gurubu teşkil ettiğini izahla, böylece ferdî hürriyetlerin lüzumsuz yere tahdit edildiği, üstelik maddenin bu haliyle tatbik kabiliyetinin de bulunmadığı hakkındaki şahsî görüşlerini anlattı. Kanunun Büyük Millet Meclisinde cereyan eden müzakereleri esnasında ileri sürülen muhtelif fikirlere de kısaca temas eden hatip, maddede (zaman) unsurunun da noksan olduğunu kaydederek konuşmasına son verdi.

Böylece, meselenin Pratik, Teknik, Tıbbî ve Hukukî yönlerden incelenmesi sona ermiş ve tartışma faslına sıra gelmişti. Cidden İlmî bir toplantı tertipleyen Yeşilaycı gençler, dinleyicilerin, hatiplerin konuşmalarında bahsettikleri hususlar veya konuyla ilgili diğer noktalar hakkında soracakları hususları cevaplandırmak üzere bir de «Bilim Kurulu» teşkil etmişlerdi. Hatiplerden başka, Teknik Üniversite Trafik Profesörü Faruk Umar, Psikiyatri Doçenti Dr. Kâzım Dağyolu, Cerrahi Doçenti Dr. Şinasi Güçhan, Trafik Mecmuası Yazı İşleri Müdürü Abbas Parmaksızoğlu ve Vilâyet Maiyet Memuru Erdoğan Alıveren de bu kurulda vazife almıştı. Tartışmaları Vilâyet Maiyet Memuru Cevat Geray idare etti.

İlk sual Sait Orhun adlı bir şoför vatandaş tarafından soruldu. Her akşam yemek esnasında bir kaç kadeh alkollü içki almakta olduğunu, ertesi sabah otomobilini kullanıp kullanamayacağını merak etmekte olan Sait Orhuna, Prof. Kunter, yapılacak kontrolde, kanında alkol bulunursa, milyonda 1 nispetinde bile olsa, sevkedildiği mahkemece 10 günden bir aya kadar hapis ve 100 Liradan 200 liraya kadar ağır para cezasına çarptırılacağı; Dr. Noyan ise, aradan geçen 10 - 12 saat sebebiyle kanında ertesi sabahki muayenede alkole rastlanmayacağını anlattılar.

Bayan Zekâvet Zâtî Öget, bu halin her akşam tekrarlanması halinde, alkolik olan kimselerin şoförlük yapıp yapamayacaklarını sordu ve 31. maddenin nasıl tatbik edileceğini anlamak istedi. Doçent Dr. Dağyolu, alkoliklerin kanında daima alkole rastlandığını anlattı. Belediye stajı esnasında bir müddet de Trafik Müdür Muavinliği yapan Vilâyet Maiyet memuru Erdoğan Alıveren ise, 6085 sayılı kanununun 26. maddesine göre, ehliyetname alacak olanlarda aranılan vasıflar arasında, alkollü içkileri kullanmayı itiyat derecesine vardiirmiş olmanın da ehliyet verilmesine mani hallerden biri olduğunu bildirdikten sonra, normal trafik kontrolleri yapan ekiplerin, bu sırada rastlayacakları ve alkollü olduğundan şüphelendikleri şoförleri muayeneye sevk ettiklerini izah etti. Bu sırada söz alan Prof. Kunter, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre, ehli vukuf tetkikatı yaptırmanın hekime verilen bir yetki olduğunu, ancak tehirinde mazarrat umulan hallerde Müddeiumumilerin de ehli vukuf tetkikatı yaptırabileceklerini ancak polislin şoförleri doktora sevk ile bu işe müdahale edemeyeceklerini söyledi. Tekrar söz alan Erdoğan Alıveren, şoförün alkollü olup olmadığının kontrolü için doktor muayenesi yaptırılmasının, bir vukuf ehli tahkikatı değil de, kanununun 31. maddesinin tatbiki ve varsa suçun esas unsurunun tesbiti muamelesi olduğu ve polisçe de yapılabileceği hususundaki kanaatini anlattı.

İstanbul Şoförler Cemiyetinin Hukuk Müşaviri Avukat Şekip Okçuoğlu, alkölün muayyen bir miktarının mı, yoksa sadece en az dozunun mu

kullanılmış olarak vasıta sevk ve idare etmenin suç sayıldığını sordu. Prof. Kunter, vasıta kullananların kanında en az dozda bile alkol bulunmasının suç sayıldığını, ancak bunun doğru olmadığını, tıbbî esaslara göre tesbit edilen bir haddin altındaki alkolün zararlı olmadığını tekrarladı. Dr. Noyan, alkolün tesirinin şahıstan şahısa değiştiğini, bu sebeple, zararlı olan en az dozun tesbitinin tıbben mümkün olmadığını anlatarak, «en az kaza yapan, en çok kaza yapabilirim diyendir.» dedi.

Avukat Okçuoğlu tekrar söz alarak, alkolün derecesinin mi, yoksa alınıp alınmadığının mı kontrolü daha kolaydır diye sordu ve Dr. Noyandan «şüphesiz ki İkincisi daha kolaydır.» cevabını alınca, memleketimizde Trafik işlerinin yeni olduğunu, teşkilâtın bile tam olarak kurulamadığını, meselâ Bolu dağında yapılan kontrolde, her hangi bir şoförün kanındaki alkol nisbetini tesbit etmeğe, bugün için, imkân bulunmadığını anlattı ve «Bu sebeplerle Profesör Sayın Kunter'in fikirlerine iştirak edemiyor ve Kanunun bu hükmünün memleketimizin şartlarına en uygun gelen hal şekli olduğuna dair inancımı muhafaza ediyorum.» diyerek sözlerine son verdi.

Güneri Mutlu'nun, ekzama ve benzeri bazı deri hastalıklarının tedavisinde kullanılan alkollü ilaçları alanların vasıta kullanıp kullanamayacakları sorusuna Dr. Dağyolu, cilde sürülen alkolün kana geçmediği cevabını verdi. Prof. Kunter ise, fazla dozda ensülin ve bazı diyabetik ilaçların sarhoş intibâı bıraktıklarım, ancak kanda alkol bulunmadığımı söyledi.

Bir dinleyici, alkollü içki kullandıktan sonra, bol miktarda maydanoz veya sarımsak yemenin, ağızdaki kokuyu yok ettiğini, hatta «Eyüboğlu Hapı» diye adlandırılan bazı ilaçların da, içkinin tesirini ortadan kaldırdığı şeklinde kulağına çalınan hususların sıhhat, derecesini sordu. Kendisine, alkol muayenesinin sadece ağız koklamak suretiyle yapılmadığı, konuşurken veya yürürken muvazeneli olup olmadığına da dikkat edildiği, göz hareketlerinin kontrol edildiği, varsa görgü şahitlerinin de dinlenildiği anlatıldı. Bu arada, memleketimizde bir tane olarak bulunan alkometr aleti de gösterildi. Ancak, aletin tecrübe edilmesine imkân bulunamadı. Çünkü, alet bir defa kullanılmakla, bir daha kullanılmayacak hale geliyormuş.

Bir başka dinleyici sarhoş ve alkolik şoförlerin takibi için sivil giyinmiş Trafik Polisleri çalıştırmanın faydalarından bahsetti. AYTEKİN OZAN, kanundaki (alkollü içki kullanmış olarak) ve (vasıta kullanmak) tabirlerinin izahını istedi. Hayati Hançerlioğlu, içkili gazinoların kapılarında bekleyen hususi otomobil sahiplerinin de, gazinodan çıktıktan son-

ra takibinin faydalı olacağını anlattı. Suallere Prof. Kunter, Başkomiser Gökçe ve Yük. Müh. Evliyagil cevaplar verdiler. Bu arada Dr. Dağyolu da üç memlekette başından geçen ve bu memleketlerin Trafik işine verdikleri değeri belirten 3 karakteristik misal verdi ve bu konuda eğitimin rolüne işaret etti.

Toplantıya katılan 250 kadar dinleyici, bu soru ve cevaplar sayesinde, konu üzerinde bir hayli enteresan fikir ve bilgi edinmişlerdi. Başka soru de soran olmadığından, tartışma faslı da kapandı.

Toplantıyı takip etmekte olan Vali Muavini Vefik Kitapçığıl, en az 10 senedenberi hiç ceza almadan taksit şoförlüğü yapmaları sebebiyle Trafik Müdürlüğüne takdirname ve madalya ile taltif edilmiş olan şoförler arasından seçilen, hiç alkollü içki kullanmayan 5 şoföre, Yeşilay'ın İsveç'ten hususi surette getirttiği birer reflektabl (Beynelmilel Anti Alkolik Şoför - M. H. A.) arması verdi ve toplantı sebebiyle organizatörleri tebrik etti.

Daha sonra, Eğitim Başkomiseri İbrahim Gökçe'nin izah ettiği ve Trafik kazalarının sebeplerini gösteren bir film seyredilerek toplantıya son verildi.

KÖYLERİN İMARINDA ARSA İŞİ

Yazan : **İbrahim Er**
Erzincan Vali Muavini

231, 232 Sayılı İdare Dergisinin 66 ncı sahifesinde kısaca izah edilen (köylerde mesken yaptıracaklara bedeli mukabilinde arsa temini hakkındaki) mevzuun ehemmiyeti bakımından bir parça daha tahlili icap etmektedir. Evvelki yazımızda temas edildiği üzere köyde mesken yaptırmak isteyen fakat arsası olmayan bir çiftçiye arsa teminine dair mevzuattaki boşluğun hangi kanunlar yönünden doldurulmasının münasip olacağı noktaları üzerinde incelemeler yapılmakla mes'ele tamamen aydınlanarak hal çareleri bulunmuş olacak ve bu köy işi kat'î bir neticeye bağlanmış bulunacaktır.

Köyde mesken yaptırmak mecburiyetinde olup arsası bulunmayanlara bedeli mukabilinde arsa temin edileceğine dair 4753 sayılı Çiftçiye Topraklandırma Kanunu ile bu kanuna ek 5618 sayılı Kanunda ve 5602 sayılı Tapulama Kanununda bir hüküm bulunmadığı gibi Bina Yapımını Teşvik Kanununda da bir hükme rastlanmamaktadır. Halbuki köylerde topraksız çiftçilere toprak dağıtan Toprak Tevzi Komisyonları ve tapulama kanununa göre tapusuz arazileri tapulayan arazi kadastro teşkilâtının köylere vardıklarında arsasız çiftçilere verilmek üzere köy şahsiyeti maneviyelerine köy civarında arsa, tesbit etmeleri, bu arsaları parsellemeleri ve tapuya tescil ettirmeleri daima imkân dahilindedir. Esasen çok verimli çalışan bu müesseseler bu işleri de aslı vazifeleriyle birlikte mükemmelen başarabilirler. Yeter ki çiftçiye topraklandırma, tapulama ve köy kanunlarına ek olarak gerekli hükümler konulmuş bulunsun, Çiftçiye topraklandırma ve tapulama kanunlarına eklenecek hükümlerin köy civarında köy şahsiyeti maneviyeleri adına arsa tesbitini, tapuya tescilini ve parsellenmesini hedef tutması gibi köy kanununda ise köy namına tesbit edilen bu arsaların:

A — Köyün hususi mülkiyetine geçmesini,

B — Köy geliri olmasını,

C — Köy muhtar ve ihtiyar meclisince idaresini ve bedeli mukabilinde hakiki ihtiyaçlılara verilmesi şeklinin tayini hedef tutulsun.

Köylerde mesken yaptıracak arsaya muhtaç çiftçilere arsa verilmesinden elde edilecek İctimaî faydalar çok olacaktır. Bu işin yapılmasından doğacak neticeler şunlardır:

- 1 — Köylerde mesken yaptıırma davasının halline yarayacak,
- 2 — Köylünün arsa ihtiyacını temin edecek,
- 3 — Köylerin imarını kolaylaştıracak, plânlı ve modern köy evleri yapılmasına amil olarak köylerde yeni mahalleler kurulacak,
- 4 — Köy şahsiyeti maneviyeleri belediyeler gibi arsa bakımından da hususi mülkiyet sahibi olacak,
- 5 — Köylere bir gelir menbaı elde edilecek,
- 6 — Köylerde arsa tesbiti, tescili ve parsellenmesi işi hâzineye hiç bir külfet tahmil etmeyecek.

14/Nisan/1955 tarihinde açılan birinci İmar Kongresi top yekûn memleketin imarı için atılan çok hayırlı bir adımdır. Memleket çapındaki imar hareketlerinin mevzuat, Finansman imar plânları ve meskenler yönünden organize edilmesi hedef tutulurken mesken mevzuunda bilhassa köy imarı ve köy meskenlerinin ehemmiyetle ele alınması binnetice bu işler meyanında köy arsa ve imar sahaları işini de halle imkân verecektir. Köylerdeki arsa ve iskân sahaları mevzuu çıkacak yeni imar kanununda yeni hükümlerle kanuniyet iktisap ederse çiftçiyi topraklandırma, tapulama ve köy kanunlarına bu yönden yeni hükümler eklemeye belki de lüzum kalmayacaktır. 2644 sayılı tapu kanununun 1 inci maddesinde: köye ait gayrimenkullerin tescilinde köy muhtarlarının yetkili bulunduğu tasrih edildiğinden köy şahsiyeti maneviyesi adına toprak tevzi komisyonları tarafından köy arsaları tesbit olunduğu takdirde bunların tapu kanunu yönünden de tapuya tescili imkân dahiline girecek ve bu suretle köylerdeki arsa sıkıntısı bertaraf edilmiş olacaktır. Gerçi köy sınırları içinde kapanmış yollarla yol fazlalarının köy namına tescil olunacağı tapu kanununun 21 inci maddesinde yazılı ise de tatbikatta bu gibi tescil ameliyelerine çok ender rastlanır. Köylerin dışında dana ve kuzuların otladığı boş yerler olursa da bu yerler ekseriya köy mer'asının bir temadisinden ibaret bulunduğu ve köy mer'asının ise arsa halinde satışının 4753 sayılı kanunun 64 ve 5618 sayılı kanunun ek 2 ve 6 ncı maddelerine göre mümkün olmadığından her köyde arsa tesbit ve köy adına tesciline mesağ verecek yeni hükümlere ihtiyaç bulunduğu izaha değer bir keyfiyettir.

Tapu kanununun 25 inci maddesinde: Belediye kanununun 159 ve

iskân kanununun 21 inci maddeleri dışında kalan mer'a, bataklık gibi köy orta malı sayılan yerlerin tescili ve alım satış şekillerini ve bu suretle köylerin hususi mülkiyetine geçmesini mümkün kılacak hususi hükümler konulması derpiş edilmiş ise de halen bu yolda yeni hükümler de vaz edilmiş değildir. Binaenaleyh köylerde mesken yaptıracakların arsası olmayanlara arsa temini işi mevzuat bakımından hal edilmediğinden müstacelen halli gereken bir mevzu halinde durmaktadır. Çünkü köylerdeki mesken durumu umumiyetle gayri sıhhî ve çok iptidaidir. Birçok köylerde evler birbirine bitişik, avlular karışıktır. Halbuki bir köy evi çok teferruatlıdır. Evden ayrı ahır, samanlık, hela, odunluk ve tezeklik, arılık, kümes, tandırlık, Traktör ve diğer ziraî aletler garajı ve hangarı ve bunlardan ayrı bir de geniş bir bahçesi olması lâzımdır. Böyle bir köy evi için geniş bir arsaya ihtiyaç vardır. İnkişaf halinde bulunan köylerimizin birinde yılda beş ev yapılırsa on yılda elli ev yapılacak ki bunlar için lüzumlu arsa geniş bir sahayı işgal eder. Köylerin imarında mesken işleri plânlaştırılınca arsa işinin ne kadar mühim olduğu ve bunun başlı basma bir mevzu olarak ele alınması icap ettiği kendini gösterecektir.

Şu duruma göre: Her köyde arsa tesbit ve tescil olunduktan sonra parsellenmiş arsaların ihtiyacı olan çiftçilere verilmesi tahakkuk ettiği günden itibaren bu arsalar üzerine modern tiplere göre köy evleri inşası ve bahçeleriyle birlikte yeni bahçeli mahalleler kurulması şüphesiz ki istikbalde bir hakikat olacak ve köylerde yeni mamureler meydana çıkacaktır.

KAN GÜTME CÜRÜMLERİNE DAİR KANUN ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yazan :

Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük
Adliye Vekâletinde Hâkim

23 Haziran 1937 tarihli ve 3236 sayılı kan gütme dolayısıyla işlenen cürüm failleri ve hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair kanun:

Kan gütme sebebiyle adam öldüren veya başkasını bu cürmü işlemeğe azmettiren veya tahrik eyleyen kimsenin cürüm işlediği takdirde bir dam altında yaşayan usul ve furularıyla kardeşlerinin, karı veya kocasının ikametgâhlarının bulunduğu yerden başka bir yere nakil edilmeleri ve fail ile bir dam altında yaşamasalar bile cürüm işlendiği zaman failin ikametgâhının bulunduğu köy veya kasaba veya şehir içinde ikamet eden bu hısımlarıyla amca, dayı, hala, teyze, yeğen, kaynata veya kaynanasından her hangi birinin nakillerine Adalet mercilerince karar verilebileceğine dair hükümleri tanzim etmiş bulunmaktadır.

Bu kanunun hedefi muayyen suçları işleyenleri ve hısımlarını suçun işlendiği bölgede oturmaktan men ile bunları oradan uzaklaştırarak ananevi bir surette temadi eden bu zümre suçluluğu cezri olarak önlemek için esaslı ve şiddetli bir emniyet tedbiri koymaktan ibarettir.

Emniyet tedbirleri rejimi 1789 hürriyet ihtilâliyle ilân, âmme ve ceza hukuklarında sistemleştirilen şahıs emniyeti ve fert hürriyeti prensiplerini tahdit etmektedir. Fakat cemiyetin müdafaası bir zarurettir. Bu iki gayeyi telif ederek bir yandan şahıs emniyeti ve fert hürriyetlerini teminat altına almak ve öteyandan cemiyeti çeşitli tehlikeli hallere karşı müdafaa etmek için emniyet tedbirlerinin mahiyetleri ve şartları kanunla tahdit ve tâyin edilmiştir.

Menşe bakımından ceza antisosyal bir fiile karşı beliren birer reaksiyondan ibarettir. Devlet tarafından bu reaksiyon teşkilâtlandırıldığı zaman, ceza, huhukî bir şekil almıştır. Bu itibarla ceza, kanunun emirlerine veya nehilerine karşı riayetsizliğin bir müeyyidesidir.

Cezalarla emniyet tedbirleri mahiyetleri ve hedefleri bakımlarından bir birinden ayrılırlar.

Cezalar suçlular hakkında tetkik edilen müeyyideler olduğu halde emniyet tedbirleri tehlikeli halleri az veya çok süreli bir tecridi zaruri kılan kimselere karşı tatbik olunan İdarî tedbirlerdir.

Cezalar kadar mühim olan ve onların yanında yer alan emniyet tedbirlerinin gayesi suçlulukla mücadele, cemiyetin müdafaasıdır. Emniyet tedbiri bu gün biricik sosyal savunma vasıtası sayılmaktadır.

Cezalar çok def'a cemiyeti müdafaaya hususunda tek başlarına kâfi derecede müessir olmamaktadır.

Suçlu, hayat tarzı, maddî ve manevî kusurları ve geçmişteki hali dolayısıyla cemiyet için tehlikeli bir mevcudiyet teşkil edebilir. Bu nevi suçlular hakkında mahiyeti tamamiyle hususi ve ferdî önlemeden ibaret bulunan emniyet tedbirleri alınması uygun ve zaruridir.

Emniyet tedbiriyile cemiyet için tehlike arzeden ferdin zararsız hale getirilmesi ve hakkında kendisine en uygun tedbirin tatbiki ile İslahî gayesi güdülmektedir.

Cezaların aksine olarak, emniyet tedbiri, ne işlenen fiilin objektif ağırlığı ne de failin manevî suçluluk derecesi esas tutularak değil suçlunun tehlike arzeden şahsiyeti göz önünde tutularak seçilmekte ve tatbik edilmektedir.

Emniyet tedbirleri yeni bir müessese değildir. Mühim bir kısmı aynı maksadın temini için klâsik mevzuatta yer almıştır. Meselâ umumî emniyet nezareti altında bulundurma, ikamet memnuiyeti, bir meslek veya sanatın muvakkaten tatili gibi...

Bu gün bütün bu sosyal savunma vasıtaları (measures de defense sociale) emniyet tedbirleri diye tavsif olunmaktadır.

Bu tedbirlerin müşterek ve umumî gayesi cemiyeti tehlikeli veya tehlikeli olduğu şüphe edilen kimselere karşı korumak, müdafaaya etmektir.

Medenî dünya memleketlerinde İkinci Dünya Harbi ertesinden beri vücuda getirilen mevzuatında emniyet tedbirlerine geniş ölçüde yer verilmektedir.

Emniyet tedbirleri, cezaların aksine olarak, gayri muayyen bir süre için tatbik edilirler. Emniyet tedbirlerinin alınmasını icab ettirmiş olan tehlikeli hal zail olduğu zaman tedbir de kaldırılır.

Cezalar zaman aşımına tabi olduğu halde emniyet tedbirleri zaman aşımına tabi olmazlar ve aynı sebepten dolayı aflarla da düşmezler.

Hülâsa, geniş manasıyla emniyet tedbirleri, suçlardan ve cezalardan müstakil olarak, İçtimaî nizam için tehlike arzeden kimseleri zarar veremiycek hale getirmek ve islâh eylemek maksadiyle uygulanan tecrit tedbirleridir.

III

Mevzuu aydınlatmak için dünya medenî devletler mevzuatından bazılarının; emniyet tedbirleri bakımından, tetkiki faydalı olacaktır.

Fransa'da emniyet tedbirleri, Fransız ceza kanununun sistem ve tarihçe eskiliği dolayısıyla, cezalar arasında yer almış ve halen cezaî bir mahiyette kalmıştır.

Fransız ceza kanununa ve 27 Mayıs 1885 tarihli kanuna göre islâh edilmeleri mümkün olmadığı neticesine varılan veya mükerrer bulunan veya halleri tehlike arzeden suçluların islâhı ve böylece suçluluğun artmasını önlemek için anavatan dışındaki müstemlekelere gönderilmesi ve orada mecburi ikamete tâbi kılınmaları hususunda uzaklaştırma (Transportation) mecburi ikamete tâbi tutma (Relegation) gibi emniyet tedbirleri mevcut bulunmaktadır. 6 Temmuz 1942 tarihli kanunla yeni bir emniyet tedbiri «güven için gözaltı etme» (İnterneuent de securite) ihdas edilmiştir.

Brezilyada 1940 tarihli ceza kanunu da buna benzer yeni emniyet tedbirlerini ihtiva etmektedir.

Yeni İtalyan ceza kanununun 233 üncü maddesi bir veya müteaddit bölgede ikamet memnuiyetine dair emniyet tedbirine taallük etmektedir.

Bu maddeye göre, devletin şahsiyetine veya âmme nizamına karşı veya siyasî saiklere müstenit veya istisnâ mahiyette manevî veya İçtimaî şartların tesiri altında bir suç işleyen kimse hakkında bir veya müteaddit muayyen bölgelerde ikamet memnuiyetine hakim tarafından karar verilebilir. Bu müddet bir seneden aşağı olamaz. Müddetin yukarı haddi bu kimsenin tehlikeli halinin zail olduğu veya salah bulduğu tarihtir.

Yeni İsviçre Federal ceza kanununun 57 nci maddesi emniyet tedbirlerinden birine taallük etmektedir.

Bu maddeye göre bir suç işlemesinden şüphe edilen veya bir suç işleyeceği tehdidini (intibamı) uyandıran kimse önce kefalet vermeğe

mecbur ve kefalet vermediği takdirde iki aya kadar hapis ile tazyik edilmektedir.

Bu tedbirin alınması icap edip etmediğinin takdiri ve hapsile tazyik kararının verilmesi sorgu hakimine ait bulunmaktadır.

İngilterede sulhu muhafaza ve suçları önlemek için kendisinden şüphe edilen (tehlikelilik şüphesi) kimse kefalet vermeğe mecbur kılınmaktadır. Kefalet müddeti hakim tarafından tesbit edilmektedir. Kefaleti temin etmeyen veya edemeyen kimse altı aya kadar hapsile tazyik olunmaktadır.

IV

Dünyanın cemiyetçe ve medeniyetçe ileri olan memleketleri mevzuatından aldığımız şu misallerden de anlaşılacağı üzere, işlenen her hangi bir suç mevcut ve her hangi bir mahkûmiyetin neticesi olmaksızın, İctimaî nizam için tehlike arzeden kimseleri zarar vermeyecek hale getirmek ve tecrit etmek maksadiyle, tesis edilen muhtelif mahiyetteki emniyet tedbirleri muayyen İctimaî zaruretlerden doğmuş ve muayyen hukukî şekillerde tanzim edilmiştir.

Kan gütmeye kanunundaki tedbirde münhasıran kendi İctimaî bünyemize göre ihdas edilmiş bir emniyet tedbirinden ibarettir.

Mes'ele, sözü geçen emniyet tedbirine ait hükümleri ihtiva eden kanunu kaldırmaktan ziyade, bu konuda bir biriyle çarpışan şahıs emniyeti ve fert hürriyetlerinin teminatı ile cemiyet nizamının korunması, suçların önlenmesi gayesine matuf sosyal müdafaa esasının ne suretle daha iyi telif edilebilir olduğunun araştırılmasıdır.

Mes'elenin bu bakımdan ve yeniden mütehasıslar tarafından tetkiki isabetli olacaktır.

**2290 SAYILI BELEDİYE YAPI YOLLAR KANUNU ve BU
KANUNUN 13. ÜNCÜ MADDESİYLE İDARE KURULLARINA
VERİLEN SELÂHİYETLER**

Yazan : **Alaaddin Hitay**
Ankara Vilâyeti Hukuk İşleri Md.

Son zamanlarda gerek şahısların ve gerekse Yapı Kooperatiflerinin inşa ettirmekte oldukları ev ve apartmanların iç ve dış inşaatında 2290 sayılı kanunun inşaat sahiplerince riayet edilmesi mecburi olan hükümlerinin muhtelif şekillerde ihlâl edilmekte olduğu görülmektedir.

1 — İnşaatın imarca tasdikli bir projeye istinat edilmeden ve binaenaleyh Belediye ruhsatına bağlanmadan yaptırılması.

2 — İnşaatın imarca tasdik edilmiş bir projeye istinat etmesi ve Belediyeden ruhsat alınmış olduğu halde plân ve projesine aykırı olarak ilâve veya binada herhangi bir şekilde tadil.

3 — Tamir ruhsatı alınarak binayı tamir ruhsatında gösterilen ve müsaade edilen hususlardan tamamen başka bir şekilde yaptırmak.

4 — Binanın müştemilât kısımlarını imarca müsaade edilen husustan başka bir mevzuda ve meselâ mesken halinde kullanmak.

İmar plânları yapılmış şehirlerde yapıların mutlak olarak Belediyelerce tasdik edilmiş plân ve projelere göre inşaatı şarttır.

Bunun için projelerin hangi esaslar dahilinde yapılacağı 2290 sayılı Yapı Yollar Kanununda belirtilmiştir. Bundan başka Vekiller Heyetince tasdik edilmiş şehir imar plânlarında binaların kat sayıları ile irtifaları da tesbit olunmuştur.

2290 sayılı yapı yollar kanunu mevcut imar plânlarına göre binaların yapılış tarzlarını, evlerin bitişik nizam veya münferit olduğuna göre binaların arsalarına oturtulması ve yapı tekniği bakımından riayet edilmesi lâzımgelen şartları tadat etmiştir.

1 — Bitişik bina yapılması yasak edilen yerlerde yapılacak her kârgir binanın komşulara en az 3 metre ahşap binalarda da bu mesafenin 5 metreden aşağı olmayacağı.

2 — Binaların cephelerindeki çıkıntıların ve bina methallerinde merdivenlerin ne suretle yapılacağı.

3 — Balkon, taraça ve pencere korkuluklarının ne suretle imal olunacağı.

4 — Zemin katlarının yol seviyelerine göre durumlarının ne suretle tayin edileceği.

5 — Bitişik binalarda yapılacak ışıklıkların kaçar metrekaare olarak bırakılacağı.

6 — Su borularının ve bacaların ne suretle inşa edileceği.

7 — Döşeme seviyesi ile tavan arasında bırakılması lâzımgelen asgari mesafenin ve bordum katlarında bu mesafenin kanunun tayin ettiği miktara uygun olup olmadığı.

8 — Mutbak, abdesthane ve banyoların kanununun 34. üncü maddesi ile tayin edilen ölçülere uyup uymadığı.

9 — Mutbak, abdesthane ve banyolarda fennî tedbirlerin alınıp alınmadığı.

10 — Yağmur borularının inşa tarzı.

11 — Merdivenlerin, korkulukların inşa tarzlarının ve basamak ölçülerinin kanunun tayin ettiği hadler dahilinde olup olmadığı.

12 — Pencere, kapu satırlarının ve yüksekliklerinin ve diğer ölçülerinin kanunun tayin ettiği eb'atta olup olmadığı.

13 — Havagazı tesislerinin fennî şartlara uygun olup olmadığı Belediyelerce kontrol edilmesi lâzımdır.

Bu itibarla; resmî ve gayıresmî bütün inşaat için Belediyelere dilekçe ile müracaat edilir. Plânı olupta tatbik edilmekte bulunan belgeler ile Belediye fen memuru bulunan beldelerde bu dilekçe ile beraber 3 er adet 1/500 ölçeğinde arsanın vaziyet plânı ile 1/50 mikyasında inşaat plân ve projelerinin belediyeye verilmesi lâzımdır.

Yapılması men edilen veya şarta talik edilen inşaat hakkında bina sahiplerine Belediyelerce mucip sebepleri ile nihayet 15 gün içinde yazı ile cevap verilmesi lâzımdır. Bu müddet içinde cevap almayan müracaat sahibi yapıya başlamağa ve plânlarına göre yapıyı tamamlamaya salâhiyetlidir.

Belediyeye verilen dilekçe, plân ve projeler üzerine imarla alâkalı

dairece yapılacak inşaatın müstakbel şehir haritası hududu içinde olup olmadığını inceler binanın şehir plânına uygun olduğu ve 2290 sayılı kanunda yapı tekniği bakımından belirtilen hususların mevcudiyeti projede bulunduğu takdirde inşaat sahibine ruhsat verilir.

Ruhsat alınmadan yapılmakta olan binanın inşaatı derhal durdurulur. Bina esas itibariyle mahzurlu değilse inşaat sahibinden bir plân ve proje istenir. Verilen plân ve proje şehrin imar plânlarına ve yapı yollar kanunu hükümlerine uygun olduğu takdirde bu inşaat ruhsata bağlanır. Ancak ceza olarak 4 kat yapı denetleme harcı alınır. Yapı esas itibariyle mahzurlu bulunur ve kanun hükümlerine de uygun görülmezse yıktırılır. Ruhsatname alındığı halde ruhsat hükümlerine riayet edilmeksizin devam edilen yapılarda derhal durdurularak inşaatın ruhsatname hükümlerine aykırılık derecesine göre aşağıdaki tarzda muamele yapılır.

A — Eğer ruhsatname hilafına yapılan işler mahzurlu görülmez ve kanun hükümlerine aykırı bulunmazsa yapılan işler kabul ve tasdik edilmekle beraber yapı denetleme harcı 4 kat olarak alınır.

Meselâ: Ruhsatnamede ve projesinde gösterilmemiş bir çıkıntı kanunun koyduğu kayıtlara riayet edilerek yapılmış ise bu çıkıntı hakkında ayrıca izin verilerek 4 kat yapı denetleme harcı ile iktifa olunur.

B — Yapılan işler esas itibariyle mahzurlu ve kanun hükümlerine aykırı görülürse bu mahzurlar ve aykırılıklar ıslâh ettirilir. İslâhı kabil değilse yıktırılır. Meselâ; Yola kadar taşmış bir merdiven methali veya kanunun koyduğu kayıtlara -aykırı bir balkon ıslâhı kabil ise ıslah ettirilir değilse yıktırılır.

C — Beldenin imar plânına göre yola veya meydana veya âmme hizmetlerinden birine mahsus herhangi bir yere tecavüz eden kısımlar yıktırılır. Meselâ; Ana caddelerden yaya kaldırımlara kadar taşmış bir binanın derhal yıktırılması lâzımdır.

D — Arsanın imar plânına uygun olmamasından dolayı yazı ile men edildiği veya müsaade edilmediği halde devam edilen yapılar da yıktırılır. Meselâ; İmarca şuyulandırılmış ve bir kaç kişiye ait bulunan bir arsaya şuyular izale edilmedikçe yapı yapılmasına müsaade verilmeyeceğinden böyle bir hal karşısında inşa edilmekte olan binanın derhal yıktırılması icap eder.

Kanunun hangi hallerde ıslah ve hangi hallerde yıkmasını emrettiği yapıların ıslah ve yıktırma işinin ne suretle cereyan edeceği ve yetkili heyetlerin bu muameleleri nasıl yapacakları açıklanmıştır.

İnşaatın fennî sorumluluğunu üzerine almış mühendisler ruhsata aykırı yapılmış kısımlar hakkında derhal Belediyekey keyfiyeti bildirmekle mükelleftirler. Bundan başka Belediye inşaat işleriyle alâkalı memurlar da zaman zaman yapacakları kontrollarda yapıların projelerine ve ruhsatnamelerine uygun olup olmadığını denetlerler. Aykırılık gördükleri takdirde tutacakları bir zabıtle durumu Belediyekey bildirirler. Bu zabıtlar veya fennî sorumluluğu üzerinde olan mühendisin ihbarı üzerine keyfiyet Belediye Encümeninde konuşulur. İslahı kabil ise verilecek mehil zarfında inşaat sahibinin yapıyı ıslah etmesi lâzımdır. Buna rağmen ıslah etmeyip te ruhsata aykırı ve projesine muhalif olan yapıya devam ettiği takdirde Belediye Encümenince bu yapı hakkında yıkma kararı verilir. Yıkma kararları münhasıran Belediye Encümenlerince verilmesi lâzımdır. İmar komisyonlarınca verilmiş yıkma kararları yetkisizlikle malûl olduğundan hükümsüzdür.

Bu yıkma kararı yapı sahibine Belediyekey bir yazı ile tebliğ olunur. Bu karara karşı inşaat sahipleri 7 gün içinde mahallin İdare Heyetine itirazda bulunabilirler.

İdare Heyetleri kararları aleyhine de 7 gün zarfında Danıştaya müracaatla temyiz olunabilir.

İtiraz ve temyiz için kanunun kabul etmiş bulunduğu 7 günlük mehlin sonu tatil gününe tesadüf ederse tatil günleri hesaba katılmaz.

Kanun İdare Heyetleri ile Danıştaya vaki olan itiraz ve temyizlerin nihayet 31 gün içinde karara bağlanması mecburiyetini koymuştur.

İdare Heyetlerine itirazın gelmiş olan bir yıkım evrakı üzerine aşağıdaki tarzda incelenerek bir karara varılır.

- A) Yıkım kararının selâhiyetli bir merciden verilip verilmediği.
- B) Belediye Encümenince verilmiş yıkım kararının kanuni mesnedinin bulunup bulunmadığı.
- C) Belediye Encümenince ıslahına karar verilmiş bir binanın ıslah ettirilmeden yıkımına karar verilmişse bu kararın mevzuata uygun olup olmadığı incelenir.

Bina sahipleri hakkında verilen yıkım kararlarında yapı yollar kanunu ile imar mevzuatına olan aykırılık derecesi tesbit edilerek Belediye Encümenince verilen kararlar ya tasdik veya reddolunmak suretiyle merciine geri çevrilir. Tasdik olunan yıkım kararları aleyhine sahipleri tarafından veya yıkılması red olunan karar aleyhine de Belediyekey Devlet Şûrasına 7 gün içinde müracaat olunarak temyiz olunabilir.

DUL ve YETİM AYLIĞI BAKIMINDAN GAİP ERLERİN HUKUKİ DURUMU

Dr. Yaşar Karayalçın

1 — Kore’de gaip olan erlerimiz ve hukuki mesele. 2 — Tarihçe.

3 — Emekli Sandığı Kanununun 78 inci maddesi. 4 — Hüsman’ın görüşü. 5 — Sekizinci fıkra. 6 — Gaip iştirakçilerin hukuki durumu. 7 — Gaip erlerin hukukî durumu. 8 — Gaip erlerin özel durumu. 9 — Netice.

1 — Kore’de gaip olan erlerimiz ve hukukî mesele: Kore tecavüzü dolayısıyla Birleşmiş Milletler emrine verilmiş olan Türk Silâhlı Kuvvetleri muhtelif muharebeler neticesinde şehit ve yaralı olmak üzere bazı kayıplar vermiştir. Bu şehit ve yaralılarından başka 166 erimizin de durumunu bütün araştırmalara rağmen kat’ı olarak tesbit etmek mümkün olamamış ⁽¹⁾ ve bu erlerin geride kalanları kendilerine dul ve yetim aylığı bağlanması için ilgili makamlara müracaat etmişlerdir. Resmî makamlar dilekçe sahiplerine gaiplik kararı verilmesinden ancak beş sene sonra kendilerine dul ve yetim maaşı bağlanabileceğini ve bu müddet geçmeden herhangi bir ödeme yapılamıyacağını bildirmiştir. Böylece gaip erlerin dul ve yetimleri hakikaten müşkül bir durumda kalmışlardır. Bu mevzuda Emekli Sandığı ve Maliye Vekâleti ile Millî Savunma Vekâleti arasında da bir görüş ayrılığı bulunmakta ve görüş ayrılığının kaynağını T. C. Emekli Sandığı hakkında 5434 sayılı kanunun bir hayli karışık ve uzun olan 78 inci maddesi teşkil etmektedir. Böylece hakikaten ilgi verici bir hukukî mesele ortaya çıkmış bulunmaktadır: Gaip erlerin hukukî durumu nedir?

¹ Kaybolup kendilerinden haber alınamayan bu erlerden bir kısmının Komünist Çin Hükümeti elinde esir olması ihtimali mevcuttur. Bilindiği gibi mütareke yapılmıca Komünist Çin Hükümeti esir listelerini vermiş ve bu listelerde yazılı olanları iade etmiştir. Ancak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun kararına rağmen Komünist Çin Hükümeti diğer müttefik esirlerini iade etmediği gibi bu hususta herhangi bir malûmat da vermemiştir.

(Trabzon Milletvekili Sabri Dilek’in sözlü sorusu ve bu konuda Dışişleri Vekili P. Köprülü’nün cevabı için B. M. M. Zabıt ceridesi, C. 1, s. 135 - 136’a bak. «16/2/1955 tarihli oturum»)

Bu yazımızda kanunların yorumu bakımından da ehemmiyet arzeden bu mevzuu incelemek istiyoruz.

2 — Tarihe: Türk emeklilik mevzuatı ana hatlarıyla üç devreye ayrılabilir :

a) Memurini Mülkiye Tekaüt Kanunu ile (Düstur, 2. Tertip, C. 1, S. 666) 1325 (1909) tarihli Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun (Düstur. 2. Tertip C. 1. S. 694) yürürlükte bulunduğu devre.

b) 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanunu devresi.

c) 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı devresi.

Bu üç devrede gaip erlerin hukukî durumu kısaca şöyledir:

a) Gaip erler hakkında 1325 tarihli Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununda sarih bir hüküm mevcut değildir. Kanundaki bu boşluk 1911 Türk -İtalyan Harbinde bilhassa hissedilmeğe başlanmış ve bu boşluğu doldurmak maksadıyla «Esnayı muharebede gayubet edenlerin ailelerine verilecek maaş hakkında» Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununa müzeyyel kanun adını taşıyan 12 Mart 1332 tarihli bir kanun neşredilmiştir (Düstur, 2. Tertip, 6, 8, s. 858).

«İtalyan Harbinin tarihi ilânına müsadif 17 Eylül 1327 tarihinden itibaren» yürürlüğe girmiş olan bu kanun «muharebeye şevkleri malûm olup esnayı harpte gaip olmak suretiyle hayat ve mematı meçhul» kalan kimseleri iki guruba ayırmıştır:

1 — «... Erkân, ümera, zabitan, zabıt vekillerinden... gayubetleri tahakkuk edenlerin müstehakkı maaş olan ailelerine Askerî Tekaüt Kanunu mucibince maaş tahsis olununcaya kadar muhassasatı askeriyelerinin sülüsünü tecavüz etmemek üzere ••• sipariş maaşı ita olunur.» (m. 1)

2 — «... Küçük zabitan ile bilcümle zabıt namzetleri ve efradın ailelerine Mükellefiyeti Askeriye Kanununa tevfikân muinsizler tertibinden maaş tahsis olunmuş ise işbu kanunun 3. ncü maddesine tevfikân maaş tahsis olununcaya kadar işbu muinsizler maaşının itasına devam olunur. Fakat muhassas maaşın miktarı 100 kuruştan fazla ise fazlası efradı aileden mütesaviyen kat' olunur.» (m. 2)

Görülüyor ki gaip erlerin ailelerine verilmesine devam edilecek geçici muinsizler maaşı azami 100 kuruştur ve gaip erlerin ailelerine geçici maaş tahsis edilmesi de bunların daha evvel muinsizler tertibinden para almış bulunmaları şartına bağlı tutulmuştur.

Hayat ve mematı meçhul kalan gaip erlerin «bilâhare rütbei şehadeti ihraz ettikleri sabit olanlar ile bedelmüsaleha gayubeti ebediyeleri tahakkuk edenlerin tarih-i şahadet ve gayubetlerinden itibaren müs-

tehakkı maaş olan ailelerine Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun 36. ncı maddesine tevfikân maaş tahsis olunur. Fakat işbu aile maaşının tahsisine mebdede ittihaz edilmiş olan tarihten sonra verilmiş olan muinsizler maaşı ile maaşından istirdat olunur» (m. 3). Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun 36. ncı maddesine göre tahsis edilecek aile maaşı ise «birinci derece malûliyet maaşının sülûsü» yani azami 100 kuruştur.

b) Yukarıda incelediğimiz 1332 tarihli kanunu ilga etmiş olan (m. 72) 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununda gaip erler hakkında herhangi bir hüküm yoktur. Bu kanunun 56 ncı maddesinde sadece gaip zabitlerle mülkî ve askerî memurlar nazarı itibara alınmakta ve bunların yetimleri hakkında Tekaüt Kanunu hükümlerinin tatbiki ise gaiplik kararı verilmesine bağlı bulunmaktadır.

c — Emekli rejiminde bütçe sistemini terkederek sandık ve sigorta sistemini ve prim esasını kabul etmiş olan 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununda yeni emeklilik rejimine tâbi olan şahısların gaip olmaları halinde nasıl hareket edileceği dokuz fıkradan müteşekkil 78 nci maddede tesbit edilmiş bulunmaktadır. Kanun yapma tekniği bakımından bir hayli uzun sayılabilecek olan bu maddenin sekizinci fıkrasında gaip erler hakkında hüküm vardır.

3 — Kanunun 78 inci maddesi : Gaip erlerin hukukî durumunu sarîh olarak tesbit edebilmek için 78 inci maddenin geçirdiği safhaları tesbit etmekte fayda vardır.

Kanunun 78 inci maddesi Hükümet Tasarısının 76 ncı maddesine tekabül etmektedir. Tasarının 76 ncı maddesi sadece ve ancak muayyen durumdaki gaip iştirakçilerin dul ve yetimlerine aylık bağlanabileceğini kabul etmekte, harpte gaip olacak iştirakçiler ve alelittlak gaip erler hakkında ise maddede herhangi bir hüküm mevcut bulunmamaktaydı ⁽²⁾.

Tasarıyı inceliyen Geçici Komisyon Hükümet Tasarısının 76 ncı maddesinde bir hayli değişiklik yapmış ve bu arada harpte gaip olan iştirakçiler ve erler hakkında tasarıya yeni iki fıkra eklemiştir. Geçici komisyonun bu husustaki gerekçesi şudur:

«VI — Harpte gaip olan ve gaipliğine hükmolunduğu tarihten itibaren beş yılsonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit edilemeyen iştirakçilerle erlerin dul ve yetimlerine de gaipliğin hükme bağlandığı tarihi takip eden ay başından itibaren vazife yüzünden ölenler gi-

² T. C. Emekli Sandığı Kanunu Gerekçesi. T. B. M. M. Tutanak Dergisi. C. 19, 88 inci Birleşim (18/V/1949). S. Sayısı 194 s. 30-31.

bi aylık bağlanması ve bunlardan iştirakçilerin dul ve yetimlerine toptan ödeme yapılmış ise bu paranın bağlanan aylıkların müterakiminden indirilerek varsa artanın aylıklarından kesilmesi suretiyle tahsili zarurî olduğundan bunlar için maddeye iki fıkra eklenmiştir»⁽³⁾.

Geçici Komisyonun 78. inci maddesi T. B. M. M. tarafından aynen kabul edilmiş ve böylece tasarının hemen hemen en uzun ve karışık maddesi kanuniyet iktisap etmiştir.

4 — H. Hüsmen'in görüşü : Emekli Sandığı Kanunu hakkında muhtelif şerhler kaleme alınmıştır. Bunlar arasında sadece⁽⁴⁾ Hadi Hüsmen'in «Şerhli ve İzahlı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu I» adlı eserinde (İstanbul 1950) gaip erlerin hukukî durumuna temas edilmiştir, H. Hüsmen'in bu husustaki görüşü şöyledir:

«Harpte gaip olan erlerin dul ve yetimlerine gaipliklerine hükmolunduğu tarihten itibaren aylık bağlanması kabul edilmeyip ancak 5 yıl sonuna kadar gaiplikleri geçmiyen veya durumları tesbit edilemeyenlerin dul ve yetimlerine, o zaman ilk defa olarak aylık bağlanacağı esası konulmuştur. Binaenaleyh iştirakçilerde olduğu gibi evvelce aylık bağlanması, sonradan bu aylığın yükseltilmesi, farklar hakkında yapılacak muameleler gibi vaziyetler erler hakkında mevzuubahis değildir.» (s. 657).

Görülüyor ki Kore'de gaip olan erlerin dul ve yetimleri tarafından vukubulan müracaatları reddeden makamların görüşü doktrinde mesnedini H. Hüsmen'in eserinde bulmaktadır. Yanılmıyorsak Emekli Sandığı ve Maliye Vekâleti ile H. Hüsmen'in görüşü hemen tamamen birbirine uymaktadır.

5 — Sekizinci fıkra : Emekli Sandığı Kanununun 78 inci maddesinin 8 inci fıkrasına göre «Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra harpte gaip olan ve gaipliğine hükmolunduğu tarihten itibaren 5 yıl sonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit olunamayan erlerin dul ve yetimlerine de yukarıki fıkra hükümleri dairesinde aylık bağlanır».

Gaip erlerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklar bu hükme göre harp'te gaip olan iştirakçiler hakkındaki 78 inci maddenin 7 nci fıkrasına uygun olarak tesbit edilecek, başka bir ifade ile harpte gaip olan er-

³ S. Sayısı 194 s. 82.

⁴ M. Anıl'ın «5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun tahlili ve Gerekçen izahı» adlı eserinde (1951) sadece kanunim metni tekrar edilmiştir (s. 349). Bu itibarla M. Anıl'ın bu husustaki fikri sarih olarak anlaşılammaktadır (Ayrıca s 445'e bak.).

lerle harpte gaip olan iştirakçiler aynı hukuki statüye tâbi tutulacaklardır. Bu itibarla gaip erlerin hukukî durumundaki hususiyetleri tayin edebilmek için önce gaip iştirakçilerin hukukî durumunu umumî bir şekilde tesbit etmek faydalı olacaktır.

6 — Gaip iştirakçilerin hukukî durumu : Emekli Sandığı kanununda gaip iştirakçilerin hukukî durumu 78 inci maddede iki kısma ayrılarak tanzim edilmiştir :

A — Harp dışında gaip olan iştirakçiler : Harpte gaip olmayan iştirakçiler Emekli Sandığı Kanununda hizmet müddetlerine göre iki guruba ayrılmış bulunmaktadır :

a — Fiilî hizmet müddeti 15 yıldan az olanların dul ve yetimlerine, hüküm tarihinden itibaren bir yıl içinde yazı ile Sandığa müracaat etmeleri halinde, toptan ödeme yapılır (m. 82 d).

b — Fiilî hizmet müddeti 15 yıldan fazla olanların dul ve yetimlerine 78 inci maddenin birinci fıkrasına göre dul ve yetim aylığı bağlanır ve aylığın miktarı 68 inci madde hükmüne göre tesbit edilir (m. 78 f 1). Aylığın hangi tarihten itibaren verileceği de bu fıkroda - gaiplik kararının kesinleşmesinden bir sene içinde Sandığa yazı ile müracaat edilip edilmeyeceğine göre - iki ayrı şekilde tanzim edilmiş bulunmaktadır; hükmün kesinleşmesinden itibaren bir sene içinde Emekli Sandığına müracaat edilmesi halinde gaipliğin başladığına hükmolunan tarihten, aksi halde müracaat tarihini takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.

B — Harpte gaip olan iştirakçiler : 78 inci maddenin 7 nci fıkrasına göre:

«Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra harpte gaip olan ve gaipliğine hükmolunduğu tarihten itibaren 5 yılsonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit edilmeyen iştirakçilerin dul ve yetimlerine gaipliğin hükme bağlandığı tarihi takip eden aybaşından itibaren vazife yüzünden ölmüş olanlar gibi ve durumlarına göre bu kanunun ilgili hükümleri gereğince aylık bağlanır ve evvelce bağlanmış olan aylıklarda düzeltme yapılır. Bunlardan fiilî hizmet müddetleri 15 yıldan az olduğundan dolayı dul ve yetimlerine toptan ödeme yapılmış ise ödenen para, bağlanan aylıkların müterakiminden indirilerek varsa artanı aylıklarının dörtte birinin kesilmesi suretiyle tahsil olunur».

Bu hükme göre harpte gaip olan iştirakçiler hakkında iki devre bahis mevzuudur:

a — Gaipliğe hüküm tarihinden beş yıl geçinceye kadar devam eden

ilk devre : Bu safha kanunda sarıh bir şekilde tanzim edilmemiştir. 78 inci maddenin 7 nci fıkrasında esas itibariyle «Gaipliğe hükmolunduğu tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonraki safha üzerinde durulmuş, ilk safhaya sadece ikinci safha üzerindeki tesirleri dolayısıyla temas edilmiştir. Kanun yapma tekniği bakımından bu durum şüphesiz büyük bir hatadır.

7 nci fıkranın bilhassa ikinci cümlesini nazara alarak ilk safhada gaip iştirakçilerin durumunu şöyle tesbit edebiliriz: bu safhada iştirakçiler iki kısma ayrılmaktadır : .

a — Fiilî hizmet müddeti 15 yıldan az olan iştirakçiler: Bunlara toptan ödeme yapılır.

b — Fiilî hizmet müddeti 15 yıldan fazla olan iştirakçiler: 7 nci fıkradaki «Evvelce bağlanmış aylıklarda düzeltme yapılır» hükmü bunların dul ve yetimlerine de aylık bağlanacağını göstermektedir. Ancak bağlanacak aylığın miktarı ve aylık bağlama tarihi hakkında harpte gaip olan iştirakçilere müteallik 7 nci fıkrada istisnâ ve hususi bir hüküm mevcut bulunmadığına göre bu hususta iştirakçilerin gaipliği halikındaki umumî hükmim yani 78 inci maddedeki 1 inci fıkranın tatbik edilmesi gerekecek, bu suretle harpte gaip olan ve 15 yıl ve daha fazla hizmet etmiş iştirakçilerin dul ve yetimlerine 68 inci maddeye göre dul ve yetim aylığı bağlanacaktır⁽⁵⁾.

«Gaipliğe hüküm tarihinden itibaren beş yıl» m geçmesiyle ilk ve şüpheli devre sona erer. Kanun bu devrenin ne zaman sona ereceğini 7 nci fıkrada açıkça tayin ettiği halde devrenin başlangıç tarihi hakkında her hangi bir hüküm vazetmemiştir. Bu itibarla burada da yine iştirakçilerin gaipliği hakkındaki umumî hükmü yani birinci fıkrayı tatbik etmek lâzımdır: Bu devrenin başlangıç tarihini hükmün kesinleşmesinden bir sone içinde müracaat edilmiş ise gaipliğin başladığına hükmolunan tarih, aksi halde müracaat tarihini takibeden aybaşı teşkil eder.

b — Gaipliğe hüküm tarihinden beş yıl geçtikten sonra başlayan ikinci devre : İştirakçilerin şüpheli devir sayılan ilk beş yıl içinde gaiplik hali ortadan kalkmamış ve durumu da tesbit edilmemişse kanun şüpheli devri başka bir ifade ile asgari dul ve yetim maaşı alma devrini sona ermiş telâkki etmekte ve dul ve yetim aylıklarının bu tarihten sonra, murisleri «vazife yüzünden ölmüş olanlar gibi» hesaplanacağını kabul etmektedir, Böylece harpte gaip olan iştirakçinin dul ve yetimlerine gaiplik

⁵ H. Hüsmen de netice itibariyle aynı fikirdedir (s. 656'a bak.).

hükminden beş yıl sonra «vazife yüzünden ölmüş gibi» aylık bağlanacaktır.

Emekli Sandığı Kanununa göre harp malullüğü 64 üncü maddede sayılan dört halde bahis mevzuu olabilecek bir nevi mevsub vazife malullüğüdür. «Harpte gaip olan» iştirakçinin «vazife yüzünden ölmüş» telâkki edilmesi gaibin «harp bölgesinde, harp harekât ve hizmeti sırasında bu harekât ve hizmetlerin tesirleri ile veya fiilen ateş altında» ölmüş sayılmasını gerektirir. Filhakika harpte vazife yüzünden ölmüş olma halini adı vazife malullüğü saymağa imkân yoktur, a) Harpte b) vazife yüzünden ölmüş olmak esasen harp malullüğünün esaslı iki unsurunu teşkil etmektedir. Bu itibarla kati devre başlayınca 69 uncu maddenin D bendi nazara alınmak suretiyle 68 inci madde hükümlerine uygun olarak harpte gaip olan iştirakçinin dul ve yetimlerine harp malullüğü aylıkları üzerinden yeniden maaş tahsisi yapılacaktır.

Harpte gaiplik dolayısıyla verilecek dul ve yetim maaşlarında, kanunun iki devre kabul etmesinin ve ilk, şüpheli devrede dul ve yetim maaşının asgarisinin, ikinci kati devrede ise asıl hakedilen dul ve yetim aylığının yani harp malullüğü aylığına göre hesabedilecek dul ve yetim aylığı verilmesini derpiş etmesinin sebebi, 7 nci fıkranın da ifadesinden anlaşılacağı veçhile, o kimsenin beş sene zarfında harpte gaip olmadığına anlaşılması ihtimalinin mevcut bulunmasıdır (Meselâ esir, firarı olmak veya harp bölgesi dışında veya vazifeyle ilgisi olmayan bir sebep dolayısıyla ölmek gibi). Şüpheli devir zarfında yani gaiplik hükmü tarihinden itibaren beş sene zarfında bu ihtimaller tahakkuk etmez ise o zaman iştirakçi «vazife yüzünden ölmüş» sayılacak ve dul ve yetim aylıkları ona göre tashihen artırılacaktır.

«Vazife yüzünden ölmüş» sayılma hali 7 nci fıkranın sarih hükmüne göre gaiplik kararının verildiği tarihi takibeden aybaşına» şamildir. Bu itibarla «evvelce bağlanan aylıklarda düzeltme yapılır.» Burada da iki ihtimal mevcuttur:

a — İştirakçinin hizmet müddeti 15 yıldan az olduğu için ilk devrede toptan ödeme yapılmış, fakat ikinci devre dolayısıyla ilgililere sonradan harp malullüğü üzerinden hesaplanacak bir yetim ve dul maaşı bağlanacak ise önce gaiplik hükmünü takip eden ay başından itibaren o zamana kadar dul ve yetimlerin istihkakları hesaplanacak ve toptan ödenen para bu meblâğdan indirilecektir.

İstihkakdan fazla ödenmiş ise bakiye aylıkların dördte biri nisbetinde kesilerek geri alınacak, istihkaktan az ödenmiş ise aradaki fark dul ve yetime ödenecektir (7 nci fıkra 2 nci cümle).

b — iştirakçinin hizmet müddeti 15 yıldan fazla olduğu için ilk devrede emekli maaşı üzerinden dul ve yetim maaşı bağlanmış ise dul ve yetimlerin dul ve yetim maaşları gaipliğin hükme bağlandığı tarihi takip eden aybaşından itibaren, malütlük aylığına göre hesaplanır ve o zamana kadar aldıkları dul ve yetim aylığı tutarı bu meblâğdan çıkartılarak bakiyesi dul ve yetime iade edilir (f. 7, c. 1).

7 — Gaip erlerin hukukî durumu : Gaip erlerin hukukî durumunu tetkik edebilmek için Kanunun 78 inci maddesinin 8 inci fıkrasını bir defa daha gözden geçirelim :

«Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra harpte gaip olan ve gaipliğe hükmolunduğu tarihten itibaren beş yılsonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit olunamayan erlerin dul ve yetimlerine de yukarıki fıkra hükümleri dairesinde aylık bağlanır».

Bu fıkra tek başına mütalâa edildiği vakit «gaipliğin hükmolunduğu tarihten itibaren beş yılsonuna kadar gaipliğin geçmemesi veya durumun tesbit edilememesi» keyfiyetinin dul ve yetim aylığı bağlamak için kanunî bir şart sayıldığı neticesine varılabilir ve böylece gaiplik kararından ancak beş yıl geçtikten sonra aylık bağlanabileceği fikri ileri sürülebilir.

Fakat fikrayı, hele diğer bir hükme referans yapan bir hükmü, referans yapılan metin gözönüne alınmaksızın mücerret olarak mütalâa ve tefsir etmek kanaatimizce tehlikeli bir yoldur. Bu itibarla 78 inci maddenin 7 ve 8 inci fıkralarının birlikte tetkik edilmesi metod bakımından bize daha isabetli görünmektedir.

8 inci fıkranın ilk üç satırı ile 7 inci fıkranın ilk üç satırını karşılaştırsak bunların birbirinin tamamen aynı olduğunu kolaylıkla müşahede edebiliriz: «Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra harpte gaip olan ve gaipliğine hükmolunduğu tarihten itibaren beş yılsonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit...»

Eğer 8 inci fıkranın metnine göre gaip erlerin dul ve yetimlerine aylık bağlanması için beş senenin geçmesi gerekir neticesine varırsak, metinler tamamen birbirinin aynı olduğu için, gaip iştirakçilerin dul ve yetimlerine aylık bağlanması için de beş senenin geçmesi gerekecektir. Halbuki 7 nci fıkranın müteakip satırları «5 yılsonuna kadar gaipliğin geçmemesi» keyfiyetinin aylık bağlanması için kanunî bir şart olmadığını açıkça göstermektedir.

8 inci fıkra «... erlerin dul ve yetimlerine de yukarıki fıkra hükmü-

leri dairesinde aylık bağlanı» hükmünü vazettiğine göre gaip erlerin dul ve yetimleri hakkında iştirakçilerin dul ve yetimleri hakkındaki 7 nci fıkra hükümlerinin tatbik edilmesi gerekir. Yani harpte gaip olan erlerle iştirakçiler dul ve yetim aylığı bakımından esas itibariyle aynı hukuki statüye tâbi tutulmuştur.

Metinlerin birarada tetkik ve tefsiriyle vardığımız bu netice esasen kanun vazının iradesine de uygun bulunmaktadır. Yukarda (No. 3) tesbit edildiği veçhile 7 ve 8 inci fıkralar metne Geçici Komisyon tarafından ilâve edilmiştir. Geçici Komisyonun bu husustaki gerekçesi şöyledir : « Harpte gaip olan ve gaipliğine hükmolunduğu tarihten itibaren beş yılsonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit edilemeyen iştirakçilerle erlerin dul ve yetimlerine de gaipliğin hükme bağlandığı tarihi takibeden aybaşından itibaren vazife yüzünden ölenler gibi aylık bağlanması için maddeye iki fıkra eklenmiştir». (6).

8 — Gaip erlerin özel durumu : Geçici Komisyon hukukî bakımdan gaip erlerle gaip iştirakçilerin dul ve yetimlerini prensip itibariyle aynı statüye tâbi tutmakla beraber kaleme alınan metin bu prensibi tam manasiyle gerçekleştirememiş ve erlerin Emekli Sandığı Kanunundaki özel

⁶ Bu gerekçede bir zaaf-ı telif vardır: Cümlelerin bilhassa İlk kısmını olduğu gibi, aynen nazara alacak olursak iştirakçilerle erlerin yakınlarına aylık bağlanması için gaipliğe hüküm tarihinden itibaren beş yılın geçmesi ve gaiplik halinin devam etmesi lâzımdır. Beş yıl bu şekilde geçtikten sonra hüküm tarihini takip eden aybaşından itibaren yani makable şamil olarak vazife yüzünden ölenler gibi aylık bağlanacak, beş yıllık ilk safhada aylık bağlanması ve ilk safhanın sonunda düzeltme yapılması da bahis mevzuu olmayacaktır.

Görülüyor ki Komisyon gerekçesinin bu şekilde anlaşılması yine Komisyon tarafından kaleme alınmış olan 7 nci fıkraya ve ilk safhada yapılan toptan ödemenin nasıl mahsup edileceğine dair cümlelerin ikinci kısmına aykırıdır.

Bu redaksiyon hatası 7 ve 8 inci fıkralarla gerekçenin bu kısmını kaleme alan şahsın ilk safhaya gereken ehemmiyeti vermemiş, metin ve gerekçeye bu safha hakkında açık hükümler koymamış olmasından ileri gelmektedir. Bu husus ve bir de 7 ve 8 inci fıkralarda ve gerekçede yer almış bulunan «gaipliğine hüküm tarihinden itibaren beş yıl sonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit edilemeyen.» ibaresinin, bahis mevzuu cümlelerin kuruluşunda tam yerini bulamamış olması harpde gaip olan erlerin hukuki durumunda tereddütlere yol açmaktadır. H Hüsmeden fıkrayı yorumlarken bu iki noktayı ve gerekçedeki «iştirakçilerle erler kelimelerini gözönüne almamıştır.

Kanaatimizce 7 ve 8 inci fıkralarla gerekçenin müşterek tarafını harpte gaip olan iştirakçilerle erlerin aynı statüye tâbi tutulmak istenmesi keyfiyeti teşkil eder

durumu gözönüne alınmamıştır. Bu itibarla dul ve yetim aylığı bakımından gaip erlerin hukukî durumunu tayin ederken erlerin hususî durumunu nazarı itibara almak ve kanunî statüyü ikmal, daha doğrusu tasrih etmek icabeder. Bu bakımdan gaip erlerin hukukî durumunun aşağıdaki hususiyetleri arzettiği kanaatindeyiz:

1 — Gaiplik dolayısıyla bir erin dul ve yetimlerine aylık bağlanması ancak o erin harbde gaip olması halinde bahis mevzuu olabilir, iştirakçilerde olduğu gibi a) harpde gaip olma, b) harp dışında, başka bir sebeple gaip olma gibi iki ihtimali kanun erler hakkında öngörmemiştir.

2 — Harpte gaip olan iştirakçilerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklarda olduğu gibi gaip erlerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklarda da iki devre bahis mevzuudur:

A — Gaiplik hükmünden itibaren beş yıl geçinceye kadar ilk devre:

İştirakçilerin dul ve yetimlerine 68 inci maddeye göre nasıl aylık bağlanıyorsa, 8 inci fıkradaki atf dolayısıyla, harpde gaip olan erlerin dul ve yetimlerine de aynı şekilde 68 inci maddeye göre aylık bağlanacaktır. Ancak burada Sandığa iştirak bakımından erler ile iştirakçiler arasında mühim bir fark mevcuttur: iştirakçiler Sandığa emekli keseneği ödemekte, çalıştıkları Kurumlar da Sandığa ayrıca iştirakçi için muayyen bir para vermektedir, erlerin ise Sandığa iştirakleri bahis mevzuu değildir.

Bu itibarla :

1 — Hizmet müddetinin 15 yıldan aşağı ve yukarı olması düşünülemediğinden gaip erler hakkında toptan ödeme hükmü tatbik edilemez. Harpde gaip olan erlerin dul ve yetimlerine ilk şüpheli devrede mutlak olarak dul ve yetim aylığı bağlanacak, toptan ödeme yapılmayacaktır.

2 — Erlerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylık 68 inci madde hükmüne göre teshil edilecektir. Ancak bu madde dul ve yetim aylığının a) emekli aylığına, b) adi malullük aylığına, c) vazife malullüğü aylığına göre bağlanacağını tesbit etmiş bulunmaktadır. Vazife malullüğü ise 64 üncü madde D. bendi hükmüne göre adı vazife malullüğü ve mevsuf vazife malullüğü yani harp malullüğü olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Harpte gaip olanlar hakkında iki devre kabul edilmesinin sebebi, yukarda da belirtildiği veçhile, şüpheli devrede dul ve yetimlere geçici mahiyette bir asgarî aylık bağlamaktır. Ancak erler için iştirakçilerde olduğu gibi emeklilik aylığı bahis mevzuu olmadığından gaip erlerin dul ve yetimlerine ilk devrede verilecek aylık sadece adı vazife malullüğü üzerinden tesbit edilmek gerekecektir.

Emekli Sandığına bağlanacak dul ve yetim maaşının başlangıç tarihi hakkında 7 inci fıkrada hususi bir hüküm mevcut olmadığından burada da tıpkı harpte gaip olan iştirakçilerde olduğu gibi gaip iştirakçiler hakkındaki umumî hüküm yani 78 inci maddenin 1 inci fıkrası tatbik edilecek, başka bir ifade ile a) gaiplik hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde yazı ile Sandığa müracaat edilmişse mahkemece gaipliğin başladığına hükümlenen tarihten itibaren, b) gaiplik hükmünün kesinleşmesinden bir yıl geçtikten sonra Sandığa müracaat edilmişse müracaat tarihini takibeden aybaşından itibaren gaip erlerin dul ve yetimlerine aylık tahsis edilecektir.

B — Gaiplik hükmü tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonraki ikinci devre : İlk beş yıl içinde gaiplik geçmemiş veya gaip erlerin durumu tesbit edilememişse - harpte gaip iştirakçilerde olduğu gibi - gaip erler de «vazife yüzünden ölmüş» sayılacak ve «durumlarına, göre bu kanunun ilgili hükümleri gereğince» yeniden ve tashihen aylık bağlanacaktır. Harpte ve vazife yüzünden ölmüş olmak ancak harp malullüğü hükümlerinin tatbikini gerektirdiğinden ilgililere Emekli Sandığı tarafından 64 üncü maddeye göre tesbit edilecek harp malullüğü yani mevsuf vazife malullüğü aylığı üzerinden 68 inci maddeye göre ve 69 uncu maddenin d. bendi nazarı itibara alınmak suretiyle dul ve yetim aylığı bağlanacak ve gaipliğin hükme başladığı tarihi takibeden aybaşından itibaren ödenmesi gereken bu aylıkların tutarı ile o zamana kadar ödenmiş olan aylıklar arasındaki fark dul ve yetime tediye edilecektir.

9 — NETİCE :

1 — Geçici Komisyon tarafından teklif edilip Kanunun metnine girmiş bulunan 78 inci maddenin 8 inci fıkrası maksadı gerçekleştirecek şekilde ve kanun yapma tekniğine uygun olarak kaleme alınmamıştır. Kore'de gaip olan erlerimizin dul ve yetimleri tarafından yapılan müracaatlar üzerine resmi makamlar arasında ortaya çıkmış bulunan görüş ayrılıklarının asıl sebebini fıkranın kaleme alınmış tarzında, bilhassa ilk şüpheli devrenin gereği gibi tanzim edilmemiş olmasında aramak lâzımdır.

2 — Harpte gaip erlerin dul ve yetimlerine gaipliklerine hükümlendiği tarihten itibaren aylık bağlanamayacağı ve aylık bağlanması için gaipliğine hükümlendiği tarihten itibaren beş yılın geçmiş olması icabedeceği görüşünün başlıca sebebini de «gaipliğe hükümlendiği tarihten itibaren beş yıl sonuna kadar gaipliği geçmediği gibi durumu da tesbit edilemeyen...» ibaresinin 7 ve 8 inci fıkraları hakikî yerini bulamamış ol-

ması ve metni kaleme almış şahsın veya şahısların ilk beş senelik safhaya gereken ehemmiyeti vermeyerek bu safhayı açıkça tanzim etmemiş bulunmaları keyfiyeti teşkil eder (6 numaralı not).

3 — Erlerin harpte gaip olmaları halinde dul ve yetimlerine aylık bağlanması Geçici Komisyon tarafından teklif ve metne ilâve edilmiş olduğu için Geçici Komisyonun, Sandıktan faydalanacakları tesbit eden 12 nci maddenin II k. bendindeki «erler (vazife malullükleri ile vazifeden doğma ölümleri halinde)» ibaresine «harpte gaip olmaları» kelimelerini de ilâve etmesi gerekirdi. Maddî bakımdan bir ehemmiyet arzetmemekle beraber bu cihet de teknik bakımdan kanunda bir noksanlık teşkil etmektedir.

4 — T. C. Emeldi Sandığı, cemiyetin muayyen bir sınıfım muayyen tehlikelerin İktisadî neticelerine karşı koruyan bir nevi karnını ve mecburi sosyal sigorta müessesesidir.

Emekli Sandığı'nın deruhte ettiği normal riskler başlıca 1) emekliye ayrılma, 2) adi ve vazife malullüğü, 3) ölüm halleridir. Bu risklerin gerçekleşmesi halinde Sandık ilgililere emekli aylığı, adi ve vazife malullüğü aylığı, dul ve yetim aylığı sağlar. İdarenin fiili veya kanunî sebeplerle risklerin fevkalâde bir mahiyet alması halinde Sandık idareden munzam primler de talebetmek hakkını haizdir. (Kurumlarınca resen emekliye ayrılma halinde 55'den eksik olan her yaş için % 10 primin tediye edilmesi «m. 39 sf.» ve fiili hizmet müddeti zammı yapılmasını gerektiren hallerde kurumların zammedilen müddetler için % 10 prim ödemeleri «m. 31 f. 2» gibi).

Emekli Sandığı yalnız bir sosyal sigorta müessesesi olarak değı, aynı zamanda kurumların ve bilhassa Hâzinenin kanunî vekili olarak da bazı muameleler yapmak mecburiyetindedir. Meselâ Cumhurbaşkanlarına ödenecek emeldi aylıkları (m. 42), er ve yedeksubay öğrencilerine ödenecek vazife malullüğü aylıkları (m. 56), alelittlak harp malullüğü zamları (m. 64 f. 2, 65 sf.) ve emekli ikramiyeleriyle (m. 89. f. 3) alâkalı işleri Emeldi Sandığı, Hazine (emekli ikramiyelerinde kurumlar) nam ve hesabına yapar ve ödenen meblâğı Emekli Sandığı -faturaları mukabilinde- Hâzineden (emeldi ikramiyelerinde kurumlardan) alır.

Aynı şekilde 81 inci maddeye göre «a) Cumhurbaşkanı iken veya ayrıldıktan sonra ölenlerin, d) erlerden vazifeden doğma sebeplerle veya aynı sebepten doğma kaza ve yaralanmaları üzerine tedavi sırasında veya ameliyat yüzünden ölenlerin, e) erlerden... vazife malullüğü aylıkları alanlardan... ölenlerin dul ve yetimlerine bağlanan aylıklar da ödendikçe faturası karşılığında Hâzineden alınır.

Kanunun bütünü nazara alındığı takdirde erlerin maruz kaldığı ve kanunda öngörölmüş olan risklerin Emekli Sandığı tarafından deruhte edilmediği anlaşılmaktadır. Emekli Sandığı bu bakımdan sadece Hâzinenin kanunî vekili durumundadır. Geçici Komisyon 78 inci maddeye ilâve edilen bir fıkra ile harpte gaip erlerin dul ve yetimlerine de aylık sağlanması kabul ederken bu riskin Hazineye mi, yoksa Emekli Sandığına mı ait olacağını belirtmemiş ve 81 inci maddeye herhangi bir ilâve yapmamıştır.

Emekli Sandığı erlerin maruz buldukları ve kanunda öngörölen riskler için bir prim almamaktadır. Bu itibarla harpte gaip olan erlerin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıkların teknik bakımdan Emekli Sandığının karşılıklarından ödenmemesi icabeder. Gerek sigorta tekniği, gerek kanunun bütünü bizi bu neticeye götürmektedir. Buna rağmen Geçici Komisyonun 78 inci maddeye bir fıkra ilâve ederken bu madde ile 81 inci maddeyi ahenkli bir hale koymamış olması Emekli Sandığının durumunun gayri vazih ve müphem kalmasını intaç etmiştir.

5 — Burada şu noktayı da ayrıca belirtmek isteriz: Harp esnasında ve harp harekâtı dolayısıyla gaip olma diğer gaiplik hallerine göre bazı hususiyetler arzeder. Emekli Sandığı Kanunu bu hususiyetleri gözönüne almamıştır. Meselâ iştirakçi veya erlerin gaip olması halinde 78 inci madde gaipliğin hükme bağlanmasını dul ve yetim aylığının bağlanması bakımından bir hareket noktası olarak kabul etmektedir. Halbuki Medenî Kanun hükümlerine göre gaiplik kararının talep edilebilmesi için ölüm tehlikesinden en aşağı bir sene yahut gaip hakkındaki son haberden itibaren beş senenin geçmiş olması lâzımdır (m. 32 fi.). Hâkim ayrıca gaip hakkında malûmatı olan kimseleri malûmatlarını bildirmek üzere ilân yolu ile davet de edecektir. Mahkemeye müracaat müddetinin ise birinci ilân tarihinden itibaren en aşağı bir sene olması gerekir (m. 32 f 2). Görölüyor ki ölüm tehlikesi içinde kaybolma sebeble gaiplik kararının alınabilmesi için ölüm tehlikesinin vukuu tarihinden itibaren en aşağı iki seneden fazla bir müddet beklemek gerekmektedir. 78 inci maddenin birinci fıkrası hükmün kesinleşmesi tarihini esas ittihaz ettiğine göre harpte gaip olan iştirakçilerin veya erlerin dul ve yetimleri tahminen üç sene gibi bir müddet herhangi bir yardım göremeyeceklerdir. Gerçi hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde müracaat edildiği takdirde gaipliğin başladığına hükmolunduğu tarihten yani makabline şâmil olarak aylık bağlanacak ve birikmiş aylıklar dul ve yetimlere ödenecektir; fakat bu safhaya gelinceye kadar geçecek müddet içinde harpte gaip olanların dul ve yetimlerine Hazine nam ve hesabına Emekli Sandığı tarafından herhangi bir yardım yapılamıyacaktır.

Böylece harpte gaip olan erlerin durumu Medenî Kanun ve Emekli Sandığı Kanunu muvaceshesinde üç safha arz etmektedir:

- 1 — Gaiplik kararı alınıncaya kadar geçen safha (tahminen üç sene)
- 2 — Gaiplik kararından sonraki beş senelik devre (şüpheli devre)
- 3 — Beş senelik devreyi takip eden son safha

Maliye Vekâletiyle Emekli Sandığının ve sayın H. Hüsmen'in görüşü kabul edilecek olursa harpte gaip olan erin geride bıraktığı kimseler tahminen sekiz sene herhangi bir yardım göremeyeceklerdir. Yukarda izah ettiğimiz ve Kanunun metnine, bilhassa bütününe ve sosyal gayesine uygun olduğuna kani bulunduğumuz görüş kabul edildiği takdirde ilgililer gaiplik kararı elde etmekle hiç olmazsa şüpheli devrede Devletin yardımına mazhar olacaklardır.

Fakat bu halde dahi gaip erlerin geride «muinsiz» bıraktığı kimseler hiç olmazsa iki üç sene Devlet yardımından mahrum kalacaklardır. Maliye Vekâleti ve Emekli Sandığı görüşlerinde ısrar ettikleri takdirde teşrii tefsil yoluna gitmek veya 78 inci maddenin 7 ve bilhassa 8 inci fıkralarını tadil etmek gerekecektir. Maliye Vekâleti ile bu hususta bir görüş birliğine varılamazsa Millî Savunma Vekâletinin, bilhassa Silâhlı Kuvvetlerimizin morali ve sosyal adalet bakımından ergeç bu iki yoldan birine müracaat mecburiyetinde kalacağı kanaatindeyiz. Maddenin tadili yoluna gidilirse yahut yukarıda belirttiğimiz hususlarla birlikte gaiplik kararı alınmaya kadar geçecek müddeti de gözönüne almak ve bu safhada da gaip erlerin dul ve yetimlerine bir miktar yardım yapılmasını temin etmek lâzımdır. O zamana kadar «asker ailelerinin muhtaç olanlara yardım» haklımdaki 1941 tarih ve 4109 sayılı kanundan faydalanarak gaip erlerin ailelerine cüz'i de olsa bir yardım yapılabilir. Zira bu yardım askerlerin hizmete alındığı tarihten başlamakta, terhisini takip eden 15 gün hitamında sona ermektedir (m. 1 f 2).

TURİSTİK BİR MEMLEKET KÖŞESİ AMASRA NAHİYESİ

Yazan :
Ümran OYMAN
Amasra Nahiyeye Müdürü

1 — TABBİ ve COĞRAFİ DURUMU:

Anadolunun Karadeniz kıyılarında eski ve uzun bir mazinin hâtıralarına sahip, denizin çoştığı zamanlar azgın dalgaların, burun ve adacıklarında kırıldığı, iki limanın ortasından zümrüdi yeşil dağların eteklerine doğru uzayan bir kasaba vardır; AMASRA.

Amasra; Zonguldak vilâyetinin Bartın kazasına bağlı bir nahiyedir. Doğusundan Kurucaşile nahiyesi, batısından Bartın merkez kazası, güneyinden Arıt nahiyesi ve Bartın kaza merkezi, kuzeyinden Karadenizle çevrelenmiştir.

Mesahası : 137 Km², dir.

Nüfusu : 9428 (1950 nüfus sayımına göre).

Barına 17 Km. (şose) karayolu ve Zonguldağa 36 mil deniz yolu ile bağlıdır.

Amasra; Memleketimizin turistik değere sahip nadide köşelerinden biridir. Burada tabiat ve tarih cömertlikte yarış etmişler ve bu küçük kasabayı memleket çapında ışılatmışlardır.

İklim:

Doğrudan doğruya Karadeniz ikliminin tesirlerine tâbidir. Yaz mevsimi ılık, kış mevsimi ise sert geçer. Kar az yağar buna mukabil yağmur fazla düşer, ilkbahar çok sisli ve serin geçer. Mahalli bir rasat istasyonu bulunmadığından senelik suhnet vasatileri ile yağış miktarları hakkında meteorolojik rakamlar elde edilememişse de, suhnet en fazla —5 e düşer, yazın ise + 35 i geçmez.

Jeolojik durum :

Seri arazisi umumiyetle paleozoik zamanın Karbon devrine ait katları ihtiva eder.

Tarla ağızı mevkii civarında yer yer tam teşekkül halinde maden kömürü damarları bulunur. (Bugün bu ocaklar Devletçe çalıştırılmaya başlanmıştır.) Bu arazi II. zamanın Tebeşir devrine ait kalkerlerle ihata olunmuştur. Başlıca sahaları; şist ve kongromeralar teşkil eder.

Sular :

Güneyden kuzeye akarlar, büyük bir su yoktur. En bellibaşlısı Sarıderesi'dir. Bu bölgede göl ve bataklık hiç yoktur.

Dağlar :

Kuzey Anadolunun sahil mıntikasını doğudan batıya takip eden ana silsilenin denize kadar uzanan ve kuzeye müteveccih kolları bu sahayı kaplar. Güneyde (Kayaardı sırtları) kayalık ve sarptır. Fazla yükseklikler arzetmezler. Rakımlar; Armutçuoğlu tepesi: 700 m., Acarlar Kayası: 500 m., ve Murteza tepesi: 300 m. dir.

Ormanlar :

Eskiden sahilleri bile kaplayan ormanlar bugün çok içerilere gitmiştir. Bu ormanlarda en fazla rastlanan ağaç nev'ileri; % 59 kayın, % 13 meşe, % 9 gürgen, % 19 köknar, çam ve kestanedir. Av hayvanı azdır, en çok yabandomuzu, ayı, kurt, tavşan bulunur.

II — İDARİ DURUM :

Amasra nahiyesi eski bir nahiyedir. Bartın kazasına bağlıdır. Hâlen nahiyenin 26 köyü vardır ve bu köylerin hepsinde Köy Kanunu tatbik olunur.

Tarihçe :

Amasra ve civarında, tarih öncesi devirlerde bir iskân yerinin mevcut olup olmadığı incelenmemiştir. Ancak, milâttan önce XII asırda Amasra'ma bulunduğu yerdeki küçük adacıkların arasında meydana gelen limanlarda gemilerin tehlikesizce barındıkları görülen denizcilerin Sesa-

mos adında bir koloni kurdukları, M. Ö. 1180 yılına doğru vuku bulduğu tesbit edilen Truva muharebeleri dolayısıyla Homeros'un İlyada destanından anlaşılmaktadır.

Yine M. Ö. VIII. asırda, batı Anadolu şehirlerinden hareket eden İyonyalı muhacirlerin Sesamos'u bir İyonya kolonisi haline getirdikleri, M. Ö. VI. asırda buralara sahip olan Lidya'lının İranlılar tarafından mağlûbiyetinden sonra da İranlıların eline geçtiği, tarihçiler tarafından söylenmektedir. Bir rivayete göre İran kralı Daroios III. ün kardeşi Oksiyateres'in kızı Amastris, Makedonya generallerinden Kraterios ile evlendikten sonra Sasamos, Amasra adını almış ve yeniden kurulmuş.

Amasra sonradan Romalılara, Romalılardan Bizanslılara geçmiş, 800 yıllarında Başpiskoposluk olmuş, burada birçok kilise ve manastırlar yapılmış. O zamanın müelliflerinden birisi Amasra için: «dünyanın gözbebeği» demiştir. XIII. asra kadar muhtelif hâdiselere sahne olan Amasra, resmen Bizanslıların elinde olmasına rağmen bu asırda İtalyan tüccarları hâkim olmuşlar, mühim bir ticaret merkezi haline getirmişlerdir. Nihayet, Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı ülkesine ilhak edilmiştir. Bugünkü Amasra halkının cedleri ilhakla beraber Eflâniden getirilip iskân edilen Eflânîlilerdir.

Bu tarihi devirleri geçirmiş olan Amasra'nın kasaba merkezinde evlerin ve bahçelerin duvarlarında, bazen evlerin içinde gayet şayanı dikkat parçalara rastlamak kabildir, imparator Traianus'un müsaadesi ile eski Amastris şehrinin içinden geçen dereyi örten tünel bugün kısmen mevcuttur. Muntazam kesme taşlardan yapılan tünel, yirmi yıl kadar önce bir sel ile tıkanarak kısmen yıkılmakla beraber Roma devrinin kudretli eserlerinden biri olarak kendisini gösterir.

Amasra'nın eski limanlarından ise bugün pek az iz kalmıştır. Küçük limanda sıralanan muntazam bloklar, eski bir rıhtımın bakiyeleridir. Bugünkü rıhtımın temeli de eski bir mendireğe dayanmaktadır. Büyük limandaki rıhtımlar ise Amasra limanım dolduran kaim bir kum tabakası altında kalmıştır. Esas eski Amasra gerilerde, bugünkü tarlaların yerinde uzandığından, buralarda ve Ayayorgi tepesinin yamaçlarında bâzı izlere rastlamak kabildir. Muntazam işlenmiş kesme taş bloklardan yapılan bu inşaat temiz ve itinalı işçilikleri ile derhal dikkati çeker. Bunların arasında yeni mezarlığın yanında yükselen muhteşem bir kemer bilhassa zikredilebilir.

Kasabanın gerisindeki düzlükte görülen ve halk tarafından «Bedesten» olarak adlandırılan muazzam tuğla bina harabesi de Roma devrinin

hususiyetlerini göstermekte ve daha fazla bir hamamı hatırlatmaktadır, Gerek burada ve gerekse kasabanın içinde birçok sütun ve başlıklar görüldükten başka, tarlaların, bahçelerin ve evlerin altında eski bâzı yapıların temelleri, hatta mahzenlerine rastlanır. Amasra'nın eski eserleri arasında şüphesiz en fazla tesir bırakanı kalesidir. Kısa fasıllar ile yükselen kale plânlı kuleler ile tahkim edilen bu surlar daha eski devirlere ait binaların malzemesi kullanılarak muhtemelen Bizanslılar tarafından yapılmıştır ve sonraları Cenevizliler ile Osmanlılar tarafından tamir edilmiştir. Kale, Amasra kasabasının esasım teşkil eden Kaleiçi adasının üstünü çevreledikten başka, halk arasında «Pöstepe» olarak telâffuz edilen «Boztepe» nin güney yamaçlarında da devam eder. Esasında bir ada olan Boztepenin Karadenize bakan yamaçları korkunç birer yâr halinde denize indiğinden, bu tarafa tahkimat yapılması lüzumsuz görülmüştür. Her iki ada arasında irtibat tek kemerli ve «Kemere» adı verilen bir köprü ile temin edilmiştir. Halâ haşmetli bir görünüşe sahip olan ve bir ortaçağ şehri havasını muhafaza eden kalenin surlarına bitişik karanlık hücreler elan durduğu gibi İçkalede yüksek duvarları ile kendini belli eder. Kalenin dışarıya açılan Küçükliman ve Büyükliman kapılarından başka, bir iç bölmenin kapısı olan «Zindankapısı» ile Boztepede «Karanlıkyer kapısı» adını taşıyan üzeri tonozlu bir methali daha vardır. Kalenin taşlan ar asında daha eski devirlerin binalarından sökülüp kullanılan işlemeli, kitabeti ve kabartmalı taşlardan başka birçok arma'da göze çarpar. Bunlar Ceneviz hâkimiyeti zamanında Amasra kalesinin muhtelif yerlerine tesbit edilen İtalyan armalarıdır.

Amasra'da eski Bizans kilise ve manastırlarının harabelerinden başka, kalenin içinde iki eski Bizans kilisesi Fatih tarafından cami ve mescide çevrilerek zamanımıza kadar muhafaza edilmiştir. Bunlardan Küçük cami veya kilise camiî, birkaç yıldanberi metruk bir haldedir. Üzeri bir çatı ile örtülü uzun bir salondan ve bir mihrap ile bir holden ibaret olan bu basit yapının içinde, dökülen badana tabakası altında Bizans duvar resimleri ortaya çıkmıştır. Küçük cami gibi dış duvarları şayanı dikkat tuğla işçiliği gösteren diğer eski kilise Fatih Camiî adını taşır ve muhtelif tamirler neticesinde mimarî bünyesi hayli değiştiğinden fazla bir hususiyete sahip değildir. Amasra'da Türk Mimarîsinin eski ve sevimli bir numunesi harap bir halde merhum Haşan Kaptan'ın evinin bahçesinde durmaktadır. Vaktiyle Evliya Çelebinin de görmüş olduğu «binası lâtif bir hamamı dilküşa» olup klâsik Türk hamam mimarîsinin adeta minyatür bir eseridir.

Nüfus ve İskân durumu:

Amasra'nın nüfusu 1950 sayımına göre 9428 dir. İskân edilmiş nüfus ve seyyar aşiret yoktur.

Teşkilât:

- 1 Nahiye Müdürü, 1 Odacı.
- 1 Jandarma K. K. Ast. Sb. Başçvş., 5 er

Sağlık :

- 1 Sağlık memuru (Frengi tedavi m.)
- 1 Köyler grubu ebesi.

Maarif :

- 12 Öğretmen, 1 eğitmen.

Orman :

- 1 Orman Bölge Şefi. (Göveles Böl. Şef. ği.)
- 1 Mesaha memuru, 1 Anbar memuru.
- 5 Bakım memuru

İnhisarlar :

- 1 inhisar memuru 1 inhisar kolcusu 1 Odacı.

Gümrük :

- 1 Gümrük memuru 3 Gümrük Muhafaza memuru.

PTT :

- 1 PTT Müdürü 1 PTT memuru.
- 1 Yaya dağıtıcı, 1 atlı dağıtıcı, 1 Hat bakıcısı.

Liman :

- 1 Liman reisi
- 1 Fener memuru, 2 fenerci.

ve ayrıca 1 Denizcilik Bankası acentesi, 1 Tarım Kredi Kooperatifi memuru, Tarlaağzı ocaklarında da E. K. İ. nin mühendis ve memurları.

III — BAYINDIRLIK DURUMU :

Nahiyeyi kaza merkezine bağlayan şose yolundan başka motorlu vasıtaların işlemesine elverişli yol yoktur. Arazinin çok sarp oluşu ve arızalarının eldeki mevcut vasıtalarla giderilmesine imkân bulunmayışından köy yolları yapımı verimsiz kalmaktadır. Esasen nahiyenin ekseri köyleri sahil hattı üzerinde olduğundan buralarla ancak deniz yolu ile münakale yapılabilmektedir. Büyük ve ufak motorlu tekneler bilhassa yaz aylarında halkın nakil ihtiyacını bol miktarda karşılamaktadırlar.

Amasra merkezini, Kurucaşile nahiye merkezine bağliyacık olan ve uzunluğu 50 Km. yi bulan sahil yolunun inşası için vilâyetçe çalışılmakta olup keşif ihalesi yapılmıştır. Birkaç milyona malolacak olan bu yol, hem Kurucaşile nahiyesine mahreç sağliyacık ve hem de Amasra'nın hemen bütün köyleriyle motorlu nakil vasıtasıyla irtibatım sağliyacık. Ayrıca son yılda Gömü köyünün Tarlaağzı mevkiinde bulunan ve işleilmeye açılan ocaklara şimdilik bir ham yol yapılmış, nakil vasıtaları geçebilmekte ise de E. K. İ. ce esaslı bir yol inşası kararlaştırılmıştır.

Nahiye merkezinde imar işleri son yıllarda gözle görülür derecede hızlanmış, imar plânına esas olmak üzere İller Bankasınca kasabanın haritası yapılmaktadır.

Kasabaya gayrikâfi gelen içme suyu, tesisatı baştan sona değiştirilerek su geniş pik borulara (75 mm.) sokulmuş ve kasaba kenarındaki bir tepeye 150 m³, lük bir depo yapılarık fazla miktarda tazyikli su sağlanmış. Bu suretle bütün abonelere ihtiyaçlarını karşılar su verilebilecektir. Hemen bütün köylerde içme suyu davası halledilmiştir. Ayrıca Amasra sırtlarında bulunan ve hâlen bir dağ gazinosunun çeşmesini teşkil eden bulunmaz nefasetteki «Asker suyu» nu cam cidarlı borularla Amasra içine akıtmak düşünölmektedir.

Kasabanın bütün yollarını aydınlatan elektrik tesisatı tamamlanmış, bütün şebeke demir direklerle tesis olunmuş, santral binası yapılmış, motor teminine uğraşılmaktadır.

Bir iki yıl evvel kasabada sayısı 3 olan oteller 11 e çıkmış ve bilhassa turistik (Paşa Kaptan Oteli) yeni kat ilâvesiyle tam konfor ihtiyacını karşılar hâle gelmiştir.

Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığınca nahiye merkezinde istimlâk olunan bir sahaya tenis kortu ve kulüp lokali yapılacaktır. Kasabada yeni bir park tanzim edilerek, şeref mevkiine büyük Atatürk büstü naklolunmuş ve ağaçlandırılmasına gidilmektedir.

Liman inşaatında da esaslı faydalar sağlanmış ve eski mendireğe karşılık, ikinci bir mendirekle liman bir göl haline sokulmuş, her iki mendireğe deniz kıyısı doldurulmak suretiyle iki yeni yol yapılmıştır.

Kasabanın yangın söndürme vasıtaları kazma, kanca, balta, kürek, ve su deposundan ibarettir.

IV — İKTİSADİ DURUM :

Nahiye halkının bir kısmı E. K. İ. de işçi ve usta olarak çalışmaktadırlar. Bunlar eskiden Zonguldak ocaklarında çalışırlarken şimdi nahiye Gümü köyünde, Tarlaağzı mevkiinde işletilmeye açılan ocaklarda çalışmaktadırlar. Tarlaağzı kömürleri nahiye yeni bir iş sahası ve ticari, İktisadi gelişme sağlamış ve bilhassa ilerisi için istikbal vadetmektedir. Hâlen burada geniş tesisler kurulmaktadır.

Nahiye dahilinde sahil köylerde, en fazla Çakraz ve Göçkün iskelelerinde kayık inşaatı vardır. Buralarda 200 - 250 tonluğa kadar çekirme ve kületler yapılır. Aynı köylerde balıkçılıkta varsa da pek iptidaidir. Fakat nahiye merkezinde balıkçılık en büyük geçim sahasıdır, verimlidir ve daha da verimli olabilir. Tutulan balıklar motorlarla Zonguldak ve hatta İstanbul piyasalarına ve kamyonlarla Bartın - Karabük - Çaycuma - Devrek ve hatta Ankara'ya sevk edilir. Eğer fennî usullerle avcılık ve frigorik vasıtalarla sevkiyat yapılırsa hem kasaba iktisadiyatı çok zenginleşir ve hem de memleket Karadenizin en nefis balıklarını bol bol, taze ve ucuz yer. Bu bölgede hemen her cins balık bulunmakla beraber en çok; hamsi, kefal, palamut, uskumru, istavrit, lüfer, kalkan, barbunya tutulur. Bütün bu işleri düzenlemek ve balıkçılığı inkişaf ettirmek için bir balıkçılık kooperatifi kurulmuş ve bu yıl faaliyete geçmiştir.

Turistik bir saha olarak ta kasaba ticarî bakımdan çok faydalanmakta ve son yılların imar kalkınması İktisadi durumun yükselmesinden ileri gelmektedir. Amasraya yılda ortalama 4 - 5000 turist gelmekte, en azı bir hafta kalmakta, ailece yazı burada geçirenler ekseriyeti teşkil etmekte ve bunlar yılda 1.000.000 liraya yakın para bırakmaktadırlar.

Turistik bir saha olarak Amasra daha çok şeyler vadetmektedir, (pudra inceliği kumları, yeşil kıyıları, mavi suları, mor koyuları, gümüş mehtabı, altın güneşi ve tarihiyle...) Amasra istikbalin «Türk Kapri'si» dir. Bilhassa hâlen 350 küsur kilometre olan Ankara şosesi kısaltılır ve virajlar azaltılır ve Emîlak Kredi Bankasınınca 150 evlik bir mahalle kurulursa, zaten Karabük Demir - Çelik fabrikası deniz kamp ve tesislerini, ilk defa celbetmekle tanınan ve tanıtılan Amasra; Fatih Sultan Mehmedin buyurduğu gibi «Çeşme Cihan» olacaktır.

Nahiye merkezinde ceviz işi üzerine çalışan ve büyük istihlâk merkezlerinden dahi siparişler alan bir mobilyacı ve bilhassa memleket çapında tanınmış, ceviz ve şimşir, kavacık üzerine iş yapan 10 -12 çekici ustası vardır. Bunlar bütün kış ve yaz çalışmakla siparişleri karşılayamazlar. Gayet güzel biblolar, fener ve aplikler, masa ve salon abajur ayaklan, vazolar ve havanlar yaparlar. Bilhassa Amasra havanları eski devirde de nam salmış ve baharatın en fazla sarf olunduğu Mısır ve Arap memleketlerine vapurlar dolusu gönderilmiş. Bu sebeple bu san'at Amasralılara atalarından kalmadır. Ayrıca hasır üzerine de iş yapılır, en güzel hasır koltuk takımları, şezlonglar, divanlar Amasra'da yapılır.

Halk meyvecilikte yapar ve bilhassa yaz aylarında bundan da epey para kazanırlar. Kiraz, elma, armut ve incir çok yetişir.

V — ZİRAİ DURUM :

Arazi ziraate elverişsizdir, büyük kısmı kayalıktır. En fazla mısır ekilir. Hemen her yıl hariçten yemeklik ve tohumluk mısır ve buğday ithal olunur. Son yıllarda geniş mikyasta fındıklıklar tesisine çalışılmaktadır. Meyvecilik İslah edildiğinde iyi neticeler vereceğinden bu sahada da çalışılmakta olup bilhassa kaza merkezi Bartın'da Devletçe bir fidanlığın tesis edilmiş olması buralara geniş faydalar sağlayacaktır.

Hayvancılık hemen hemen hiç yoktur. Köylü beslediği hayvan mahsulünü ancak kendi ihtiyacına sarfetmektedir.

VI — MAARİF DURUMU :

Nahiye bölgesinde 26 köyün 11 inde okul vardır. Bu okullarda 16 öğretmen ve 1 eğitimci çalışmaktadır. Okullara 288 i kız ve 455 i erkek olmak üzere 743 talebe devam etmektedir. Merkezdeki okul 4 öğretmenli olup şehir tedrisatı yapmakta, yine merkezde bir K. K. Gezici Kursu bulunmaktadır ki bilhassa kasaba kadın ve kızları bu kurstan çok faydalar sağlamaktadırlar.

Maarif Vekâletince yaz aylarında Amasra'da bir öğrenci kampı açılmaktadır. Yine kasaba dahilinde bir müze deposu tesisi için Vekâlet, eski bir Bizans kilisesi olup Fatih Mehmet tarafından camie çevrilen fakat hâlen harap bir halde bulunan bir binayı restore ve tamir edilmek üzere

Not : Tarihî kısımları ihtiva eden malûmat İst. Üni. Ed, Fak. Sanat Tarihi Asistanı Semavi Eyice'den alınmıştır.

keşfini yaptırmış ve eski eserler burada toplanacaktır. Halen bu eserlerin ufak ve taşınabilir olanları ilkokul bahçe ve kütüphanesine nakledilmiş ve muhafaza altına alınmıştır.

VII — SAĞLIK DURUMU :

Nahiyeenin Karadeniz kıyısında bulunuşu ve şimal rüzgârlarına açık oluşundan hava sağlam ve serttir. Halk bu itibarla dinç ve sağlam yapılıdır.

Muhitte bellibaşlı hastalık frengi ve kısmen veremdir. Frengi ile savaş için nahiye merkezinde frengi mücadele sağlık memuru bulunduğu ve tedaviyle gittikçe azaldığı gibi kaza merkezinde de verem hastanesi açılmış ve B.C.G. aşısı bütün nahiye halkına tatbik olunmuştur.

Nahiye merkezinde kısmî de olsa kanalizasyon vardır. Ev belâları fennî olup kasabanın umumî belâları da vardır.

Mezarlıklar bakımsızdır. Ancak merkezdeki imar plânına göre tesbit ve yeni baştan düzenlenecektir.

Fennî mezbaha inşasına başlanılmaktadır.

Merkezde tanzifat ve yaz aylarında sokakların sulanması tek atlı hususî araba ve depo ile yapılır. Hamam varsa da çalışmamaktadır.

VIII — SOSYAL DURUM :

Çeşitli tabiat güzelliğiyle hakikî bir cennet köşe olan Amasra'da yaşayanlar da, yani Amasralılar bu cennete lâyük insanlardır. Halk maddî bakımdan fakirse de, görgü, terbiye, nezaket bakımından asil ve zengindir.

Kasaba dahilinde hiçbir şey kaybolmaz, kaybolursa bulunur. Ve hatta bu turistler arasında «Amasrada kayıp herşey, denize düşmemişse, sahibini bulur» sözünü yaratmıştır. Yaz aylarında kasaba içinde turistler gayet serbest ve emin olarak şortlarla dolaşırlar, hiçbir kadın ve kız gözle dahi rahatsız edilmez, bu Amasralılara has bir olgunluktur.

Köyler halkının ekserisi ve hatta hemen hepsi kasaba kıyafetinde

olup, yalnız kadınlar değişik giyinirler. Başlarına örtü veya atkı atıp, ayaklarına siyah etek veya şalvar giyerler.

Yazın turistlerle dolu olan Amasrayı kışın bilhassa bozuk havalarda gemiciler işgal eder, bu sebeple kahvelerde oyun çok oynanır, halk oyuna ve içkiye düşküncedir.

Yol kesmek ve soygunculuk, hırsızlık gibi asayişe müessir vak'alar hiç olmaz.

Halkın bătıla itikadları yoktur, ileri görüşlü ve uyanıktırlar.

PASİNLERDE İNCELEMELER

Yazan :
Rıza ÖZSÜ
 Emniyet Müdürü

Şimali Şarki Anadolu'da PASİNLER Yaylaları DEVEBOYNU geçidi ile ERZURUM Merkezinden ayrılır ve bu şehirden yirmi kilometre kadar sonra başlar.

Yukarı ve aşağı PASİN düzlükleri HASANKALE ve buradan yeni ayrılmış olan HORASAN Kazalarını teşkil ederler. Şimalinde TORTUM Şarka doğru SARIKAMIŞ ve ELEŞKİRT, cenubunda KARAYAZI, TEKMAN kazaları ile çevrilmiş olup Garbında ERZURUM Merkez Kazası bulunur. Yüz ölçümü üç bin dokuz yüz yirmi kilometre kare'dir. Rakım bin altıyüz civarında oynar.

Büyük ova'nın şimal ve cenup dağlarında soğuk ve bol suları hâvi otlakiyeleri çok olan bir takım yaylacıklar vardır.

Yukarı ve aşağı PASİN yaylaları ÇOBANDEDE Nahiyesindeki ÇOBANDEDE köpsüründe birleşirler. PASİNLER yaylasının uzunluğu altmış sekiz kilometredir. Garpteki SİVİŞLİ köyünden şarkındaki KARAURGAN nahiyesine kadar uzanır. Genişliği ise Şimaldeki SIÇANKALE'den Cenupta TEPEKUM dağına kadar yaslanır ki kırksekiz kilometreyi bulur,

İklim :

Kış mevsimi soğuk geçer, suhnet derecesi + 35 i bulur. Dağlara Kasım ayından itibaren, Yayla'ya da Aralık'ta kar yağar. Kar düzlüklerden ancak Nisan'da kalkar. Haziran nihayeti başlıyan yaz Eylül ayı başında biter. Bu aylarda hararet derecesi + 25 e yükselir. İlk bahar ve Sonbaharda yağın yağmurlar otuz beş santimetreye varır.

Etrafındaki Dağlar :

Şimali Garbide üçbin ikiyüz seksen sekiz rakımlı KARGAPAZARI, Şimalde iki bin altıyüz yirmi dört ZİYARET TEPEŞİ, ÇİLLİ GÖZ DAĞI,

Şarkta iki bin altıyüz KIZILDAĞ, Şarkî Cenubide KARATAŞ, Cenupta iki bin ikiyüz AKBABA, SAKALTUTAN ve NALBANT dağları meşhurdur.

Suları :

Her tarafında sulara, dere ve çaylara rastlanır. BİNGÖL Dağlarından çıkarak KÖPRÜKÖY Nahiyesi ve HORASAN Kazasından geçen ve Şarkî Şimale doğru akan ARAS başlıca nehirdir.

Yukarı PASİN'de KARGA PAZARI ve DEVEBOYNU çayları akar; ÇOBAN Köprüsünde ARAŞ nehrine karışırlar.

Nüfus ve İskân durumu :

PASİNLER Yaylalarında kadın biraz daha fazla olmak üzere yetmiş bin küsur insan birer ve ikişer katlı evlerde yaşarlar.

Yukarı PASİN'deki HASANKALE Kasabası HASANDEDE adında bir dağın eteğinde kurulmuştur. Kalesi ve çermikleriyle meşhur olup memleketimizin en eski şehirlerinden biridir.

KALE kayalar üstünde yapılmış, büyük surlar ile çevrilidir. Üç tarafı PASİNLER Yaylasına hâkimdir.

HASANKALE: SASANÎ ve EŞKÂNÎYAN Sülâleleri ile, Şarkî ROMA İMPARATORLUĞU arasında devamlı savaşlarda sık sık birinden diğerine geçen bir hudut KALE'si idi.

HAZAR Türkleri ile ARAPLAR arasında meydana gelen harplerde de aynı vaziyet olmuştur.

Dokuzuncu asırdan itibaren doğudan gelen OĞUZ Türklerine geçerek, Gürcüler atılmıştır. Sonraları sıra ile ERZURUM'a hâkim olan Türklerde kalmıştır. UZUN HASAN, Kale'ye çok ehemmiyet atfetmiş ve yeni baştan surlarla takviye etmiştir. Adı da ondandır.

Nafia Vaziyeti :

PASİNLER Yaylalarındaki şoselerin uzunluğu yüz kırk kilometredir. Bunun doksan kilometre kısmı TRABZON, DOĞUBAYAZIT ve İRAN Transit yoludur.

HASANKALE'yi ERZURUM, AĞRI, KARS Vilâyetlerine ve HINIS

Kazasına (KARAYAZI ve TEKMAN Kazalarına da PASİNLER Hudutları haricinde bu yoldan kollar ayrılır.) bağlayan şosesler kışım derecesine göre uzun müddet kapanırdı. Son 4 yılda kar makinelerinin sürekli faaliyeti neticesinde bir kaç günlük fasılalar dışında yolun hiç inkıtaa uğramadığı görülmüştür.

En çok kapanma tehlikesine maruz kısımlar ERZURUM yolunda DEVEBOYNU, AĞRI Transit şosesinden TÂHİR civarı ve KARS yolunda da HORASAN'dan doğuya giden kısımdır. Transit yolu bölgenin canlanmasına âmil olmuştur. Transit şosesiyle ERZURUM, KARS, AĞRI yollarının kavşak yerinde dünün ufak bir köyünde, bu gün Yukarı PASİN Yaylasının merkezi olan HORASAN Şehri meydana gelmektedir. Normal tren hattı burada nihayet bulur. SARIKAMIŞ'a uzanan dekovil trenine buradan binilir. Bu sebeple HORASAN bir aktarma merkezidir. Son yıllarda HORASAN'ın kaza olmak isteği Büyük Millet Meclisince kabul buyurulmuştur.

Yaz aylarında PASİNLER'in bütün köylerine tekerlekli vasıtalar gidebilir. Kışım ise şose haricine çıkılamaz. Ancak kızak ve at kullanılır.

Nahiye merkezleri ile, ERZURUM'la güneye doğru KARAYAZI ve HINIS Kazaları ile Jandarma telefon irtibatı vardır. Bu şebekenin uzunluğu yüz on kilometreyi bulur.

1952 Zelzelelerinin HASANKALE Merkezi ve köylerinde yaptığı hasar Hükümet yardımıyla ve bağışlarla izâle edilmiştir, denebilir. Bu arada HASANKALE'nin şimali şarkında tamamen harap olmuş olan dört köyün yeniden aynı tipte ve modern evlerden müteşekkil olarak inşa edildiği ve yine zelzeleden hasara uğramış olan on yedi köyün camı ve mektepleri de yeniden yapılmıştır.

Ekonomik Durum :

HASANKALE'de bir un fabrikası vardır. Ayrıca merkezlerde ve köylerde müteaddit su değirmenleri bulunur.

KURNUÇ Köyünde Ziraat Bankasının yardımı ile kurulmuş olan ve hususi teşebbüs elinde (Ziraat Aletleri imâl eden) bir atölye vardır. Bu atölyede yapılan savurma ve eleme makinaları Ziraat Bankasına borçlanılmak suretiyle de ve taksitle satılmaktadır.

Genel İstihlât :

Yirmi bin beşyüz seksen ton buğday, üçbin sekiz yüz elli ton çavdar,

on iki bin altıyüz yirmi ton arpa, altıbin dörtyüz ton patates, on üç bin altı yüz ton fasulye, seksen iki bin beşyüz ton mercimek, altmış üç Un iki yüz ton fiy, altmış ton keten.

Merkezlerde ve köylerde sebze de istihsâl edilir. HASANKALE'deki çermiklere civar kazalardan ve vilâyetlerden rağbet edildiğinden yazın HASANKALE bir TURİST ŞEHRİ halini alır. KÖPRÜ KÖY Nahiye merkezine iki kilometre mesafedeki DELİ ÇERMİK'te meşhurdur. Burası dört yıl önce İller Bankasından temin edilen yardımla fenni tarzda yapılmıştır.

Ziraî Durum :

Aşağı ve yukarı PASİN yaylaları ötedenberi Ziraate elverişli oluşu ile tanınmıştır.

Ekim sahaları :

Buğday	Yazlık	17800 hektar	kışlık: 14500	hektar
Arpa	Yazlık	8300 hektar		
Çavdar			kışlık: 400	hektar
Fasulye	Yazlık	17	hektar	
Mercimek	Yazlık	110	rublağ	
Fiy	Yazlık	68	hektar	
Patates	Yazlık	800	hektar	
Keten	Yazlık	115	hektar	

Sulama tesisatı bitince toprağın verim kabiliyetinin kat kat artacağına şüphesiz yoktur.

Arazinin randımanı dağlık bölgelerde düşüktür. Yukarı PASİN'de halen buğday 1/13, aşağı PASİN'de 1/15 dir. Arpa yukarı PASİN'de 1/13 aşağı PASİN'de 1/16 dir. Traktörlü ziraat gün geçtikçe gelişmektedir.

Yapılan incelemeler ile PASİN'lerin pancar ekimine çok elverişli olduğu tesbit edilmiştir.

Hayvancılık :

Bilhassa dağlık bölgede daha ziyade hayvancılıkla işgal edilir. Doksan bin koyun, seksen bin kıl keçi, seksen bin tiftik keçi, altmış bin sığır, dört bin manda, ikibin beşyüz at, ikiyüzelli kadar merkep, elli kadar katır vardır.

En çok görülen hastalıkları Çiçek, Şarbon, Şap, Sığır Pasterellozu, Tavuk Vebası ve Difterisidir.

Maarif Durumu :

İlkokullardan (5 sınıflı) yüzelli beş erkek ve kırkbir kız talebe, (3. sınıflı) eğitimli okullardan altmış beş erkek ve yirmialtı kız talebe mezun olmuştur.

Köylerde: öğretmenli (49), Eğitimli (27) okul mevcuttur.

Sağlık Vaziyeti :

Yukarı PASİN'de beş yataklı bir DISPANSER (Trahom Savaşı için) ile şahsa ait bir ecza dolabı vardır. Bulaşıcı bir hastalık yoktur. En fazla görülen hastalıklar, Kızamık, Zatürree, Yaz İshalidir. Eskiden kalma tek tük Frengili vardır. Cüzzam hastalığına müptelâ 17 kişi olup, 10 u hastanede yatmaktadır. Diğer 7 si hastanede yatarken taburcu edilmiş olup sirayî devresini atlatmıştır.

Sosyal durum :

PASİNLER Düzlüklerinde halk ziraat ve hayvancılıkla uğraşır. HORASAN'da ticarî hayat bilhassa gelişmektedir.

Erkekler ekseriyetle caket, aşağı kısmı dar pantolon ve lâstik giyer* ler. Kadınlar umumiyetle ehlâm örterler. Kaza Merkezlerinde Çarşaf ta giyenler vardır. Manto giyen kadın azdır.

Halk umumiyetle alkollü içkiler kullanmaz; Yalnız çok çay içerler. Köylerde kahvehane yoktur. HASANKALE'de ve HORASAN'da kahvelerde oturulur- ve oyun oynamağa da heveslidirler.

Köylerden kasabalara göç arzusu vardır. Bu yüzden HASANKALE ve HORASAN şehirlerinde ev buhranı kendini göstermektedir.

Yol kesmek ve soygunculuk gibi asayişe müessir suçlar olmamaktadır. Orman Kaçakçılığı, Arazi ihtilâfları, Kız kaçırma hâdiseleri olur

1952 yılında KIZILAY Cemiyeti Genel Merkezince, açılan teberru kampanyasında muvaffakiyet gösteren HASANKALE'nin kalkınmasına KIZILAY Derneği Onbeş bin yediyüz liralık yardım tahsis etmiştir.

YERSAKSINTISI BÖLGELERİNDE İMARIN GECİKME SEBEPLERİ

Yazan : **Turgut TİMUR**
Beşşehir Kaymakamı

Zelzele sebeble hasara uğrayan köy, kasaba, ve şehirlerin harabeler yığınınından kurtularak çok seri bir şekilde mamureler haline getirilmesi icap etmektedir. Fakat çeşitli sebeplerin tesiri altında zelzele sahalalarının imarı çok gecikiyor. Bu sebepleri bertaraf etmek ve bütün maniaları aşarak felâkete uğrayan bu sahaları mümkün olan süratle inşa etmek yollarım aramalıdır. Mühim jeolojik olayların meydana geldiği bir yer olan ve zelzele sahalalarının tipik bir misalini teşkil eden Erzincan şehrinin yeniden imarı yıllarca zihinleri işgal eden bir konu olarak kalmış ve kalmakta devam etmektedir. Zira felâket vukubulduğu 1939 yılından bu güne kadar tam 16 yıl geçtiği halde hakikatta yeniden mamur bir Erzincan yaratılamamıştır. Bu günkü durumu ile nüve halinde kurulan yeni Erzincan bile 15 yıl gibi uzun bir tekâmülün mahsulü olarak meydana gelebilmiştir. Bugün yeni Erzincanda bütün zarurî şehir tesisleri, Hükümet konağı, Ceza evi, Okullar, Tekel, P. T. T., Askerî binalar gibi tamamen resmî binalar inşa edilmiş Devlet yardımı ve pek az da halkın kendi yaptırdığı evlerle Sekiz yüz kadar özel meskenler yapılmıştır ki bu bir kıymet ifade etmez. Esas olan felâkete uğrayan bu sahalarda bütün felâketzedelere fennî, sıhhî ucuz meskenler inşa ederek onları biran önce evlerine kavuşturmaktır. Zelzele sahalalarında imarın esas gayesi özel meskenler inşa etmektir. Yeni Erzincanda bu keyfiyet tahakkuk etmemiştir. Zira yapılanlar yapılacakların ancak yüzde onunu teşkil etmektedir. Erzincanda 1939 yılının Aralık ayının yirmi altıncü gününü yirmi yedinci gününe bağlayan gece saat biri elli geçe zelzele vuku bulmuş 15 bin vatandaş ölmüştür. Felâketi müteakip kızılây ve Devlet tarafından müstacel yardımlar yapılmış ve hemen de şehrin yeniden imarına tevessül olunmuştur. Fakat çeşitli sebeplerin tesiri altında bu şehir tam manasiyle ve istenilen bir şekilde imar edilememiştir.

Bütün zelzele sahalalarında şehirlerin imarını geciktiren sebepleri önce yedi sebebe irca etmek mümkündür. Bu sebepler şunlardır :

I) Tatbikata ait sebepler

- II) Zelzele sahalarının bünyesinden doğan sebepler
- III) Hadiselerden doğan sebepler
- IV) Kanunun sistem ve hükümlerine ait sebepler
- V) Devlet yardımının zaman, miktar ve şekline ait sebepler
- VI) Teknik sebepler
- VII) İktisadî sebepler
- I) Tatbikata ait sebepler

Tatbikata ait sebepler şunlardır :

- 1) Şehir yerinin değiştirilmesi
- 2) Arsa dağıtım işlerinin yavaş yapılması
- 3) Muvakkat şehirlerin müttekâmil bir şekilde kurulması
- 1) Şehir yerinin değiştirilmesi

Şehir yerinin değiştirilmesi bazı hallerde şehrin imarını geciktiren bir sebep olabilir. Netekim :

A) Erzincan şehir yerinin değiştirilmesi bu şehrin imarını geciktiren esaslı bir âmil olmuştur. Erzincan halkı arasında dolaşan söylentilere göre eski Erzincan şehrinin işgal ettiği saha yeni Erzincan şehrinin inşası için tesbit edilen yerden zelzeleye dayanma bakımından daha kuvvetli bir zemindir. Binaenaleyh Erzincan ovasında Tashullu Ekregi civarındaki daha sağlam zeminli mahalde şehri kurmadıktan sonra eski şehre nisbetle zemin kuvveti bakımından bir üstünlük arz etmeyen ve hatta daha da az kuvvetli olan bir yere şehri nakletmek ve orada kurmak doğru değildir. Bu düşünüşün fennî ve hakikî ciheti incelenmeksizin Erzincan halkı arasında dolaşması yeni şehrin süratle imarına engel olmuştur.

B) Yine Erzincanda daha önemli olarak : Şehir eski yerinde kurulsaydı yeni Erzincan şehri tamamen yapılmış ve felâket kısmen unutulmuş olurdu. Zira felâkette enkaz bütün mevcut bulunuyordu. Eski şehirde evler yüzde altmış iki katlı idi. Halk bu felâketi gördüğünden kendisine çift katlı ev verilse idi bile orada oturmak cesaretini bulamazdı. Bu yüzden ev sahipleri iki kat binanın bir kat enkazını satarak bu para ile bir kat ev yaptırabilirlerdi. Esasen şehrin imar plânı 1939 yılında onanmış bulunuyordu. Satmak meselesine gelince; Erzurum, Gümüşhane ve Malatyalı birçok tüccarlar dolgun bir fiatla kereste almak üzere Erzincana gelmiş ve fakat Hükümetin müsaade etmemesi yüzünden alım

satım işlemleri yapılamamıştır. (Kaçak olarak pek az bir satış yapılabilmektedir.) Nihayet bu enkaz şunun bunun elinde yağma edilmiş enkazın yüzde doksanı yakacağa sarf edilmiş ancak yüzde onu muhafaza edilebilmiştir.

Böylece şehir yerinin değiştirilmesi enkazın muhafaza edilememesine ve enkazın heder olması da yeni şehrin süratle kurulmasına engel olmuştur.

2) Arsa dağıtma işlerinin yavaş yapılması

Arsa dağıtma işlerinin yavaş yapılması zelzele sahalarının imarın geciktiren hallerden birini teşkil etmektedir. Halbuki yersarsıntısı bölgelerinde arsa dağıtma işleri çok seri olmalıdır. Arsa bina yapımında en önemli unsur olduğundan bir an önce istihkak sahiplerine dağıtılması icap etmektedir. Erzincan ilinde bu kaideye riayet edilmemiş ve bu yüzden arsa dağıtımının yavaş yapılması hali yeni Erzincan şehrinin imar ve inşasını geciktiren sebeplerden birini meydana getirmiştir. Zira vakti zamanında arsa kuraları çekilmemiş ve istihkak sahipleri bir an önce arsalarına sahip olamamışlar ve bu sebeple mesken inşası gecikmiştir.

3) Muvakkat şehirlerin mütekâmil bir şekilde kurulması

Zelzele sahalarının imarını geciktiren sebeplerden birisi de muvakkat şehirlerin mütekâmil bir şekilde kurulmasıdır. Zelzele sahalarında muvakkat şehirleri mütekâmil bir şekilde kurmamak lâzımgelir. Zira halk burada bir kere yerleştikten sonra yeni şehirde ayrıca mesken yapmak külfetine kapanmamaktadır. Erzincan bunun en canlı misalini vermiştir. Ezcümle muvakkat Erzincan şehri barakalardan çok daha ileri mütekâmil bir şekilde ihtiyaca uygun binalardan müteşekkil olarak kurulmuştur. Halen şehrin sıklet merkezi buradadır. Muvakkat şehirde mesken sahibi olan ve bir oturacak yer sağlayan Erzincan halkı elinde mevcut parasını ayrıca yeni bir bina yapmak için harcamamakta bu parasını işine ticaretine tahsis etmekte ve bu suretle halk eski yerinde oturmayı tercih etmektedir. İktisadî mülâhazalar Erzincan halkını bu noktada haklı göstermektedir. Zira elinde ev yaptıracak kadar parası olanlar muvakkat şehirde nasıl olsa oturmaları sağlanmış olduklarından bu paralarını başka sahalarda işletmektedirler.

II) Zelzele sahalarının bünyesinden doğan sebepler

Zelzele sahalarının bünyesinden doğan sebepler şunlardır :

I) Zelzele muntikalarında yaşayan halkın fakirliği

2) Zelzele mıntıklarında ileri gelenlerin hemşhrilerine önderlik ve rehberlik etmemeleri.

1) Zelzele mıntıklarında yaşıyan halkın fakirliği

Felâket mıntıklarında yaşıyan halkın fakir olması hali de bu mıntıkların imarına tesir icra etmektedir. Meselâ Erzincan halkının fakir bulunması yeni Erzincan şehrinin imar edilememesi sebeplerinden birisini teşkil etmiştir. Erzincan halkının maddî durumunun müsait bulunmaması sebebiyle yeni Erzincan şehrinde herkes kendi evini yaptıramamıştır. Halbuki felâkete uğramış Erbaa halkının maddî takatinin müsaitliği sayesinde yeni Erbaa şehrinin imarında kısmî bir devlet yardımı da inzıam ederek (herkesin kendi evini yaptırmaması) sistemi az çok bir tatbik sahası bulabilmiştir.

2) Zelzele mıntıklarında ileri gelenlerin hemşhrilerine önderlik ve rehberlik etmemeleri.

Zelzele mıntıklarında ileri gelenlerin hemşhrilerine önderlik ve rehberlik etmemeleri imarın gecikmesine âmil olmaktadır. Erzincan'da durum aynıyle böyledir.

III) Hadiselerden soğan sebepler

Hadiselerden doğan sebepler üçtür :

1) Halkın yurdun muhtelif bölgelerine dağılmış bulunmaları

2) Halkın felâketten çok korkmuş olmaları

3) Fen adamlarının ve şehrin kurulması sahasında çalışan ilgili memurların sorumluluktan çekinmeleri.

1) Halkın yurdun muhtelif bölgelerine dağılmış bulunmaları.

Felâketten sonra zelzele sahalarındaki halkın yurdun muhtelif bölgelerine dağılmaları şehirlerin imarının gecikmesinde âmil olabilir. Meselâ büyük felâketten sonra Erzincan halkı yurdun dört bir tarafına dağılmıştır ki bu durum yeni Erzincan şehrinin imarına az çok bir tesir icra etmiştir.

2) Halkın felâketten çok korkmuş olmaları.

Felâket sahalarındaki halkın felâketten çok korkmuş olmaları yeni şehirlerin imarını geciktiren sebeplerden birini teşkil edebilir. Erzincanda durum aynıyle böyledir. Erzincan halkının zelzele dolayısıyla çok korkmuş olmaları yeni Erzincan şehrinin iman diğer sebeplerle birlikte gecikme

arz etmektedir. Halk bu hal yine devam eder endişesiyle (ki Erzincan daima zelzeleye maruz kalmış bir yerdir) esaslı mesken yapmaktan imtina etmektedir.

3) Fen adamlarının ve şehrin kurulması sahasında çalışan ilgili memurların sorumluluktan çekinmeleri.

Fen adamlarının ve şehrin kurulması sahasında çalışan ilgili memurların sorumluluktan çekinmeleri zelzele sahasındaki şehirlerin imarım geciktirebilir. Netekim yeni Erzincan şehrinin imarı sahasında çalışan fen adamlarının ve ilgili memurlarının sorumluluktan çekinmeleri şehrin imarım geciktiren sebeplerden birini teşkil etmiştir.

IV) Kanunun sistem ve hükümlerine ait sebepler (kanundan doğan sebepler)

Yersarsıntısı bölgelerinde imarın gecikme sebeplerinden birisi de kanunun sistem ve hükümlerine ait sebeplerdir. Bu sebepler şunlardır:

1) Şehir yerinin değiştirilerek yeni şehir yerinin elde edilmesi için başvuru kamulaştırma hükümlerinde seri olmaması.

2) Arsa dağıtma sistemlerinden en verimlisinin seçilmemesi.

1) Şehir yerinin değiştirilerek yeni şehir yerinin elde edilmesi için başvuru kamulaştırma hükümlerinin seri olmaması.

Yersarsıntısı bölgelerinde sürati temin etmek için kamulaştırma hükümlerinin basit ve seri olması lâzımdır. 3908 sayılı yeni Erzincan şehir yerinin istisnaîliğine dair olan kanunun kamulaştırmaya müteallik basit ve seri hükümleri mevcuttur. Buna mukabil 4623 sayılı yersarsıntısından evvel ve sonra alınacak tedbirler hakkındaki kanun süratli ve basit hükümleri ihtiva etmemektedir. Genel hükümlere atıf yapmaktadır.

2) Arsa dağıtma sistemlerinden en verimlisinin seçilmemesi

Zelzele sahaslarında arsa dağıtma hususunda şehrin imarı gayesiyle serbest dağıtma usulünü kabul etmelidir. 3908 sayılı kanun hükmüne göre çifte kayıt sistemi esas tutularak arsa dağıtımını yapılmıştır ki bu durumda arsa dağıtımını dışında birçok vatandaşlar kalmaktadır. 4623 sayılı kanun ise tek kayıt sistemini kabul etmiştir. Bu sistem diğer sisteme göre daha istifadeli ise de en iyisi zelzele sahaslarında tesbit sistemi hatta mahdut serbesti veyahutta tam serbesti dağıtma usullerini kabul etmelidir.

V) Devlet yardımının zaman, miktar ve şekline ait sebepler

Zelzele sahaslarında imarın gecikme sebeplerinden birisi de Devlet yardımının zaman, miktar ve şekline ait sebeplerdir. Bu sebepleri üç nokta üzerinde toplayabiliriz:

- 1) Devletin felâket sahalalarına az yardım yapması
- 2) Devletin felâket sahalalarına yapacağı yardımı geciktirmesi
- 3) Devletin yapacağı yardımı o mahallin bünyesine uygun yapmaması.

Yukarda arz edilen sebeplerin iki veya üçü bir araya gelebilir. Yani Devlet bir zelzele sahasına az yardım yapmakla beraber bu yardımı geciktirebilir veyahut az yapmakla beraber o mahallin bünyesine uygun yapmaz veyahutta geciktirir ve bünyeye uygun yapmaz. Sazan da hem az yapar hem geciktirir hem bünyeye uygun yapmaz. Erzincanda her üç hal bir araya gelmiştir. Yeni Erzincan şehrinin imarını geciktiren en önemli ve esaslı sebep felâkete uğrayan Erzincan halkına Devlet tarafından zamanında ve miktarı kâfi verim sağlayan (Erzincanın bünyesine uygun) Devlet yardımının yapılamamasıdır. 1948 yılında ıstar edilen 5243 sayılı kanunla Erzincan halkına aynen borçlandırma şeklinde yapılan yardım felâketten dokuz sene sonra yapılması ve az miktarda olması ve aynen borçlandırma sisteminin ise Erzincan zelzele sahasının imarında iyi sonuçlar veren bir sistem olmaması yani onun bünyesine uygun bulunmaması sebebiyle yeni Erzincan şehri halâ tamamen imar ve inşa edilememiştir. Halbuki felâketi müteakip Devlet yardımının en iyi şekli olan ve Erzincanın bünyesine en uygun gelen veya muhtelif doğrudan doğruya yardım sistemleri kabul edilip vakti zamanında tatbik sahasına konulsaydı şirin ve bereketli Erzincan ovasında mamureye dönmüş bir şehir görmek mümkün olacaktı.

VI) Teknik sebepler

Teknik sebepler de zelzele sahalalarının imarını geciktiren hallerdendir. Yeni Erzincan şehrinde önceleri yeni şehirin mutlaka betonarme olarak yapılması ileri sürülmüş ve bu sebepten dolayı ahşap kerestenin kullanılamayacağı kanaati elde mevcut olan enkazın telef olmasına sebep olmuştur. Fakat sonraları yersarsıntısı bölgelerinden karkas binaların daha elverişli olacağı Hükümetçe kabul edilmiş ise de bu ve diğer başka sebeplerden dolayı Erzincan ilinde eski şehirde mevcut enkazın tamamı elden çıkmış bulunduğundan halk en ufak bir bina yapamıyacak duruma düşmüştür.

VII) İktisadî sebepler

Zelzele sahalalarında şehirlerinin imarının gecikme hallerinden birisi de İktisadî sebeplerdir. Yapı malzeme bedellerinin fazla fiatlı olması ve işçi ücretlerinin yüksek bulunması zelzele sahalarındaki şehirlerin süratli imarına engel teşkil etmektedir.

EVLAT EDİNME MÜESSESESİNİN TEKEVVÜNÜ ve TESCİLİ ÜZERİNE BİR ETÜD

Edip TURHAN
Sivas Nüfus Müdürü

«Mukavele ile tesis edilen sun'î veya farazi nesep rabitası» diye tarif edilen evlât edinme müessesesi, bilhassa nesebi gayrisahih çocuklara, bu durumları dolayısıyla uğramaları muhtemel güçlükleri bertaraf ederek İçtimâî hayata kolaylıkla hazırlanabilmelerine yardım edecek temiz bir aile muhiti temin, diğer taraftan furu'ü bulunmayan veya olupta kaybedenlerin evlât sevgisi ve şefkat hislerini tatmin gibi İnsanî ve ahlâkî temellere dayanan hayırlı bir müessesedir.

İçtimâî hayatımıza Medenî kanunumuzla giren bu müessesenin tekevvünü ile ilgili hükümlerin incelenmesinde ahvali şahsiyeyi kayıt ve suretlerini vermekle vazifeli olan nüfus memurları bakımından da fayda mülâhaza edilmiştir.

Medenî kanunumuz'un meriyetinden çok evvel vazdedilen sicilli nüfus kanununun, bu müessesenin tescil usulü hakkında pek tabii olarak bir hüküm ihtiva etmemesi ve Medenî kanunumuz'un mer'iyetinden sonra da bu hususta bir talimat isdar edilmemiş bulunması tatbikatta çeşitli tereddütlere ve dolayısıyla çeşitli şahsî içtihatlarla dayanan türlü tescillerin vücuduna sebebiyet vermiş ve bu hal, tabiatıyla muamelâtta ehemmiyetli teşevvüslere yol açmıştır.

Bu itibarla, evlât edinme hususunda mevcut hükümlerden kıyas ve istidlâl edilerek bir çıkar yol bulunması lüzum ve zaruretine inanıyor ve bu inançla bu mevzuu etüd etmiş bulunuyoruz.

Yukardaki izahatımızdan da anlaşılacağı üzere mevzuumuz, evlât edinme müessesesi nin tekevvününü mümkün kılan hühukî ve kanunî şartların münakaşa ve tahlili değil, daha ziyade mevcut kanunî hükümlerden faydalanarak tescil şeklini ve bu arada nüfus memurlarının bilmesi gereken hususâtı istihdaf etmektedir.

Evlât edinme müessesesinin vücut bulması keyfiyeti mer'î mevzuatımıza göre, iki safhadan geçer. Bu safahat müessesenin hukukî unsur-

ları olup, birincisi evlât edinme izninin istihsalı, ikincisi de mukavele tanzimidir.

Evlât edinme müessesesinin tam ve hukukî bir kıymet ifade edebilmesi bu iki unsurun vücudu ile mümkündür. Aksi halde muamele batıl olur.

Medenî kanunumuz'un 256 ncı maddesi: «Evlât edinme, evlât edinen kimsenin ikametgâhı hâkiminin müsaadesi üzerine yapılacak resmî senet ile olur ve keyfiyet doğum kütüğüne kaydedilir» hükmünü âmirdir.

Maddenin yazılış tarzına göre, evlât edinmek için hâkimden izin almak, sonra senet ile keyfiyeti mukaveleye bağlamak icap ederse de kanaatimizce müsaadenin mukaveleden sonra alınmış olması muamelenin sıhhatine müessir değildir. Yeter ki her ikisi de yapılmış olsun.

Hâkim'in evlât edinmeğe müsaadesi karar halinde tecelli eder. Resmî senetten maksat noter huzurunda tanzim edilmiş senettir. Haricen yapılacak senet bir kıymet ifade etmez. Bu arada şu noktaya da işaret edelim ki; evlât edinme iznine dair verilen kararların kesinleşmesi lüzumu ileri sürülerek tescilin geciktirildiği vakidir. Bu düşünüşün yanlış olduğu Yargıtay 2. H. D. nin: «Evlâtlık mukavelesinin sıhhati için izin ilâmının kesinleşmesine de lüzum bulunmamış olmasına» yolundaki 2/11/1944 tarih ve 3278/3219 sayılı karar ile sabit olmuştur.

Hâkim'in evlât edinmeğe müsaadesi Medenî kanunumuz'un 253, 254, 255, 256 ve 406 ncı maddelerindeki şartların tahakkukuna bağlıdır. Nüfus memurlarını dolayısıyla alâkadar eden bu şartlar şu suretle hülâsa olunabilir:

1 — Evlât edinen ;

- a) En az kırk yaşında olacak
- b) Evlât edinilecek kimseden en az onsekiz yaş büyük olacak
- c) Nesebi sahih fûru'u bulunmayacak
- d) Evli ise karı veya kocası bu muameleye muvafakat edecek

2 — Evlât edinilen ;

a) Başkası tarafından evlât edinilmiş olmayacak (şunu hemen kaydedelim ki yalnız kan koca müştereken aynı kimseyi evlât edinebilirler.)

b) Evli ise kan veya kocası bu muameleye muvafakat edecek

c) Mümeyyiz ise rızası alınacak. Mümeyyiz olsalar bile mahcur ile küçüklerin evlât edinilmesine ana baba veya hâkim muvafakat edecek.

Bu arada ehemmiyetle işaretine lüzum gördüğümüz bir noktaya temas etmeden geçmeyeceğiz.

Kanunî şartların mevcut olduğu bir sırada tekemmül etmiş bulunan evlât edinme mukavelesinin kanunda aksine bir hüküm bulunmamasına mebni mukavelenin akdini mümkün kılan şartların ahiren değışmesi mukavele ahkâmına hâlel vermeyeceğinden evlât edinen kimsenin, evlât edinme mukavelesi akdinden sonra nesebi sahih furu'u olması müktesep bir hak tevliğ etmiş olan mukavele ahkâmına tesir etmiyeceğı gibi, evlât edinmek isteyen kimsenin evvelce doğmuş ve fakat evlâtlık mukavelesi tanzim ve akdi esnasında ölü bulunmuş çocukları da mukavele akdine mani değıldir. Ancak, «Nesebi sahih furu'u» kaydının evlât ile birlikte torunlara da taallük ettiğı düşünölmeksizin ve bu tabirin münhasıran evlât edinmek isteyenin çocukları manasına alınmasından dolayı evlât edinmek isteyenin, evlât edinme mukavelesi tanzim ve akdi esnasında ölü bulunmuş olan evlâtlarının çocuk bırakıp bırakmadıkları tetkik olunmadan bazı nüfus idarelerince mahkemeden vaki isti'lâmlara noksan ve yanlış malûmat verilmesi yüzünden batıl akitlere meydan verildiğı vakidir. Bu itibarla nüfus memurlarının, bu noktada hassasiyetle durmaları her zaman iptal olunabilecek evlât edinme muamelelerinin tekevvinüne mahal kalmaması bakımından mühimdir.

Yukarda tadat olunan şartların mevcudiyeti halinde bir kimsenin, kanunda aksine bir hüküm bulunmamasına mebni, bir veya daha ziyade evlât edinmesi mümkündür. (..... şartın vücudu halinde bir evlât edinilebilip müteaddit evlât edinilemeyeceğı hakkında kanunda bir hüküm olmayıp kanım metnindeki nesebi sahih furu kaydının evlâtlığa teşmiline ne lâfzi ne de mantikî tefsir kaideleri müsait olmadığına mebni varit olmayan itirazların reddiyle «Yargıtay 2. H. D. 13/1/1945 5559-266») (Kardeşin evlât edinilmesi caizdir, «Yargıtay 2. H. D. 4/11/1947 4538 - 5603»)

Yukardaki izahlardan anlaşılacağı gibi evlât edinme müessesesinin hukukî bir mahiyet iktisabı ve tescil edilebilmesi için:

1 — Medenî kanunumuz'un 406 ncı maddesi matufunca 256 ncı maddesine göre Asliye Hukuk Hâkimliğinin müsaade kararına

2 — Evlât edinme mukavelesine ait noter senedine ihtiyaç var demektir. Bu iki vesikanın ibrazı halinde tescil muamelesinin icrası icap eder.

Tatbikatta, asliye hukuk mahkemesinden verilmiş bir izin kararına veya Medenî Kanunumuz'un 406. ncı maddesinin 2 nci bendine göre sulh

hukuk mahkemesinden istihsal olunan izne veya yalnız noter senedine müsteniden evlât edinme muamelesinin tescil olunduğu görülmüş ve hiç şüphesiz noksan olan bu muamelenin tescili yüzünden muamelesinin tekemmül ettiğini sanan ilgililerin vefatlarından sonra veresenin iptal davası açarak muameleyi iptal ettirdikleri ve bu sebeple evlât edinme muamelesinden me'mul olan gayenin heder olduğu çok vakidir.

Bu itibarla ahvali şahsiye memurlarının evlât edinme muamelesini tescil için yukarda tesbit edilen iki vesikayı birlikte istemeleri ve tescilin evlât edinme müessesesinin hukukî bir unsuru olmaması hasebiyle noksan belgelere müsteniden yapılacak tescilin müesseseye hukukî bir mahiyet kazandıramayacağını hatırdan çıkarmaları lâzımdır.

(Sulh hâkiminin verdiği izne müsteniden yapılan evlâtlık mukavelesi muteber değildir. «Yargıtay 2. H. D. 15/7/1947 2693-4117»)

(Resmî senet yapılmaksızın sadece hâkimin izni ile icra olunan tescil evlâtlık rabitasını tesise kâfi değildir. «Yargıtay 2. H. D. 1/10/951 4936-6179»)

Evlât edinme müessesesinin kâmil bir surette tekevvinünü mümkün kılan belgelerin istihsalinden ne kadar zaman sonra tescil edilebileceğine dair kanunda bir hüküm bulunmamasına ve esasen tescilin yukarda da kaydettiğimiz gibi muamelenin hukukî bir unsuru olmamasına mebni yeter belgelerin ibrazı halinde tescil her zaman mümkündür.

(Tekemmül eden evlâtlık muamelesinin nüfusa tescil edilmemesi hükümsüzlüğünü mucip olmaz. Zaman aşımı bahis mevzuu değildir. «Yargıtay 2. H. D. 13/11/951 6303-7152»)

Buraya kadar olan izahatımızla evlât edinme müessesesinin kuruluşu ile ilgili hukukî unsurları ve hükümleri kısaca gözden geçirdik. Şimdi de tescilin ne tarzda yapılacağını inceliyeceğiz.

Şu noktayı istinaden kaydedelim ki Medenî Kanunumuz'un 256 ncı maddesi : «Evlât edinme, evlât edinen kimsenin ikametgâhı hâkiminin müsaadesi üzerine yapılacak resmi senet ile olur ve keyfiyet doğum kütüğüne kaydedilir» şeklindeki hükmü ile evlât edinmenin, evlât edinen kimsenin doğum kütüğüne kaydolunacağı tesbit olunmuş ise de doğum kütüğüne kayıt keyfiyetinin ne yolda olacağına dair bir hüküm bulunmaması dolayısıyla çeşitli düşünlere istinat eden türlü tescil şekillerine rastlanmakta ve muamelede sağlanamayan vahdet yüzünden hasıl olan ihtilâflarla kaydı teşevvüşler vatandaş muamelelerinin sürüncemede kalmasını intaç etmektedir.

Evlât edinme muamelesinin evlât edinen kimsenin doğum siciline kaydı usulü hakkında mevcut düşüncü ayrılıklarını,

1 — Evlâtlığın evlât edinenin doğum kütüğünde mukayyet bulunduğu haneye naklen tescili icap ediyorsa :

a) Naklen tescilin Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine göre yer değıştirme ilmühaberi alınacak mı?

b) Evlenme boşanma muamelelerinde olduğu gibi evlât edinme evrakına müsteniden re'sen mi?

2 — Naklen tescile lüzum yoksa; tescilin, evlât edinme rabitasının evlâtlığa ait olup asıl ailesi nezdinde bulunan kaydın, bir kerre de evlât edinen kimsenin doğum kütüğüne evlât edinme evrakına müsteniden tesisi suretiyle mi?

3 — İster Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine göre yerdeğıştirme ilmühaberi alınarak, ister re'sen yerdeğıştirme yapılarak, ister kaydın doğrudan doğruya evlât edinen kimsenin doğum sicilinde tesisi suretiyle olsun evlât edinen bir kimsenin evlât edinenin doğum kütüğüne tek başına mı, yoksa karı, koca ve çocukları ile birlikte mi kaydolunacağı?

4 — Medenî kanunumuz'un 257, 259, Soyadı kanununun 4, 5 Soyadı nizamnamesinin 16, 17 ve 21 nci maddeleri muvacehesinde evlât edinilen küçük ve mahcurlarla reşit kimselerin soyadı bakımından ebeveynlerine mi evlât edinene mi, tâbi olacakları kezalik Medenî kanunumuz'un 153, 257. Soyadı kanununun 4, 17 ve Soyadı nizamnamesinin 18 inci maddelerine göre evli kadının kocasına ait soyadını mı, yoksa evlât edinenin soyadını mı taşıyacağı noktalarında toplamak mümkündür.

Sicilli nüfus kanununun 37 nci maddesinde bahsedilen yerdeğıştirme, tavattun şartına bağlı olmasına, tavattun keyfiyeti yerdeğıştirilen mahalde yerleşmeyi tazammun ettiğine ve Medenî kanunumuz'un 19 uncu maddesinde yerleşme niyetiyle oturlan yer ikametgâh olarak kabul olunduğuna, ekser hallerde ise evlât edinenin nüfus kaydını ikametgâh ittihaz ettiği yere aldırılmamış olması itibariyle evlât edinme muamelelerinde Sicilli nüfus kanununun 37 inci maddesine nazaran yerdeğıştirme ilmühaberi alınmasına imkân olmadığına göre evlât edinme ile beraber Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine tevfi kan bir yerdeğıştirme muamelesi yapma keyfiyetinin evlâtlığın evlât edinenin doğum kütüğünde kayıtlı olduğu mahalde tavattun etmiş olması haline hasrederek bunun haricinde böyle bir muamelenin yapılmasına imkân ve lüzum olmadığına, diğer taraftan Medenî kanunumuz'un 254. üncü maddesine göre küçük

ve mahcurun evlât edinilebilmesi ana baba veya hakimın muvafakatine bağı bulunması dolayısıyla evlât edinme mukavelesinde aksine bir hüküm yoksa, Medenî kanunumuz'un 257 nci maddesine göre ana babaya ait hak ve vazifelerin evlât edinene geçmesi itibariyle bu gibi hallerde evlâtlığın şahsi ve medenî hallerinde atıyyen vaki olacak değişikliklerle, kezalik evlâtlığın hak ve mükellefiyetlerine, evlât edinenin doğum sicilinde teessüs edecek kaydının esas tutulması iktiza ettiğinden asıl ailesi nezdinde mevcut kaydın, muamelâta badi olması kuvvetle muhtemel olan karışıklıkları önlemek bakımından ve yukarda izah olunduğı gibi Sicilli Nüfus Kanununun 37 nci maddesine göre muamele yapılmasını istilzam eden bir cihet yoksa evlât edinme evrakına müsteniden evlenme, boşanmada olduğı gibi re'sen yapılacak bir naklihane muamelesi ile kapatılması, aksi halde asıl aile nezdindeki kaydın şahsi ve medenî hal değişikliklerine esas tutularak evlâtlığa ait kaydın evlât edinme rabitasını göstermesi bakımından evlât edinenin doğum kütüğünde tesisi ile iktifa olunması lüzumuna kaniiz.

Bunun gibi, mümeyyiz olan reşidin evlâd edinilebilmesi şahsi muvafakatine bağı olduğundan evlât edinme mukavelesinde aksine bir hüküm ve Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine göre muamele yapılmasını müstelzim bir hal yoksa kezalik asıl aile nezdindeki kaydın yukardaki sebeplerle re'sen yapılacak bir naklihane ile kapatılması, aksi halde asıl aile nezdindeki kaydın şahsi ve medenihal değişikliklerine esas tutularak evlâtlığa ait kaydın evlât edinme rabitasını göstermesi bakımından evlât edinenin doğum kütüğünde tesisi ile iktifa olunması lâzımdır.

Böyle bir kimse, evli bir erkekse ve asıl ailesi nezdindeki kaydının ister Sicilli Nüfus Kanununun 37 nci maddesine göre isterse re'sen yapılacak bir yerdeğiştirme ile kapatılması iktiza ediyorsa bu takdirde varsa karı ve çocuklarının da ona tebaan bu muameleye ithal edilmeleri gerekir.

Eğer evlât edinilen kimse evli bir kadın ise, Medenî kanunumuz'un 21 inci maddesi muvacesinde re'sen dahi olsun naklihane muamelesine tâbi tutulmasına ve şahsi hallerinde atıyyen vukubulacak değişikliklere evlât edinenin doğum kütüğünde tesis edilecek kaydının esas tutulmasına imkân yoktur.

Yukarda da izah edildiğı gibi evlâtlığın, şahsi ve medenî hallerinde atıyyen vukubulacak değişikliklere asıl ailesi nezdindeki kaydının esas tutulmasını icap ettiren hallerde evlât edinme ile teessüs eden nesep rabitasının, evlâtlığa ait kaydın bir kerre de evlât dinenin doğum sicilinde tesisi ile iktifa olunmalıdır.

Şu hale göre, evlât edinme keyfiyetinin evlât edinen kimsenin doğum kütüğüne tescili, evlâtlığın fiilî ve hukukî durumuna nazaran bazen Sicilli Nüfus Kanununun 37 nci maddesine göre yerdeğiştirme ilmühaberine, bazen evlenme ve boşanma muamelelerinde olduğu gibi re'sen yapılacak bir yerdeğiştirmeye müsteniden olabileceği gibi bazen de evlâtlığa ait kaydın evlât edinenin doğum kütüğünde tesisi suretiyle icra edilebilir.

Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine göre veya re'sen yerdeğiştirme yapılmasını istilzam eden ve yukarda izah edilen hallerde evlât edinilen şahsî ve medenî hallerinde atıyyen vukubulacak değişikliklere evlât edinen kimsenin doğum sicilindeki kaydının esas tutulması, aksi hallerde evlâtlığa ait kaydın evlât edinenin doğum kütüğünde tesisi suretiyle evlât edinme muamelesi dolayısıyla teessüs eden nesep rabitasının belli edilmesi ve evlâtlığın şahsî ve medenî hallerinde atıyyen vukubulacak değişikliklerin asıl ailesi nezdindeki kaydında yürütülmesi iktiza eder.

Medenî Kanunumuz'un 259 uncu maddesi : «Nesebi sahih olan çocuk babasının ismini taşır» ve 311 inci maddesi de «Evlilik haricindeki doğumda anasına kalan çocuk, anasının aile ismini taşıdığı şeklindeki hükümleri ile çocuğu soyadı bakımından tamamiyle ana babaya tâbi kılar» «Evlâtlık, kendisini evlâtlığa alanın aile ismini taşır» şeklindeki 257 nci maddesi ile de bu hakkı evlât edinene vermiş bulunmaktadır. Diğer taraftan Medenî kanunumuz'un 256 nci maddesi mahcur ile küçüklerin, mümeyyiz olsalar dahi, evlât edinilebilmelerini ana baba veya hakim'in muvafakatine bağlamış bulunduğundan kanaatimizce evlât edinilmek suretiyle çocuklarının başkasına ait soyadını taşımağa da ana babanın muvafakat edip etmemesi en tabiî haklarıdır. Bu sebeple evlât edinme mukavelesinde medenî kanunun 257 nci maddesindeki hükme aykırı bir cihet bulunmadığı takdirde çocuğun evlât edinene ait soyadını, aksi halde asıl ailesinin soyadını taşıması iktiza eder.

Medenî hakları kullanmağa selâhiyyet olan mümeyyiz reşidin Soyadı kanununun 5 inci maddesine göre de soyadını seçmekte serbest bulunması ve Medenî kanunumuz'un 254 üncü maddesine göre evlât edinilebilmesinin muvafakatine bağlı olması dolayısıyla evlât edinene ait soyadını taşıyıp taşımamakta da muhtar olduğunu ve bu takdirde yukarda izah olunduğu gibi evlât edinme mukavelesinde Medenî kanunumuz'un 257 nci maddesine aykırı bir hüküm bulunmadığı takdirde evlât edinene, aksi halde ise asıl ailesine ait veya evvelce seçmiş ve tescil ettirmiş bulunduğu soyadını taşıması lüzumunu kabul etmek icap eder. Eğer bu kimse evli bir erkekse, karı ve varsa gayrireşit çocukları da Medenî kanunu-

muz'un 153, 259, Soyadı kanununun 4 ve Soyadı nizamnamesinin 16, 18 inci maddelerine göre soyadı bakımından ona tâbi olurlar.

Medenî kanunumuz'un 153, Soyadı kanunumuzun 7 ve Soyadı nizamnamesinin 18 inci maddeleri evli kadının kocasına ait soyadını taşıyacağıın âmir ve Medenî kanunumuz'un 255 inci maddesi de evli kadının evlât edinilebilmesi keyfiyetini de kocanın muvafakati haline raptettiğine göre evlât edinilen evli kadının evlât edinene ait soyadını taşımasına kocanın muvafakat edip etmemesini tabi'î bir hak olarak kabul etmek ve bu takdirde evlât edinme mukavelesinde Medenî kanunumuz un 257 nci maddesine aykırı bir hüküm bulunmaması halinde ancak, evlât edinene ait soyadını kullanabileceğini teslim etmek lâzım gelirse de kanaatimizce bu hal evlenmenin umumî hükümlerine aykırı ve ailenin ikinci bir rüknü olan kadının aileden infiradını tazammun eder ki aklen bunu terviç edemiyoruz.

Bu itibarla evlât edinilen kadının her halde Medenî Kanunumuz ün 153, Soyadı kanununun 4, Soyadı nizamnamesinin 18 inci maddesine göre kocasının Soyadını muhafaza etmesi lüzumuna inanmaktayız. Nitekim evlâtlık olması hasebiyle evlât edinenin soyadını almış bulunan bir kadının evlenmesi halinde bu suni nesep rabitası dolayısıyla iktisap ettiği soyadını bırakarak kocasının soyadını alması ne kadar tabi'î ise evli bir kadının evlât edinilmesi halinde bile kocasının soyadını muhafazasını da o nisbette kanunî saymaktayız. Bu sebeplerle evlât edinilen evli bir kadının evlât edinene ait soyadını taşıması keyfiyetini evlenmenin feshi veya boşanma hükmü ile zevali haline inhisar ettirmek doğru olur kanaatindeyiz.

Evlât edinme müessesesinin tescili ile ilgili izahlarımıza bir noktaya daha işaret ederek son verelim.

Evlâtlığa ait kayıt ister Sicilli Nüfus kanununun 37 nci maddesine göre yerdeğiştirme ilmühaberine, ister evlât edinme evrakına müsteniden re'sen naklihane muamelesine tâbi tutularak, isterse doğrudan doğruya kayıt tesisi yolu ile evlât edinenin doğum kütüğüne kaydedilsin her üç halde de evlâtlığın ilk ve son kayıtları arasındaki rabitayı kaybetmemek ve bu rabitanın ne suretle teessüs ettiği keyfiyetini karanlık bırakmamak iktiza eder. Esasen bu cihet Medenî kanunumuzun 40 ncı maddesi ile de hükme bağlanmıştır.

Evlâtlığın asıl ailesi nezdindeki kaydı ile evlât edinenin doğum kütüğünde teessüs eden kaydı hizasına:

- a) Evlât edinme iznini veren mahkemenin adı ile izin kararı tarih ve numarası,
- b) Senedi tanzim eden noterin adı ile senet tarih ve numarası,
- c) Evlâtlığın asıl ailesi nezdindeki kaydına evlât edinenin, evlât edinenin doğum sicilinde teessüs eden kaydına da asıl ailesinin, kaza, köy veya mahalle ve hane numarası gösterilmek suretiyle kayıtlı buldukları mahal,
- d) Evlât edinme muamelesi ile ilgili dosyanın yıl ve numarası işaret olunmak,
- e) Evlâtlığın, evlât edinene ait doğum kütüğünde teessüs eden kaydının «Adı ve soyadı» sütununa evlât edinenin ismi zikredilmek, bilfarz «Ahmet Işık evlâtlığı Ali» yazılmak suretiyle evlâtlığın kim tarafından evlât edinildiği belli edilmeli,
- f) Evlât edinilenin şahsî hallerinde atıyyen vukubulacak değişikliklere yukarda izah edilen sebeplerle asıl ailesi nezdindeki kaydı esas tutulan hallerde evlât edinme dolayısıyla iktisap edilen soyadı asıl aile nezdindeki kaydına yazılmalıdır.

İDAREDE SINIR MESELESİ

Yazan : **Reşit YALIN**
Sürüş Kaymakamı

İdarî Sınırlar ve neveleri; Vilâyet, Kaza, Nahiye; Köy ve Belediye sınırları; Mevzuatımıza göre sınır çizme usulleri ve sınır anlaşmazlıklarının halli; İdarî sınırların hukuki mahiyeti ve bazı düşünceler.

5997 sayılı Kanunla meriyete konulan 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89. uncu maddesi :

(Türkiye coğrafi vaziyet ve İktisadî münasebet noktaî nazarından Vilâyetlere. Vilâyetler Kazalara, Kazalar Nahiyelere münkasemdir.

Nahiyeler de Kasaba ve Köylerden tereddüp eder.) demekte ve 90. ıncı madde ise :

(Vilâyetlerle, şehir, kasaba ve köyler hükmi şahsiyeti haizdir.) demektedir.

İşte. Hükmi şahsiyeti haiz olan (Vilâyet, Köy ve Belediye gibi) ve olmayan (Kaza ve Nahiyeler gibi) İdarî bölümlerin sınırlarının hey'eti mecmuası İDARÎ SINIRLARI teşkil eder.

Mevzulunuzun tetkikini kolaylaştırmak için şöyle bir tasnif yapacağız :

1 — Hükmi şahsiyeti haiz olan İdarî bölümler sınırları.

Bu kısma dahil olanlar şunlardır :

A —• Vilâyetler

B — Belediyeler

C — Köyler'dir.

A — VİLÂYET SINIRLARI

İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 75 inci maddesinde Vilâyet şu şekilde tarif edilmiştir.

Vilâyet, Emvali menkule ve gayrimenkuleye mutasarrıf ve işbu Ka-

nunla muayyen ve mahdut vazaihi hususiye ile mükellef bir şahsı manevidir.

Bu şahsı manevinin de bir sınırının bulunması tabii ve zaruridir.

Tabiidir çünkü: Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 89 uncu maddesile coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebetler noktainazarından yurdumuz Vilâyetler, Kazalar, Nahiyeler ve köylere taksim edilmiştir.

Buna «taksimâtı Mülkiye» diyoruz. Aynı saha dahilinde bulunan bu arazi inkısamının coğrafi vaziyet ve İktisadî münasebetlere göre bir sınırı muhakkak olacaktır.

Zaruridir çünkü : Vilâyetlerin sınırlarının yapılması Kanun emri iktizasındandır. Nitekim, 5442 sayılı Kanununun 2 nci maddesinde, Vilâyet sınırları mevzuu derpiş edilmiş ve hükme bağlanmıştır.

Vilâyetlerin hak ve vecibelere sahip bir şahsı manevî, bir ademi merkeziyet idaresi olarak vazife ve mükellefiyetleri, teşkilâtı ve bu teşkilâtın çalışma sistemleri hakkında hükümler vazedenden İdare-i Umumiye Vilâyat Kanununda, bu şahsı manevinin sınırlarına dair hüküm sevk etmemesi, sükût etmesi, öte taraftan Vilâyetin bir Devlet şahsı manevinin bir cüz'ü olarak ve merkezi bir idarenin vazife ve mükellefiyetleri, teşkilâtı ve bu teşkilâtın çalışma sistemleri hakkında hükümler vaz'eden «İl İdaresi Kanunu» dediğimiz 5442 sayılı Kanunda Vilâyet sınırlarından bahsedilmesi, bir noksanlık ve hata olduğu kanaatindeyiz. Zira :

Diğer hükmi şahsiyeti haiz İdari bölümlerin teşkilât ve faaliyetleri hakkında vaz'edilen kanunlarda sınır mevzuu ele alınmış ve hükümler konulmuştur.

Meselâ : Köy Kanununun 5 ve müteakip maddeleriyle Belediye Kanununun 4 ve müteakip maddeleri köy ve Belediye sınırlarına mütealliktir. Demek istiyoruz ki :

Vilâyet hükmi şahsiyetinin mümessili Validir, organları da Vilâyet Umumî Meclisleri ve Daimî Encümenlerdir. Bunların vazifelerini, hak ve vecibelerin ve vazife ve mükellefiyet sahasının hududunu da tayin ve tesbit etmesi icabederdi. Diğer taraftan Vah Merkezi İdarenin bir memuru ve icra organıdır, bu sifata müteallik vazife ve selâhiyetlerini tesbit eden Kanunda Vilâyet sınırlarının bahis mevzuu edilmesi bir hatadır demek İstiyoruz.

B — BELEDİYE SINIRLARI

1580 sayılı Belediye Kanununun 1 nci maddesi Belediyeyi şöyle tarif etmiştir :

Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahallî mahiyette müşterek ve medenî ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir.

Aynı Kanunun 4 üncü maddesi (Belde sınırlarının tahdidi) 5 inci maddesi (Belde sınırlarının tasdiki) ve 6 ncı maddesi ise (Belediye sınır ihtilâflarının halli) hakkında hükümler sevk etmiştir.

Belediye Kanununun 3 üncü maddesi de, Belediye idaresinin mevdu olduğu makam ve heyetleri belirtmektedir. Buna göre :

Belediye İdaresi, Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Reisi, muavinlerine, Belediye şubeleri mevcut ise şube müdürlerine ve şube heyetlerine mevduudur. Binaenaleyh, Belediye İdaresinin tevdi edildiği bu makamların hak ve vebibelerini vazife ve mükellefiyet sahalarını tayin ve tesbit bakımından Belediye sınırlarının belirtilmesi şüphesiz faydalı bir keyfiyettir. Bu sınırların çizilmesi ve ihtilâflarının halli için takib edilecek usule aşağıda temas edilecektir.

C — KÖYLER SINIRLARI

442 sayılı Köy Kanununun ikinci maddesi köyü şöyle tarif ediyor :

«Cami, Mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan, toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler.» Ayılı Kanunun 7 nci maddesi :

«Köy, bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve işbu Kanunla kendilerine verilen işleri yapan başlı başına bir varlıktır.» Buna (Şahsı manevi) denir. Keza bu Kanunun 9 uncu maddesi de : (işbu Kanunla köye verilen işleri görmek köy muhtarının ve ihtiyar meclisinin vazifesidir.) demektedir.

Bütün bu maddelerden şu mana çıkabilir ki orta mallara, sahip bahçe ve tarlalarıyla birlikte toplu veya dağınık evlerde oturan insanların teşkil ettikleri bir şahsı manevinin elbette bir hududu bulunacak ve bu şahsı manevinin işlerini görmekle mükellef olan köy organlarının vazife ve salahiyet sahalarının tesbiti zaruri bulunacaktır.

Nitekim, Kanunun 3, 4, 5 ve 6 ncı maddeleri de köy sınırları mevzuunu derpiş etmiş ve hükümler koymuştur. Bunları ayrı ayrı ileride tetkik edeceğiz.

Hükmi şahsiyeti haiz olmıyan idari bölümler sınırları :

Bu kısma dahil olan İdarî bölümler sınırları da şunlardır:

A — KAZALAR

B — NAHİYELER

A — Kazalar sınırları : Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 89 uncu maddesi kazalardan ve 90 ıncı madde de şehir ve kasabalardan bahsetmekte ise de, bunların hakiki bir tariflerini mevzuatımızda bulmak mümkün değildir. Şehir ve Kasabaların ne olduğunu da köy Kanununun 1 inci maddesi tarif etmiştir. Burada ölçü ve kıstas olarak nüfus esasını ele almıştır.

Halbuki kazalar nüfus esasına göre kurulmazlar ve böyle bir şartta yoktur. Zira: Doğuda 200 - 250 nüfuslu kazalar çoktur.

Bu gibi yerler nüfusu 2000 den aşağı olsa dahi Belediye teşkilâtı mevcut olması itibarıyla kanunen (Kasaba) addediliyor. Belediye Kanununun 2 nci maddesi de Kaza Merkezleriyle nüfusu 2000 den yukarı olan yerlerde Belediye Teşkilâtının mecburi olduğunu emrediyor.

Bütün bunlar bize bir kazanın mahiyetini izah etmiş olmuyor mu?

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 90 inci maddesinde bahsedilen (ŞEHİR) ve (KASABA) mefhumlarını Belediye Teşkilâtım tazammun ettiği ve köy Kanununun 1 inci maddesi ile bu cihet tanzih edildiği fikrindeyiz.

O halde kaza nedir? Bunun sarıh ve hukukî bir tarifi yoktur.

Herkes bu günkü tatbikat ve fiiliyata bakarak istediği gibi tarifler yapabilirler. Meselâ : «Kaymakamlar tarafından idare edilen, İdarî Bölüme Kaza denilir.» diye bir tarif yapmak dahi mümkündür.

Kazaların kurulması, kaldırılması ve sınırlarının tesbiti meselesi 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda bahis mevzuu edilmiştir. Fakat sınırların nasıl çizileceğine ve tesbit edileceğine dair yine bir sarahat yoktur. Yalnız Vekâletin muhtelif zamanlarda çıkardığı emir ve tamimlerle bu cihet kısmen izah edilmiştir. Kaza sınırları Kaza Makamlarının vazife ve salahiyet sahalarını tayin etme bakımından lüzumludur.

B — NAHİYE SINIRLARI

Nahiyeler de aynen kazalar gibidir. Hukukî, esaslı bir tarifi yapılmamıştır. Fakat Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile İdarî bir Bölüm olarak kabul edilmiştir. Hükmi şahsiyeti haiz değildirler. Nahiye hudutları da Mahiye Makamlarının vazife ve salahiyetlerinin sahasını tesbit bakımından lüzumludur. 5442 sayalı Kanununun 2 nci maddesinde Nahiye hudutlarından bahsedilmiş fakat tafsilât verilmemiştir.

Yine Vekâletin talimatı dahilinde hareket edilmektedir. İdari Bölümlerin sınırlarını hükmi şahsiyeti haiz olmak ve olmamak bakımından ikiye ayırmıştır. Yine bu tasnife sadık kalarak şimdi idarenin sınırını çizme usullerini inceliyelim:

1) Vilâyet sınırları nasıl çizilir?

Evvelce do söylediğimiz gibi mevzuatımızda buna ait sarih hükümler yoktur. Bu boşluk Vekâleten Vilâyetlere yaptığı tamim ve talimatlarla doldurulmak istenmiştir. Evvelâ şunu söyleyelim ki köylerde Belediyelerde olduğu gibi Vilâyetlerin bir sınır kâğıdı yoktur. Esasen Vilâyet sınır ihtilâfları da köyler ve köylüler tarafından vücuda getirilir.

Meselâ : VilâyetininKazasınınköyü ile. Başka bir Vilâyetin köyü arasında çıkan ihtilâf iki Vilâyet arasındaki sınır ihtilâflarıdır. Fakat haddi aşında bu ihtilâf bu köyler arasında vukua gelen ihtilâftır. Çünkü: Muhtarlar arasında bir uzlaşma olduğu takdirde birinci plânda ihtilâf ortadan kalkar. Valiler arasında uzlaşma en son plânda kalır. Her vilâyetin belli başlı bir sınır kâğıdı eski tabiri ile hudutnamesi olmaması kanaatimizce büyük bir noksanlıktır. İşte iki ayrı Vilâyetin köyleri arasında bir sınır anlaşmazlığı çıkınca hadise Vilâyetler arasında sınır anlaşmazlığı şeklinde mütalâa edilerek 5442 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince hareket edilerek her iki Vilâyet bir karma kurul teşkil eder. Bu Karma Kurulun bir veya iki üyesi Vilâyet İdare Heyetinden seçilir. Bir üyesi de Vilâyet Daimî üyesinden seçilir. Bu Hey'ete bir de Fen ve Teknik erbabı bir sınırın krokisini çizmek vazifesi ile muvazzaf olarak iltihak eder. Teşekkül eden bu Karma Kurul hangi tarihte nizalı mahalde bulunacaklarını karşı tarafa, yani ihtilâf olan Vilâyet Valisine bildirir. Böylece. tesbit edilen muayyen bir tarihte iki Vilâyet Karma Kurulu nizalı mahalde buluşurlar. Her iki taraf kendi sınır noktalarının geçtiği yerler hakkında noktâi nazarını bildirir. Bu toplantıda ihtilâflı olan köylerin muhtar ve ihtiyar heyetleri ve bilirkişiler de bulunur. Fakat hakikatte her iki tarafın köylüsü, kadınlı erkekli, yedisinden yetmişine kadar toplantıyı takip ederler, her kafadan bir ses

çıkar, eğer iki Vilâyet heyetleri kanaat mütalâalarını bir noktada birleştirmeye muvaffak olurlarsa, bir anlaşma ve uzlaşmaya varılmış demektir, Keyfiyet hemen bir tutanakla tevsik ve tesbit edilir ve fen memurları da sınır noktalarını bir krokide belirtirler.

Bu kroki altı nüsha olarak hazırlanır ve her iki hey'et tarafından imzalanır. Keza keşif tutanakları da her iki hey'et tarafından imzalanır teati edilir. Burada şu nokta çok mühimdir: Karma Kurulların yaptıkları müşterek toplantıya iştirak eden köy muhtar ve ihtiyar hey'etleri ve birlikşiler, sadece bir müşahit ve sınır noktaları ve mevkileri hakkında kâfi malûmat vermek için hazır bulunurlar, yoksa sınır çizme ve ihtilâf halletmek bakımından bir selâhiyetleri yoktur. Bütün salahiyet heyetlerindir.

Bu noktayı ehemmiyetle kaydetmemizin sebebi şudur: Bazı köy muhtar ve ihtiyar heyetleri bu mevzuda kendilerini tam salahiyetli zannederler, Karma Kurulu vazifesine müdahale ederler; hatta güçlükler çıkarırlar, hadiselere yol açarlar. Sanki, dost, düşman iki memleket hududu çiziliyormuş gibi büyük hassasiyet gösterirler, gürültü çıkarırlar. Bazan kanlar dökülür, adamlar bile ölür. Onun için hey'etler vazife mahalline gitmeden evvel bu bölgede gerekli tedbirler aldirmaları faydalıdır. Heyetler vazifeye başlarken de muhtarların durumunu açıklamalı, yersiz müdahale ve hassasiyete mahal vermemelidir.

Hele şu noktayı dikkat nazardan hiç uzak tutmamalıdır :

Faraza hey'etler arasında bir anlaşma olsa ve sınır noktaları tesbit edilse bu anlaşma ve uzlaşma muhtar ve ihtiyar hey'etlerine ve köylülere katiyen hissettirilmemelidir. İhsası reyden azami kaçınmalıdır. Zira: Cahil köylüler bunu yeni bir münakaşa mevzuu yaparak ortalığı karıştırabilirler. Bu heyetlerin kendi taraflarının arzu ve menfaatlerine taassubla bağlı kalmaları, tesir altında bulunmaları, kanunun verdiği imkânlardan uzaklaşmaları tabii ve coğrafi sebepleri gözetmemeleri halinde, ekseriya bir anlaşma ümidini ortadan kaldırır.

Hey'etler arasında bir anlaşma ve uzlaşma zemini bulunamazsa yine her iki taraf müşterek tutulacak olacak keşif tutanağında noktai nazarlarını bildirirler, ihtilâflı nokta belirtilir ve krokide renkli kalemle işaretlenir. Hey'etler kendi yerlerine döndükten sonra bir de Valiliğe hitaben bir rapor kaleme alırlar. Bu rapor, keşif tutanağı; Kroki ve hadise hakkında varsa, dosya ile birlikte mesele idare Hey'etine intikal eder. Anlaşma olduğu takdirde Vilâyet idare Kurulunun kararı, Vilâyet Umumi Meclisinin mütalâası alındıktan sonra dosya Dahiliye Vekâletine günde

rilir. Vekâlet bir Kararname hazırlayarak Başvekil ve Reiscumhur tarafından imzalandıktan sonra Resmî Gazete ile neşredilir. Anlaşma olmadığı halde ise yine dosya mercilerden geçtikten sonra Vekâlete gönderilir.

Vekâlet bu defa ihtilâfı mahalde tetkikat yapmak üzere merkezden bir (Hakem Hey'eti) gönderir. Bu hey'et iki Vilâyet arasındaki ihtilâflı noktayı mahallen tetkik eder ve icabında Valilerle temasta bulunduktan sonra raporlarını Dahiliye Vekâletine takdim ederler, Vekâlet bu rapora göre sınır Kararnamesini hazırlar.

Bu kararnameler de Hükümet Kararları gibi Danıştay nezdinde kabili itirazdır. Gerek Karma Kurulları, gerekse Hakem Hey'etlerinin yollukları Devlet bütçesinden karşılanır.

2) Belediye sınırları nasıl çizilir :

Buna ait Belediye Kanununda kâfi sarahat ve hükümler mevcuttur. Netekim Belediye Kanununun 4 üncü maddesi Belediye sınırlarının nasıl çizileceğini göstermiştir. Bu maddeye göre :

«Belediye Kanununun hükümleri başlar başlamaz şimdye kadar sınırı tahdit edilmemiş olan beldelerin sınırı,

a — Ötedenberi beldeye ait olan bütün tarla, bağ, bahçe, çayır, mer'a, zeytinlik, palamutluk, baltalık, otlak gibi yerler sınır içinde kalır,

b — Bir beldenin sınırını derelerden, tepelerden ve değişmeyen işaretli yerlerden geçirmek kabil değilse, büyük taşlar dikilerek gösterilir.

c — Belde ahalisinden bazı kimselerin başka bir köy veya belde arazisi içinde kalan emlak ve arazi sahiplerinin bulunduğu beldenin değil bu emlak ve arazinin bulunduğu belde ve köy sınırı içinde kalır.

d — Ötedenberi müştereken intifa edilen çayır, yayla ve korulardan, mer'a, menba ve tepelerden teamülü veçhile alâkadarların istifade hakları bakidir. Bu suretle Belediye sınırları dahilinde kalıp başkalarının hakkı intifaları bulunan mukabil yerler hakkında sınır kâğıdına işaret verilir.

e — Yukarıdaki târiflere göre çizilen sınırın resmî yerlerin isimleri bu kâğıda yazılmakla beraber sınırın nerelerden geçtiğini gösterir bir harita tanzim ettirilir.

f — Komşu köyler ve beldeler ile nizalı olan yerler sınır kâğıdında ve haritasında ayrıca gösterilir.

g — Sınır nizaları meclis mukarreratının tebliği tarihinden itibaren 31 gün zarfında alâkadar tarafın ihtiyar ve Belediye Meclislerinin müracaatları dinlenmek şartı ile beldenin sınırını kat'i ve nihai surette tasdike selâhiyettar olan makam tarafından halledilir.

h — Sınır kâğıdı ile haritaları 5 inci madde ahkâmı icra edilmek üzere Belediyeler ce dörder nüsha olarak tanzim ve selâhiyettar mercilere irsal olunup tasdik edildikten ve iktisabı katiyet eyledikten sonra bir nüshası Belediyeye tevdi, ikinci nüshası tasdike salâhiyettar makamca muhafaza, üçüncü nüshası Dahiliye Vekâletindeki dosyası meyanına vaz ve dördüncü nüshası mahalli tapu dairesine teslim edilir. Bu madde hükümleri şimdiye kadar sınırı tahdid edilmemiş olan, yani henüz teşekkül halinde bulunan belediye sınırları hakkında kabili tatbiktir. Sınır tesbiti yapmış olupta bilâhare bu sınırlarda değişiklik yapmak ihtiyacını duyan beldeler için bu madde tatbik edilemeyecektir.

Burada şöyle mühim bir soru ile karşılaşabiliriz :

Vaktiyle köy iken ve Köy Kanununa göre sınırı tesbit ve tasdik edilmiş bulunan ve bilâhare belediye teşkilâtı kurulan beldelerde bu maddeye göre yeniden bir sınır tesbitine lüzum var mıdır? Kanun sakittir. Fakat Köy Kanununun 4/1 inci maddesindeki köy sınırlarının muhtevası ile, Belediye Kanununun keza 4/A maddesindeki muhteva yekdiğeri ile aynı olduğundan ve sınır çizme usullerinde de mühim değişiklikler arzetmediğinden şahsi kanaatimize göre :

Sınırı tesbit edilip te, köy halinden belediye haline intikal eden beldeye yeni bir sınır çizilmesine lüzum yoktur. Yalnız tasdik ve ihzarata müteallik formalitelerin Belediye Kanununa uydurulması zaruridir.

Köy Kanununda köye ait mer'aların ayrıca sınırlarının çizilmesi hakkında hüküm bulunduğu halde, Belediye Kanununda mer'aların belediye sınırları dahilinde kalacağını bildirmektedir. Farzedelim ki, bir beldeye ait fakat beldeye 70 Kilometre mesafede bir mer'a var. Kanuna göre, bu mer'anın belediye sınırları içinde kalması lâzım gelir ve bu mer'ada bir kaç köy evi veya şahısların daimi surette ikamet ettiğini kabul edersek bunların belde hizmetlerinden istifade ettirilmeleri gayrikabildir. Şu halde madde, bu bakımdan tashihe muhtaçtır. Tatbik ve pratik kabiliyeti yoktur.

Bundan başka köylerimiz, gerek köy ve gerekse belde sınır ihtilâflarını bir yayla ve mer'a ihtilâfi olarak telâkki etmektedirler. Yayla ve mer'a kavgaları bir nevi sınır kavgaları halinde mütalâa edilmekte ve bu kanalla işin halli cihetine gidilmektedir. Halbuki 5618 sayılı Kanun bu

gibi ihtilâfların hallini mahkemelere bırakmıştır. Bu bakımdan idarî bir konu olmamaları lâzım gelir. Nedense vatandaşlar mahkemelere gitmekten daima çekinmekte ve İdarenin sür'atli ve kesin kararlarından ve icraatından istifade etmek için yayla ve mer'a. ihtilâflarını hemen sınır ihtilâfları haline sokarak İdarî mercilere müracaat etmektedirler.

Belediyelere ait yayla, tarla ve meraları belediye sınırları içine almak için bu sınırları lüzumsuz yere kilometrelerce mesafelere götürmek tatbikatta birçok aksaklıklara yol açabilir. Ve Belediye vazife ve mükellefiyetleri de dağıtılmış olur. Buna mani olmak için Belediye sınırlarını imar sınırları ile birleştirmeli ve Belediyeye ait mer'a ve yaylaların ayrıca sınırları tesbit edilip hakiki sınır kâğıdına eklenmelidir.

Belediye sınırlarının tasdiki :

Kanunun 5 inci maddesi bu ciheti hükme bağlamıştır. Buna göre :

a — Nüfusu 80 binden az olan beldelerde, Belediye Meclislerinin kararı ve mahalli idare heyetinin mütalâası alındıktan sonra Vilâyet idare Heyetinin tasdiki ile :

Buradaki (mahallî idare heyeti) tabirinden kaza idare heyetleri anlaşılacaktır. Binaenaleyh, gerek kaza, gerekse köy, nahiyeye ve vilâyet belediyelerinin sınırlarının nihâî tasdik mercii Vilâyet idare Heyetleridir.

b — 80 binden fazla beldelerde belediye meclisinin kararı, idare heyetinin muvafakati, Dahiliye Vekâletinin inhası ve icra Vekilleri Heyetinin tasdiki ile katileşir.

Tasdik edilmeyen sınır kâğıtları esbabı mucibesıyla mahallerine iade edilir. Sınırın değiştirilmesine ihtiyaç hasıl olursa yeni sınırın çizilmesi aynı usule tâbidir.

Kanunun 80 binden az ve 80 binden çok diye nüfus esasını ele alarak böyle bir tefrik yapmasının sebebi bizce meçhuldür ve naçizane kanaatimize göre: Böyle bir tefrik yapmaya da lüzum yoktur. Çünkü: 100 bin nüfuslu bir belediyenin tâbi olduğu ahkâm ve hukuk muvacesesindeki durumu ile 500 nüfuslu bir kasaba belediyesi arasında hiç bir fark yoktur. O da, 1580 sayılı Belediye Kanununa ve diğer belediye mevzuatına çalışır, ötekisi de..

Binaenaleyh aynı ahkâma tâbi ve hukuk muvacesesinde başka bir durum ahzetsen bu müesseselerin sınırlarının tasdikini de nüfus esasına göre farklı muameleye tâbi tutmak yersizdir, lüzumsuzdur zannındayız.

A fıkrasındaki hükmün, nüfusu 500 bin olan bir belediye sınırının

tasdikine ne sebeple kifayet etmediği sorusuna mantıklı bir cevap bulmak güçtür. Maddenin son fıkrasına gelince :

Tatbikatta mühim ihtilâflara yol açacak ve muhtelif manalar verilebilecek mahiyettedir. Şöyle ki; Sınır değişikliği ile belde akşamının ayrılması veya birleşmesi halleri birbirleriyle karıştırılmaktadır. Netekim bazı belediyeler her hangi bir kısım yeri belediye hudutları içine almak gaye ve maksadiyle kendi kendilerine sınır değişikliği yaparak bu muaddel sınır kâğıtlarını veya kararlarını 5 inci madde hükümlerine göre tasdik ettirmek üzere idareyi adeta zorlamaktadırlar. Halbuki küçük mikyasta dahi olsa bir sınır değişikliği behemahal bir kısım yeri ya belediye hudutları dahiline almağa veya terketmeğe müncer olur. Bu durum ise, kanunda tamamen ayrı hükme raptedilmiş bulunmaktadır. 7 nci maddede buna ait kâfi sarahat vardır. O halde sınır değişikliğim 7 nci madde çerçevesi altında mütalâa etmek icabederken, tasdike ait 5 inci madde içinde derpiş edilmesi doğru değildir mütalâasındayız. Çünkü 5 inci madde, gerek 7 nci maddeye ve gerekse 4 üncü maddeye ait hükümlerin icapları yerine getirildikten ve muamele tekemmül ettirildikten sonra tasdike hazır bir vaziyette olan sınır kâğıtlarının tasdike ait formaliteyi tesbit etmiş bulunmaktadır. Daha doğrusu 5 inci madde yeni kurulan ve 4 üncü maddeye göre sınırlarını çizen belediyelerin sınır kâğıtlarının tasdikine ait bir hüküm sevketmiştir. Bunun dışındaki konular 7 nci madde içinde kalmaktadır. Yalnız yapılacak bu değişiklikler, yeni bir sınır mahiyetini almış olması sebebiyle bunun da tasdiki icabetmektedir ve 5 inci madde hükümlerine göre yapılacaktır.

Belediye Sınır Anlaşmazlıklarının Halli

Kanunun 6 nci maddesinde bu cihet ele alınmış ve hükümler konulmuştur. Burada iki hal vardır :

a — İhtilâf bir kaza dahilindeki belde ve köyler arasında olması hali ;

Bu takdirde mahallî en büyük mülkiye memuru tarafından tahriren vaki olacak tebligat üzerine alâkadar ihtiyar veya belediye meclislerinin en çok 31 gün zarfında bildirecekleri mütalâaları tetkik olunmak şartile kaza idare heyetlerinin esbabı mucibeli kararı ve Vilâyet İdare Heyetinin aynen veya tadilen tasdiki ile..

Burada mahallî en büyük mülkiye memuru mefhumuna nahiye müdürleri de dahildir. Yani belediye teşkilâtı bulunan bir nahiye belediyesile aynı kazaya bağlı diğer bir köy veya belde arasında ihtilâf olduğu takdir-

de tebligatın nahiye müdürü tarafından yapılması icabeder. Halbuki ekseri ahvalde bu tebligatın kaymakam ve valiler tarafından yapıldığı görülmektedir. Tetkik vazifesi ise, kaymakamlara veya kaza İdare Kurullarına aittir. Çünkü: bu tetkikata müstenit esbabı mucibeli karar verecek olan kaza idare heyetleridir. Vilâyet idare Heyetlerine tadil ve tasdik salahiyeti verildiğinden, onların da tetkik ve inceleme hakları söz götürmez bir keyfiyettir.

b — İhtilâf bir vilâyete merbut veya muhtelif kazalar dahilindeki belediye ve köyler arasında olması halı,

Kendilerine mahallî en büyük mülkiye memuru tarafından yapılacak tebligat üzerine alâkadar ihtiyar veya belediye meclislerinin en çok 31 gün zarfında bildirecekleri mütalâaları tetkik olunmak şartile Vilâyet İdare Heyetinin kararı ve Vilâyet Umumî Meclisinin tasdiki ile kati surette hal olunur. İhtilâf ayrı ayrı iki vilâyet belediyeleri arasında olduğu takdirde kanunda buna ait bir hüküm yoktur. Fakat ortada iki vilâyet sınırı mevzubahis olduğundan bu esasa göre ihtilâf halledilebilir.

3 — Köy sınırları nasıl çizilir?

Köy Kanununun 3 üncü maddesine göre :

«Bu kanunun hükmü başlar başlamaz her köy sınırı ihtiyar meclisi tarafından bir kâğıda yazılır. Sınır için komşu köyler arasında anlaşamadıkları yerler varsa bu da gösterilir ve bu sınır kâğıdı ihtiyar heyetince mühürlenerek nahiye müdürüne gönderilir.»

(Nahiyeye bağlı olan köyler içindir. Merkez nahiyesine bağlı köyler ise ayrıca merkez nahiye teşkilâtı olmadığına göre sınır kâğıdı Kaymakamlara veya Valilere gönderilir.

(Kanunun yalnız nahiye müdürü demesi hatadır) Nahiye müdürü bu kâğıdı kaza veya vilâyete gönderir. Maddenin metninden hem kaza hem de vilâyete gönderir gibi mana çıkabilir. Onun için (ve yerine veya) denilmesi lâzımdı. Maddeye devam ediyoruz. «Oralarda idare meclisinde sınır kâğıdı tetkik ve tasdik olunduktan sonra tasdikli bir örneği tekrar ihtiyar meclisine verilmek üzere nahiye müdürüne yollandığı gibi asıl sınır kâğıdı tasdikli olarak tapu dairesine verilir. İki köy arasında uzlaşılmayan sınırlar için idare meclisleri tetkikat ve tahkikat yaparak ve sınırı 5 inci maddeye göre çizip ve her iki köye tasdikli sınır kâğıtları tapuca bir deftere yazılıp, defterin altı İdare Meclisince tasdik edilir. Ayrıca bu tasdikli defterin bir sureti de tapuca çıkarılıp İdare Meclisinde saklanmak üzere verilir. Köy sınırlarına ait işlerde devlet daireleri ve

mahkemelerde bu tasdikli defterler esastır. Kanun bu açık ve âmir hükmüne rağmen köy sınırları işi henüz Türkiye çapında bir hal yoluna girmiş değildir. Sınır çizilmeyen ve defterleri hazırlanmayan belki binlerce köy mevcuttur.

Köy sınırlarını çizme usulüne gelince :

Kanunun 4 üncü maddesinde şu esaslar vardır :

a — Eskidenberi bir köyün sayılan bütün tarla, bağ, bahçe, çayır, zeytinlik, palamutluk, baltalık ve otlaklar sınır içinde kalmalıdır.

b — Dağlık ve ormanlık havalisinde ötede beride dağınık olan evler, tarlalar, mer'alar parça parça en yakın köye bağlı sayılmakla beraber bunlar sınır haricinde bırakılmalı. Yalnız her birinin adı sınır kâğıdının altına yazılmak,

c — Sınır mümkün olduğu kadar kolay anlaşılacak surette dereler, tepeler, yollar, ve diğer değişmeyen işaretli yerlerden geçmeli ve bu dere ve tepelerin veya işaretli yerlerin köylüce adları ne ise behemahal sınırda sırasile yazılmalı.

d — Eğer bir köyün sınırını dereden tepeden yoldan veya diğer değişmeyen yerlerden geçirmek kabil olmazsa o halde sınır mümkün olduğu kadar düz yapılmalı ve büyük taşlar dikilerek sınır gösterilmelidir.

e — Bir köy ahalisinden bazı kimselerin başka bir köy arazisi içinde kalan dağınık tarla, bağ, bahçe, gibi yerleri sahibinin bulunduğu köyün sınırında değil, öteki köyün sınırında gösterilmeli.

f — Bir köyün sınırı mutlaka diğer bir köyün sınırı ile birleşmek lâzım gelmez. İki köyün sınırları arasında eskiden beri hiç bir köyün malı sayılmayan boş arazi, dağlar, ormanlar, yaylalar varsa bunlar yine sınırın dışında bırakılmalı.

g — Bir köyün malı olan yaylaların o köy ihtiyar meclisi tarafından ayrıca sınır çizilmekle beraber bu sınır kâğıdı asıl köyün sınır kâğıdı ile birleştirilmeli.

Bu günkü tatbikat fiiliyat şudur ki köy sınırlarının çizilmesi de kanunun tensip ettiği bu esaslara riayet edilmediğidir. Bunun iki sebebi vardır:

Birincisi : Evvelâ sınırlar iki veya daha ziyade komşu köyler arasında ve kendileri tarafından çizildiği ihtiyar heyetlerince mühürlendiği için, kanunun bu esaslarından bihaberdirler, kendi menfaatlerine ve işlerine geldiği şekilde çizmektedirler.

İkincisi : ihtilâf halinde köylüler arasında anlaşmayı ve uyuşmayı ihtilafi halle memur olan heyet ve makamlar tercihen kabul ettiklerinden bittabi bu esaslardan uzaklaşmaktadır.

Köy sınır anlaşmazlıklarının hal sureti :

Kanunun 5 inci maddesinde buna ait hüküm mevcuttur. İki köy arasında nizalı sınırların çizilmesi için hükümetin emrile iki köy heyeti ihtiyariyesi bir araya toplanarak işin kendi aralarında düzeltilmesine çalışılır, uzlaşamadı klan takdirde idare meclisi tetkikat ve tahkikat yaparak altı ay içinde doğrudan doğruya sının çizer ve bu kati olur. 5 sene müddetle değiştirilemez.

Bir köy sınırı bu kanun mucibince çizildikten beş sene sonra hasıl olacak lüzum ve ihtiyaç üzerine ihtiyar meclisi sınırın büyültülüp veya küçültülmesi için müracaatta bulunabilir. Şayet bu sınırın büyültülmesi veya, küçültülmesi başka bir köye dokunamıyorsa ve değişmek sebepleri kati ve zaruri görülyorsa vilâyet veya kaza idare meclisleri kararile sınır tashih olunur ve tasdikli defter yazılır.

Sınırın büyültülmesi veya küçültülmesi başka bir köye dokunuyorsa bu maddenin birinci fıkrasına göre mesele halledilir.

Sınır nizaları olan köyler sınır kâğıtlarile beraber birer mazbata tanzim ederek bağı oldukları mülkiye âmirine müracaat ederler. Bir tahkik heyeti teşkil edilerek mahallinde durum incelenir. Evvelâ iki taraf kendi aralarında uzlaştırılmağa davet edilir. Uzlaştırıldığı takdirde keyfiyet bir zabıtla tevsik ve sınır yerleri tesbit ve işaretlenir. Uzlaşamadıkları takdirde tahkik heyetinin iki taraftan elde edeceği malûmata, arızinin coğrafi ve tarihî durumu ve kanunî hükümler göz önünde tutularak sınır çizilir ve idare heyetinin tasdikine arz edilir Bir de mufassal rapor tanzim olunur. Ekseriya taraflardan biri bu karara iktiba etmek istemezler. Devlet Şûrasına dava açarlar. Şûra eğer kamun hükümlerinin ihlâl edildiğini görürse kararı bozar. Usul ve kanuna riayet edildiği anlaşılırsa 5 sene kaydım ileri sürerek davayı reddeder. Sınır ihtilâflarını hallinde heyete en hakikî rehber kanun hükümleri arazinin tabi ve coğrafi durumudur. Tarafların vereceği malûmat ise pek mütenevvidir. Hele isim ve yer üzerindeki anlaşmazlığı halletmeğe imkân yoktur. Taslı ağıl denilen yeri bir taraf kilometrelerce sağa götürür, diğer taraf ise bir o kadar sola çeker. Onun için müphem ve mefhum noktalar üzerinde durmak hatalıdır.

Hükmî şahsiyeti haiz olmıyan kaza ve nahiye sınırları nasıl çizilir

Kaza ve nahiye sınır ihtilâfları aynı vilâyetin iki kazasına bağı ve

vilâyetin iki nahiyesine bağlı köyler arasındaki ihtilâflardan doğar. Bunlara ait işler de keza 5442 sayılı kanunun ikinci maddesine göre yapılır. Vilâyet idare Heyetinden ve daimi encümeninden seçilen üyelerle bir fen elemanının iltihakı ile karma kurul teşekkül eder. Bu kurul ihtilâflı mahalle giderek yukarıda söylediğimiz gibi durumu tetkik eder. Sınır geçen veya geçmesi lâzimgelen noktaların yerlerini, isimlerini ve mevkilerini tayin ve tesbit eder. Ve kroki hazırlanır. Keşif tutanağı ve heyetin kanaatim havi bir de rapor tanzim olunarak vilâyet idare heyetine intikal ettirilir. İdare Heyeti kararı ve umumi meclis mütalâasından sonra tıpkı vilâyet sınırlarında olduğu gibi Vekâlete gönderilir. Ve kararnameye raptedilir ve ilân olunur. Burada (Hakem Kurulu) yoktur, idare Heyeti ve Umumî Meclisin mütalâalarına göre kararname hazırlanır.

Kaza ve nahiyelerde de evvelce tanzim edilmiş bir Sınır kâğıdı yoktur. Yukarıda arz ettiğimiz usuller, sınırın yalnız ihtilâflı olan kısımlarına münhasırdır. İhtilafsız yerler olduğu gibi kalır.

İşte, garabet buradadır ki, ihtilâf olmadığı zamanlar; Köy sınırlarıdır, ihtilâf olduğu zaman kaza veya nahiyeye sınırı olarak ele alınır ve Hükümet müdahale ederek bir takım formalitelere tâbi tutar. Bu karışık duruma son vermek için fikrimize göre şöyle bir usul tatbik edilmelidir:

Eğer bir köyün sınırı netice itibariyle vilâyet, kaza, nahiyeye veya belediye sınırlarını teşkil ediyorsa artık bu sınırların köy kanunlarına göre değil, kendi kanunlarına göre ve köyler tarafından değil, Hükümet tarafından çizilmesi ve ihtilâfı halletmesi lâzımdır. Bu cihet esaslı surette etüde değer bir keyfiyet olduğu mütalâasındayız.

İdarî sınırların hukukî mahiyeti ve bu husustaki düşüncelerimiz

Gerek hükmi şahsiyeti haiz olan veya olmayan İdarî bölümlerin sınırları, hemen kaydedelim ki, bir mülkiyet mevzuu ile alâkalı değildir ve olmamalıdır. O kadar değildir ki, gerek hükmi, gerekse hakiki şahıslar bu sınırlar içerisinde olduğu gibi, dışında da her hangi bir mülk tesislerine hiç bir mani yoktur. Binaenaleyh, idari sınırları bir mülk sınırları gibi mütalâa etmek ve mülk sınırlarına intibak ettirmek doğru değildir düşüncesindeyiz.

Hükmi şahsiyeti haiz olan idari bölümler, köyler, vilâyetler, belediyeler, kendiliklerinin sınırlarını ayrıca tesbit ettirebilirler. Meselâ; bir köy tarlası veya mer'asının köy hudutları içinde kalmış olması ile hudut bakımından iktifa edilmemelidir. Bunun başlı başına hudutları çizilip tapuya bağlanmalıdır. Nedense mevzuatımız da İdarî sınırları bir nevi mülk sınırları gibi bazı ilhamlarda bulunmak temayülünü göstermiştir. Bağ,

bahçe, tarla, mer'a gibi yerlerin sının içinde bırakılır kaydı, bu ilhama bir misal teşkil etmektedir. Bu sebeple idari sınırlar köylülerce mülk sınırları gibi telâkki edilmekte ve ihtilâfların sonu gelmemektedir.

O halde sınır çizmenin lüzum ve zarureti neden ileri geliyor?

Bir kelime ile söyleyelim: Sadece salahiyet ve vazife hududunu tesbit etmek için. Bu ise hususî hukuktan ziyade âmme hukuku sahasına giren bir mevzudur. Binaenaleyh, sınır çizilmesi, sınır anlaşmazlıkları kanaatimizce, yalnız Hükümet ve Devleti alâkadar eden bir mesele olduğu cihetle, beyhude yere vatandaşları bir birine düşürmemek için bu prensibin kanunlaştırılması lâzımdır.

Köylü vatandaşlarımızın maalesef o zihniyettedirler ki, hudutlarının bir metre ileri gitmesini büyük bir kazanç, bir metre gerilemesini de telâfisi kabil olmıyan bir kayıp telâkki etmekte bunun için kardeşine dahi silâha sarılmaktan çekinmemektedir. Yukarıda söylediğimiz gibi, mevzuat da köylünün bu düşüncesini kamçulamakta ve bu yanlış telâkkisini de kendi kendine haklı çıkarmaktadır.

Meselâ : Toprak Tevzi Komisyonları, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa tevfikân köylüye dağıtılacak araziye, evvelâ köy hudutları arazilerinden seçmektedir. Halbuki icabında hududunun dışına çıkarak yine köylüyü tatmin etmek gerektir ve mümkündür. İşte, böyle bir (Hudut) kelimesi ortaya atıldığı zaman köylünün hassasiyet ve titizliği artıyor buna mukabil hudut burada yani toprak tevziine tam ölçü ve kıstas değildir, maksat köylüyü arazi sahibi kılmaktır. Onun için köylüyü gıcıklıyan bu hudut kelimesini kaldırmalıdır. Hülâsa, maddiyat ve menfaata dayanan bu hudut meselesi esaslı surette ıslah edilmedikçe Devlet bütçesinden binlerce liranın sarfına devam edilmekle beraber, mevcut ihtilâfların da sonu gelmiyecektir. Bilhassa toprak ve toprak ürünlerinin kıymeti arttıkça bu ihtilâflar da o nisbette artacak ve sertleşecektir.

TERCÜMELER

İNGİLİZ BELEDİYELERİNİN MERKEZDEN DENETLENMESİ USULÜ (1)

YAZAN
Hukuk Mezunu ve Felsefe Doktoru
WILLIAM BENNETT MUNRO
Harvard Üniversitesinde Profesör

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
VECİHİ TÖNÜK
Devlet Şûrası Âzasından

a.) Sıhhat Vekâletinin Yoksullara Yardım Kanununun verdiği yetkilere dayanarak tüzükler çıkarabilmek konusundaki salahiyeti

Sıhhat Vekâleti, yoksul ve düşkünler yurtlarının idarelerine müteallik olmak üzere umumî nizamnameler ısdar edebilir. Vekâlet, yalnız tek bir yoksullar yurduna ait ve râci olmak üzere de emir ve nizamlar çıkarabilir. Mahallî İdareler Kurulu (Local Government Board) 1871 -1919 yılları arasında böyle birçok emir ve nizamlar çıkarmıştır. Büyük bir sayı teşkil eden bu emir ve nizamların listesine her yıl Sıhhat Vekâleti eliyle başkaları da ilâve olunmaktadır. Bu umumî nizamnamelerle emir ve nizamlar fakirlere sağlanacak yardımları karşılayacak vergi ve resimlerin tarh ve tahsili usulüne taallük eden umumî meselelerden tutunuzda herhangi bir yoksullar evinin teçhizine müteallik en küçük teferruata varıncaya kadar her çeşit işleri derpiş ve tanzim etmektedir. İdarecilerin idare hesaplarının ne tarzda görülüp denetleneceğini düzenlemek maksadiyle çıkarılmış bulunan emirname, yaşlı fakirlere yapılacak yardımın veya bağlanacak ödeneğin miktarını tesbit eden kaidelere de yer vermektedir. Vekâletin, İçtimaî Yardım Şubesi adını taşıyan bir kolu bu işleri doğrudan doğruya teftiş ve murakabe etmek hak ve salahiyetini haizdir.

b) Sıhhat Vekâletinin halk sağlığına ilişkin konulardaki görev ve yetkileri

Sağlık Vekâletinin görev ve yetkileri, sadece yoksullara yardım konusuna inhisar etmemektedir, Sıhhat Vekâleti, mahallî sağlık şartlarının ıslâhına ve halk hıfzıssıhhasına taallük eden bütün mevzularda merkezi bir makamdır da. Sağlık istatistiklerinin tanzimine, salgın hastalıkları-

¹ Yazının baş tarafı İdare Dergisi'nin 218 inci sayısındadır.

mu önlenmesine, sütlerin muayene ve teftişine ve banlara benzer daha birçok çeşitli konularda dâhil olmak üzere Vekâlet, halk sağlığına müteallik kanunların hükümlerinin fiilen tatbik ve icrası için de emirnameler çıkarır. Vekâlet, belediye meclislerini, sıhhi su tesisatı vücutte getirmeye veya sağlık memurları veya hekimler tâyin etmeye veya umumî mezarlıklar tesisine veya lâğım tesisatının ıslahına zorlayabilir. Vekâlet, şehir plânlarının ve inşaat işlerinin tanzimine taallük eden hususlarda da çeşitli görev ve yetki sahibidir. Genel sağlığın genel bekçisi olarak Vekâletin emirnameler çıkarmak hususundaki salahiyeti hiç değilse yoksullara yardım sahasındaki kadar büyüktür. (1)

c) Sıhhat Vekâletinin Mahallî İdarelerin Sınırlarını Taallük eden İşlerde haiz bulunduğu görev ve yetkiler

Sıhhat Vekâletinin emirnameler çıkarabilmek yolundaki Önemli yetkilerinden üçüncüsü, belediye sınırlarına taallük etmektedir. Vekâletin yoksullara yardım alanlarını ayırmak, birleştirmek, sınırlarını değiştirmek ve yeni idare alanları ihdas etmek mevzularına taallük eden yetkileri çok şumullü niteliktedir. Fakat, Vekâletin belediyelerin sınırlarına ilişkin yetkileri çok daha dardır ve birçok hallerde bu konudaki muameleleri Parlamentonun tasvip ve tasdikine muhtaçtır.

Vekâletin Teşriî Nitelikleri Yetki ve Görevlerinin Önemi ve Bunların iyi kullanılmasını sağlayacak İncalar

Sıhhat Vekâletinin İdarî nizamlar koyabilmek konusundaki bu yetkileri, kendisine geniş ölçüde bir iktidar sağlamaktadır. Fakat, bu yetkiler tamamiyle takdire müstenit olarak kullanılmamaktadır. Aksine olarak bu yetkiler, çeşitli yollardan sınırlanmıştır. Meselâ, Sıhhat Vekâleti, ancak bir kanunla Parlamentonun verdiği salahiyete dayanarak nizamlar çıkarabilir. Vekâletin nizâmnameler çıkarabilmek yetkisi kendisine kanunların mahallerinde iyi bir surette uygulanmasını sağlamak maksa-

¹ Halk sağlığına müteallik bütün İngiliz kanunlarını Herbert Davey'in Pulic Health Statutes adlı kitabında bulmak mümkündür. G. Glen'in Law of Public Health and Local Government adlı altı ciltlik eseriyle B. G. Bannington'un English Public Health Administration adlı eseri bu konuda bellibaşlı kitaplardandır. Sir Arthur Newsholme'ün Ministry of Health adlı eserinde de halk sağlığı hizmetlerinin tarihi, Sıhhat Vekâletinin mahallî sağlık memurlarıyla münasebeti, halik sağlığı idaresinin prensip ve gayeleri, sağlık sigortası ve halk sağlık araştırmaları mevzularına taallük eden geniş izahlar ve münakaşalar yer almıştır.

diyle Parlamento tarafından verilmiş vekâlet ve niyabete müstenittir. Bu itibarla, Vekâlet, Parlamentonun bir memuru, bir ajanı, bir vekili gibi hareket etmek durumundadır ve verdiği salâhiyeti, Parlamento, her vakit feshedebilir. Bundan başka Vekâletin, çıkardığı nizamları ilân eder etmez hemen ilk fırsatta Parlamentoya sunması da lâzımdır. Hatta, muvakkat nizamlar diye anılan tüzükler (provsonal orders) Parlamentonun tasvip ve tasdiki lâhik olmadan yürürlüğe bile giremez. Nihayet, her hangi bir vatandaşı, Yüksek Adalet Divânına (High Court of Justice) müracaatla Vekâletin yetkilerini aştığını iddia edebilir. İddia varit görüldüğü takdirde Yüksek Mahkemece Vekâletin çıkardığı nizamnameler iptal olunabilir. Bu çeşitli inancaların (Teminatın) Vekâletin hüküm ve nüfuzunun kendi sınırları içinde kalmasını sağlamağa yeter nitelikte olduğu sabit olmuş bulunmakla beraber, bunların da kifayetsizliği takdirinde Vekâletin, halkın seçilmiş temsilcileri tarafından Parlamento'da sorguya çekilmesi usulü bu teminatı çok tesirli bir surette takviye etmektedir. Gerçekten, İngiliz kabinesinin her üyesi bütün resmî faaliyetlerinden ötürü Avam Kamarasına karşı hesap vermekle mükelleftir. Vekil, Avam Kamarasında sorguya çekilebilir ve icabederse icraatından ötürü itimat oyu istemiye de zorlanabilir.

II Sıhhat Vekâletinin İdarî Nitelikleri

Görev ve Yetkileri

A) Mahallî Nizamnameleri Tasvip ve Tasdik Salâhiyeti

Yukarıda zikr olunan müsbet ve direk (vasıtasız, doğrudan doğruya) yetkilerden başka Vekâlet, mahallî makamlar tarafından yapılmış olan nizamnameleri iptal veya tadil etmek konusunda da önemli görev ve yetkileri haizdir. Vekâletin tasvibi, Fakirlere Yardım Birlikleri İdareci erinin düzenledikleri yönetmeliklerle kasaba meclislerince (borough council - belediye meclislerince) halk sağlığı ve esenliğine veya Vekâletin nezaret ve murakabesi içinde bulunan diğer herhangi bir hususa taallük eder mevzulara ait olmak üzere yapılan nizamnameler için de lâzımdır. Vekâlet, bunları kantin hükümlerine aykırı bulduğu takdirde kısmen veya tamamen reddetmek yetkisini de haizdir. Bu yetki, yalnız mahallî makamların mübaşeret ve teşebbüs haklarına bir firen hizmeti görmekten ibaret kalmaz. Vekâletin, bu mevzularla uğraşması neticesi olarak elde ettiği tecrübelerden mahallî idarelerin faydalanmalarını da sağlar. Vekâletin bu görev ve yetkisi, halk sağlığına taallük eden belediyelerin nisanlarının birbirlerine yaklaşmasını ve yeknesaklaşmasını sağlamağa tehiri olmuştur. Zirai, Vekâlet, takım takım nizamname örnekleri vücude

getirmektedir. Mahallî İdareler, reddedilmek tehlikesine mâruz kalmamak için bu örnekleri iktibas edebilirler. Böylece, tertiplenmiş olan belediye sağlık tüzükleri, Londra'da millî hükümetin aylıklı mütehassıslarınca kaleme alınmaktadır. Bu, bilhassa küçük belediyelerle şehir ilçeleri (urban districts) hakkında doğrudur. Amerika Birleşik Devletlerinde küçük belediyelerin sağlık kuralları Devlet kanunlarına tanzim edilmiş bulunmadıkça mutad olarak mahallî hekimlerce veya belediye meclisi üyelerince düzenlenmektedir. Halbuki, bu geniş cepheli konuda belediye meclisi üyelerinin hiç ve mahallî hekimlerin de pek az bilgileri vardır.

Vekâletin Haiz Olduğu Veto Yetkisinin Amacı

İlk bakışta, Vekâletin bu ret veya tâdil edebilme yetkisi, belediyelerin muhtariyeti prensibine ağır bir tecavüz teşkil eder ve mahallî makamların muamelelerine teşviş edici bir şekilde karışmasına yol açar. Halbuki hal böyle değildir. Zira, tadil veya reddetme hakkını yalnız belediye nizamnamelerinin kanunlara aykırı bulunması halinde istimal olunabilir. Belediye nizamnamelerinin hal ve maslahatın icaplarına uygun olup olmadığı araştırılmaz. Belediye meclisleri kendi kanunî yetkilerinin içinde kaldıkça merkezin müdahalesinden âzâdedir. Belediye meclislerinin bilmiyerek istemeyerek yetkilerini aştıkları takdirde ise merkezî hükümetin kudretli eliyle işe karışmasına gücenmemek, aksine olarak bunu iyi karşılamalıdır. Eski Mahallî idareler Kurulunun (Local Government Board) mevcut bulunduğu zamanlarda bu kurul belediyelerin çıkaramayacakları nizamnameleri çıkarıp yürürlüğe koymak suretiyle onları birçok ihtilâflardan kurtarırlardı.

B) Vekâletin Diğer İdari Görevleri

Mahallî idareler makamlarının teşebbüs ve ifa edecekleri daha birçok işler vardır. Fakat, bunlar için Vekâletin onayı lâzımdır. Meselâ, Fakirlere Yardım idaresinin memurlarının maaş ve ücretlerinin tesbitine taallük eden ve mahallî idareciler kurulunca düzenlenmiş olan cetvel gibi bu cetvelin Sıhhat Vekâletinin onayına sunulması lâzımdır. Fakirlere Yardım idaresinin önemli memurlarının tayin ve azlı hakkındaki hususlar da böyledir. Belediye Meclisleri, yapacakları bir nizamname ile defin ücretlerini, çarşı pazar resimlerini, taksi ücretlerini ve saireyi tâyin ve tesbit eder. Fakat, bunda da Vekâletin tasvibinin alınması zaruridir. Kezâlik, belediyenin bazı memurlarının, hususiyile sağlık müfettiş ve memurlarıyla hekimlerin tayin ve azilleri hakkındaki mahallî makamlarının muamelelerini tekemmül için Vekâlete intikal ettirilmesi icap etmektedir. Bununla be-

raber, Sıhhat Vekâletinin, belediye idaresinin her koluna doğrudan doğruya, müsbet ve fiilî olarak yerine kaim olduğu eski Mahallî İdareler Kurulu'ndan daha fazla karışmak salahiyetini haiz bulunduğunu da zannetmemelidir. Zâbita, itfaiye, tâlimüterbiye, parklar ve bunlar gibi sair hususlarda Vekâletin hiçbir salahiyeti mevcut değildir. Şu kadarki, bu işlerin başarılmaları için yapılacak istikrazlarda Vekâletin tasvibine ihtiyaç vardır. İyi su tedarik ve isalesinde, kanalizasyon işleriyle süprüntülerin imhasında ve halk sağlığı konusunda Vekâletin vazifesi, nezaret ve rehberlik etmekten ibarettir. Teşebbüs ve idareye geçmek değildir. Vekâlet, mahallî idarelerin muvazene tekerleğidir, yoksa bu idarenin makinesi değildir. Makineyi işletmek Vekâletin görevleri arasında yer almamaktadır. Vekâlet, sadece bu makinenin belediye meclisince veya sair mahallî makamlarca iyi işletilip işletilmediğine bakar, o kadar.

III. Sıhhiye Vekâletinin İstışari Mahiyetteki

Görev ve Yetkileri

Bununla beraber, Sıhhat Vekâleti, iyi su tedarik ve isalesi, halk sağlığı sağlık şartlarının iyileştirilmesi ve fakirlere yardım konularına taallük eden hususlarda bir dereceye kadar teşebbüse geçmek, karar ve tedbirler almak yetkisini haizdir. Zira, Vekâlet; bu mevzulardan herhangi birine taallük eden istışari fikir ve mütalâalarını herhangi bir zamanda mahallî makamlara gönderebilir. Diğer taraftan, mahallî makamlar da Vekâletten fikir ve mütalâa istemek ve onun uzmanlarından bilgilerinden faydalanmak sıfat ve salahiyetini haizdirler. Belediye memurlarının bundan serbestçe faydalanmaları kendileri için bir imtiyazdır. John Stuart Mill, bir münasebetle, «iktidar ve salahiyet mahallileştirilebilir. Fakat, bilgi merkezileştirilmelidir» demişti. Bu, çok doğru ve akıllıca söylenmiş bir sözdür. Sıhhat Vekâleti, bu tesir ve nüfuzunu, kudret ve salahiyetten ziyade bilgiye medyundur. Zira, bilgi, bir taraflı olmaktan ziyade birçok taraflı bir iktidardır.

Vekâletin arşivinde (Hazinei evrakında) belediye idaresinin her safhasına ait faydalı malumat geniş ölçüde toplanmış bulunmaktadır. İstatistiki malûmat ve sair konulardaki bilgi serveti muntazam dosyalar halinde tanzim edilmiştir. Bu sebeple hukuki mali ve teknik işlere ait en iyi malûmat, İngiltere'de elde mevcut bulunmaktadır. Belediye başkâtibi, yeni bir kamunun bir ibaresini sarıh bulmazda bunu mânâlandırılmak isterse veya bir belediye muhasibi, hesaplarını ve muhasebe usulünü düzeltmek arzu ederse veya murakiple aralarındaki ihtilâfi halletmek isterse veya bir belediye meclisinin maliye komitesi yapılacak bir istikraz

muamelesinde ne suretle hareket etmek lâzım geldiğinde tereddüt ederse veya bir belediye meclisi üyesi kendi belediyeleri için en iyi su tasfiye tesisinin nasıl olması lâzım geldiğini tâyin hususunda tereddüt ve iştibaha düşerse veya çöpleri en iyi ve ekonomik bir tarzda imha etmek usulünü öğrenmek isterse veya bir kelime ile bir İngiliz belediyesi masraf yapmaksızın bir mütehassısın fikir ve mütalâasını almayı arzu ederse ilk ve en iyi müracaat yeri Sıhhiye Vekâletidir. Bu Vekâlette belediye işlerine ait olarak toplanmış olan tecrübe, bilgi ve vesikalari, belki de dünya yüzünde diğer başka herhangi bir yerde bulmak mümkün değildir. Gerçekten, Sıhhat Vekâleti, belediye idaresi hakkında yapılacak araştırmalar için devlet masraflarıyla idare ve idame edilen bir etüd merkezidir ve yardım, fikir ve mütalaa istiyen herhangi bir belediye, şehir ilçesi, köy ilçesi, fakirler ve düşkünler evleri gibi mahallî idarelere karşılıksız olarak hizmete âmâdedir.

Vekâletin Parlamento'ya Fikir ve Mütalâa Vermesi

Sıhhat Vekâleti, yalnız mahallî idarelere yardım etmekle kalmaz, belediyelere müteallik olarak Parlamento huzuruna getirilen önemli bütün kanun teklifleri hakkında da fikir ve mütalâa verir. Yoksullara yardım, sağlık ve esenlik, bina, su ve belediye istikrazları gibi konulara taallük eden bütün kanun projeleri Vekâletin teşkilâtındaki uzman memurlar heyeti tarafından dikkat ve itina ile ihzar ve tetkik olunduktan sonra Parlatentonun huzuruna Sıhhiye Vekili tarafından getirilir. Vekâletin arzularına muhalif olan bu kabil umumi kanunların Parlatentodan çıkarılması çok güçtür. Vekâletin bu mevzudaki görevlerinin hepsi bunlardan ibaret de değildir. Hususi kanunların çıkarılması usulüne taallük eden konunun incelenmesi sırasında da işaret edildiği veçhile bu gibi kanun lâyiha ve tekliflerini tetkik etmekle vazifeli komiteye bunlar gelince Vekâlet bu komiteye fikir ve mütalâalarını bildirir-. Şayet, Vekâletin kanun teklifinin herhangi bir hükmüne karşı bir tenkit ve muhalefeti varsa bunu raporunda belirtir. Vakıa, Vekâletin tenkit ve muhalefet ettiği bir kanun teklifinin kabulünü komite (encümen) Parlatentoya arz ve inha edebilir. Parlatento da buna uyarak Vekâletin şiddetle muhalefet ettiği bir teklifi kabul edebilirse de câri tatbikat, bu yolda değildir. Gerek komite gerekse Parlatentonun her iki meclisi Vekâletin ileri sürdüğü itiraz ve muhalefete büyük ehemmiyet vermektedirler. Özel kanunları Vekâletin böylece tetkik nazarından geçirmesi çok mühimdir. Zira, Vekâlet, bu hususi kanunları tetkik nazarından geçirmekle yalnız mahallî makamların bu özel kanunlarla hususi salahiyetler almak yolundaki şiddetli temayül ve arzularını frenlemeye hizmet etmiş olmakla kalmayıp bunların daha büyük dikkat ve ihtimamla uygulanmalarına da müessir olmaktadır.

Sihhiye Vekâletinin Parlamenteoya değerli hizmetlerde bulunabilmesi için başka yollar da vardır. Meselâ, belediye idarelerinin herhangi bir safhasının tetkiki bir komite seçilecek veya bir komisyon teşkil edilecek olursa muhtaç olacakları bütün malûmat ve vesikaları Sıhhat Vekâletinden talep ve celbedebilirler. Bu komite ve komisyonlar, Vekâletin uzmanlarının fikir ve mütalâalarını almak üzere bunları davet de edebilirler. Nitekim, son yıllar içinde biri mahallî idareler, diğeri Londra'nın idaresi hakkında inceleme ve araştırmalarda bulunmak üzere teşkil edilmiş bulunan iki komisyona da çok faydalı malûmat ve vesaik Sihhiye Vekâletinin yüksek memur ve mütehassısları tarafından temin ve tedarik edilmiş bulunmaktadır.

Sihhiye Vekâletinin İtiraz ve Müracaatları İstima ve Tetkik Etmek Mevzuunda ki Salahiyeti

Sıhhat Vekâleti, mahallî makamların kararları aleyhine fertler tarafından yapılacak itiraz ve şikâyetler için de bir müracaat ve itiraz merciidir. Meselâ, ikamete gayrisalih (elverişsiz) bulunduğu bahisle kapatılan bir evin sahibini veya bazı sağlık şartlarının yerine getirilmesi için munzam tesisat ve inşaat yapılmasına veyahutta yol işlerinin yoluna konması için mükellefiyet tahmil olunmasına dair bulunan mahallî bir karardan mutazarrır olan kimse Vekâlete başvurabilir. Bu takdirde Vekâlet, mahallinde inceleme ve soruşturma yaptırdıktan sonra bu tetkik ve tahkiklerin verdiği sonuca göre yapılan müracaat ve şikâyet hakkında bir karar alır.

IV. Sıhhat Vekâletinin Malî Mevzulardaki Selâhiyetleri

Sihhiye Vekâleti, emirnameler ısdar etmek, belediye nizamnamelerini vetolamak, belediye nizamlarını onaylamak, fikir ve mütalâa vermek ve mahallî şikâyet ve itirazları dinleyip karara bağlamak gibi görevlerden başka mahallî idarelerin malî işlerini murakabe etmek konusunda da çeşitli yetkilere sahiptir.

A) Belediyelerin Yapacakları İstikrazları Onaylamak

Belediyelerin istikrazda bulunabilmeleri için bunların her halükârda ya Parlamento tarafından veyahut Sıhhat Vekâletince tasvip olunması şarttır. İngiliz Parlamentosu, İngiliz belediyelerine istikraz akdedebilmek mevzuunda geniş salahiyetler bahşetmiş bulunmaktadır. Fakat, mahallî israflara mâni olmak için de bu geniş istikraz salahiyetinin istimalini ba-

zı merkezî makamlardan önceden muvafakat alınmasına bağı tutmuştur. Şayet, aktedilmek istenilen istikraz, geniş ölçüde bir istikraz ise Parlatentonun bu istikrazı tasvip sadedinde çıkaracağı özel bir kanuna ihtiyaç vardır. Yok eğer yapılacak istikraz, küçük miktarda, alelâde, mutad ve günlük istikrazlardan ise bunun kullanılacağı hâl ve mevzulara göre Sıhhiye veya Mûnakalât Vekâletinin veya Elektrik İdaresinin tasvip ve muvafakatının alınması lâzımdır. Yolların tevsi, tesisi, kaldırım veya parke döşenmesi, belediyeğe ait binalar inşası, su tesisatı vücade getirilmesi veya mevcudun genişletilmesi, kanalizasyon yaptırılması, mahalli pazarlar, hastaneler, umuma mahsus yıkanma yerleri, banyolar vesair bunlara benzer işlerin gerçekleştirilebilmesi için yapılacak istikrazların tasvibi zımında Sıhhiye Vekâletine her sene müracaatlar vukubulur. Yapılacak her müracaata akdolunacak istikraz neticesinde elde edilecek paranın hangi maksatlar için lüzumlu bulunduğı ve ne gibi işlere harcanacağı, yapılacak işlerin muhammen bedelinin ne kadar olduğı, bu sarfiyat neticesinde vücade getirilecek tesisler sebebiyle belediye gelirlerinin ne miktar bir artış kaydedebileceğı, belediyenin malî vaziyetinin neden ibaret bulunduğı vesaire gibi gerekli malûmat ve mütalâaları müsbit ve mübeyyin vesikaların da birlikte verilmesi lâzımdır. Tasvip ve muvafakat taleplerine mütedair olarak Vekâlete yapılan bu müracaatlara müsbit veya menfi bir cevap verilmeden önce iş, Vekâletin malî müşavir ve mütehassısları tarafından dikkat ve itina ile tetkik ve mütalâa edilir. Belediyeğe yapılacak istikraza Vekâletin muvafakati lahik olursa daima mutad olarak Vekâlet, istikrazın akdi ve verilecek faizin miktarı, ödeme zaman ve şekilleri, mehlin inkızasında borcun ödenmesi için toplanacak paranın mahiyeti ve istikraz projesine ilişkin sair önemli hususlar hakkında müddetler, hadler, hükümler tâyin, tesbit ve vazetmektedir.

Belediyelerin Ticarî Mahiyetteki İşleri İçin

Yapılacak İstikrazlar

Sıhhat ve Ulaştırma Vekâletleri ile Elektrik İşleri idaresi, belediyelerce yapılacak istikrazlara muvafakat etmek veya etmemek yoluyla belediyelerin ticarî nitelikteki işleri üzerine nafız ve müessir olmaktadırlar. Hiç bir belediye, geniş ölçüde masraflara girişmeksizin vücade getirilecek tesisat ve inşaatı başarmak ve âmme hizmetleri mevzuunda takib edilecek siyaseti tahakkuk ettirmek imkânını bulamaz. Eşyanın tabiatı icabı olarak harcanması muktazi bu paraların toplanması için de belediye tahvil ve bonoları çıkarmak zaruridir. Bu itibarla belediyelerin ve hususiyile küçük belediyelerin ticarî mahiyetteki kamu hizmetlerini ileri götürmek ve geliştirmek için girişecekleri teşebbüslerin muvaffak olabil-

mesi, adı geçen Vekâletler gibi merkezi daire ve makamların belediyelerce bu maksat ve gayeler gözetilerek yapılacak istikrazlara muvafakat ve mezuniyetlerini verip vermemelerine bağlıdır. Büyük şehirler, Parlamentodan hususi bir kanun çıkarmak suretiyle de bu maksatlar için yapacakları istikrazlar hakkında salahiyet alabilirler. Küçük belediyeler de masrafını göze aldıkları takdirde bu yola başvurabilirler. Fakat, Vekâlete müracaat hem çok daha az masraflı ve hem de daha çabuk ve kolay bir yoldur. Zaten umumiyetle merkezî makamlar, belediyelerin böyle umumi hizmetlerin ifası maksadıyla vücade getirecekleri tesisat ve inşaat için yapacakları istikrazları terviç etmek temayülünü her zaman göstermektedirler. Hatta bu merkezî makamlar, bu mevzularda belediyelere karşı Amerika Birleşik Devletlerini teşkil eden devletlerin teşri heyetlerinden bile çok daha cömert davranmaktadırlar,

B) Sıhhat Vekâletinin Mahallî Hesaplan Tetkik ve Murakabe Etmek Konusundaki Salahiyeti

Sıhhiye Vekâleti, mülga Mahallî idareler Kurulu'ndan (Local Government Board) çeşitli mahalli hesapları tetkik ve murakabe etmek görevini de tevarüs etmiştir. Sıhhat Vekâletine bağlı olan kaza murakıpları (district auditors) enaz yılda bir defa İngiltere'deki mahallî idarelerin muhasip ve veznedarlarının bütün defter ve hesaplarını tetkik ve teftiş ederler. Bu murakıplar, teftiş ve murakabelerinde tamamiyle müstakildirler. Bu teftiş ve murakabeden yalnız mahallî idareler arasında ehemmiyetli olan belediyeler âzâdedir. Bunların hesaplarının mühim bir kısmı mahallî murakıplar (local auditors) tarafından tetkik ve teftiş edilmektedir. Bu mahallî murakıpların muameleleri, merkezî herhangi bir makamın revizyonuna tâbi değildir. Hakikatte ise belediye hesaplarının tetkik ve teftişi işleri çok fena tevzi ve taksim edilmiştir ⁽¹⁾. Belediyelerin bir kısım hesapları Vekâletin icra kontrolörleri (district auditors - kaza murakıpları) tarafından tetkik ve teftiş olunmaktadır. Meselâ, belediye maarif komitesinin hesaplarını kaza murakıpları tetkik etmektedirler. Devlet tarafından yapılan para yardımlarına taallük eden hesaplar da böyledir. Bundan başka, bir belediye isterse bütün hesaplarının kaza murakıplarınca incelenmesi şikkını da ihtiyar edebilir. Bugün 60

¹ John J. Clarke'ın Local Government of United Kingdom adlı eserinde gayet güzel bir hülâsa bulmak mümkündür. A. Collins'in The Audit and Organization of Local Government Accounts adlı eseriyile S. Whitehead'in Municipal Audit Programme adlı eserinde ve J. H. Mc Call'ün Municipal Audits and Finance adlı eserinde başkaca tafsilât vardır.

kadar belediye böyle yapmaktadır. Fakat, yukarıda işaret olunan istisnalar hariç tutulursa diğer belediye hesapları, Vekâletin kaza murakıpları (district auditors) tarafından tetkik ve murakabe olunmaktadır. İki mahalli belediye denetçisi vardır. Bunlardan birisi, belediye reisi tarafından tâyin olunmaktadır. Diğerini de seçmenler seçmektedir. Bundan başka fazla olarak büyük belediyelerde daire hesaplarının dahili bir tetkik ve murakabeye tâbi tutulması da mutadır.

ISLAHAT TETKİK VE TEŞEBBÜSLERİ

Kaza murakıplarının (district auditors - bölge denetçilerinin) tetkik ve murakabe salahiyetlerinin, belediyelerin bütün hesabının istisnasız tetkik ve murakabe edebilmelerine kadar teşmili, belediyelerin de şehir ilçelerinin (urban districts) tâbi oldukları aynı tetkik ve murakabe usul ve esaslarına tâbi tutulmaları fikri ileri sürülmektedir. Şüphesiz zamanla bu, olacaktır. Bölge murakıpları (district auditors), mahallî menfaat endişelerinden âzâde meslekî vasıf ve şartları haiz tarafsız insanlardır. Bunların maaş ve ücretleri, Devlet Hâzinesi tarafından ödenmektedir. Hesapları tetkik ve murakabeden geçinilen mahallî makamlar, bilvasıta, murakıp vesikalarının tâbi oldukları damga resimlerini ödemek sur etiyile masraf ihtiyar etmektedirler. Kaza murakıplarının tetkik ve murakabe yetkilerinin belediyelerin bütün hesaplarının istisnasız tetkik ve murakabesini temin edecek tarzda genişletilmesi, belediye idaresini islah bakımından ehemmiyetli bir merhale teşkil edecektir. Zaten, Sıhhat Vekâleti, Parlamento tarafından henüz belediyelerin bütün hesaplarını tetkik ve murakabe salahiyetiyle teçhiz edilmemiş olmakla beraber, Vekâlet, belediyelerden yaptıkları bütün masraflar, tam ve sahih olarak gösteren raporlar istemek yetkisini haizdir. Her yıl bütün belediyelerin başkâtipleri, Vekâletçe emredilen şekilde belediyenin gelir ve giderlerini tafsilâtiyle beyan ve irae eden bir rapor tanzim etmek ve Vekâlete göndermekle mükelleftirler ⁽¹⁾. Bunun ise değer ve önemi büyüktür. Zira, her ne kadar Vekâletin belediyece yapılan herhangi bir adı bir masraf maddesini bütçeden çıkarmağa yetkisi yoksa da kanunsuz gördüğü hususlar hakkında belediyenin dikkat nazarını çekebilir veya diğer belediyelerle mukayese yaparak bazı masrafların mübalağalı bulunduğunu ve bunun makul bir hadde indirilmesi yolunda belediyelere tebligatta bulunabilir. Bundan başka,

her yıl Vekâlete rapor gönderilmesi mecburiyeti de belediyeleri, hesaplarını

¹ Bu hususta, A. C. Roberts'ın Accounts of Local Authorities adlı eseri zikrolunabilir. Bu eser, Sıhhat Vekâletinin tasvibiyle yazılmıştır ve gerekli bütün izahları muhtevirdir.

düzgün ve yeknesak bir tarzda tutmağa zorlamaktadır. Vekâletçe her yıl, böylece toplanan bilgilere istinaden belediyelerin gelir ve giderlerinin bir hülâsası çıkarılmakta ve Parlamente'ya tevdiinden sonra da halka dağıtılmak üzere tab ve neşrolunmaktadır. Bu rapor hülâsası o kadar vazih ve anlaşılması kolaydır ki İngiliz belediyelerinin mâliyelerini tetkik ve mütalâa etmek çok basit bir iş halini almaktadır. Halbuki, Amerika Birleşik Devletlerini teşkil eden muhtelif devletlerin belediyelerinin mâliyelerini mukayeseli bir surette tetkik ve mütalâa etmek istemek hemen ümitsiz ve neticesiz bir teşebbüse girişmek demektir ⁽¹⁾ Amerika'da, yeknesak bir belediye muhasebe usulü de mevcut değildir. Her belediyenin kendine göre bir muhasebe usulü vardır ve hiçbir yere yıllık rapor vermekle de mükellef değildir. Yıllık rapor adıyla tab ve neşrolunan da sadece muhasebe defterlerinden aynen iktibas ve istinsah olunan rakamları muhtevî listelerden ibarettir.

SIHHAT VEKÂLETİ MEMUR ve MÜTEHASSISLAR HEYETİ

Sihhat Vekâleti, bu çeşitli görevleri yerine getirebilmek için geniş kadrolu bir mütehassis memurlar zümresine muhtaçtır. Vekilin en yakın müşavir ve muavinleriyle tabipler, mühendisler, fakirlere yardım müesseseleri müfettişleri, kaza murakıp ve murakıp muavinleri ve saire gibi mütehassis memurlar da dahil olmak üzere bu zümreye giren memurların sayısı yüzlere baliğ olmaktadır (?). Bütün bu memurlar, Vekilin inhası üzerine Kral tarafından tayin olunmaktadırlar. Vazifelerini kifayet ve istikametle ifa ettikleri müddetçe memuriyetlerini uhdelinde muhal-

¹ Bununla beraber, Nüfus Sayımı Bürosunun otuzbinden fazla nüfusu olan belediyelerin malî İstatistikleri adıyla itina ile hazırlayıp çıkardığı yıllık rapor zikre şâyandır. Bu rapor, muhtelif Amerikan Belediyelerinin mâliyelerinin mukayeseli tetkiki hususunda büyük, faydalı hizmetler görmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinden bazıları da belediyeler mâliyesine müteallik olarak yıllık hülâsalar çıkarmaktadırlar. Bu arada misal olarak Massachusetts Devletinin Haziran 1906 dan beri her yıl çıkarmakta olduğu Statistics of Municipal Finance gösterilebilir.

(?) Vekâletin ayrıca dört müşavirden mürekkep bir istişare Heyeti de mevcutta. Bu istişare Heyetinin müşavirleri, Vekil tarafından tayin olunmaktadır. Heyetin vazifesi, şu mevzular üzerinde fikir ve mütalâa vermekten ibarettir: a) Tıbbî ve İçtimai hizmetler, b) Millî sağık sigortası, c) Mahallî sağık idareleri, d) Umumi sihhat meseleleri.

faza edebilirler. Devlet memurları idadına dahildirler. Bol maaş alırlar. Devlet memurları statüsüne taviy ve dahil buldukları için bunların teminatından faydalanırlar. Bu sebeple de mahallî temayüllere ve menfaat düşüncelerine göre değil, umumî menfaat mülâhazalarına ve vazife icaplarına göre hareket ederler. Yine bu sebeptendir ki mahallî politika oyunlarına tamamiyle bigâne kalarak vazifelerini bitarafane yapmak iktidar ve serbestisine maliktirler. Bununla beraber, bu merkezî nezaret ve murakabeden mahallî makamlar, hakikaten hoşlanmamaktadırlar ve bunlardan birçoğu bundan kurtulmak istemektedirler. Şayet, nezaret ve murakabe, siyasi saiklerle mütehalli ve mütecelli ise çabukça yıkılmağa mahkûmdur. Merkezî nezaret ve murakabenin bu şiddetli hücumlara mukavemet edebilmesi ve ayakta kalabilmesi, onun partizan bir renk taşımaması, tarafsız olması ve istikametle muttasıf bulunmasıyla kabil ve mümkündür. İngilizler kendi mahallî idarelerinin Fransız valileri gibi idarecilik görevleriyle siyaset patronluğu çalışmalarını uhdelerinde cem ve meczetmeye uğraşan, işi başından aşkın merkezî makam ve heyetlerin nezaret ve murakabesine tâbi tutulmasını uzun müddet müsamaha ile karşılamazlar.

DEVLET ŞURASI KARARI

Devlet Şûrası Üçüncü Daire

E No. 62

K No. 73

Özü : Bir köyün emlakinden olan suyun bir kısmının ihtiyacı nisbetinde diğer bar köye yeniden tahsisine hukukî imkân olup olmadığına dair.

Eskişehirin Merkez İlçesine bağlı İsmet Paşa köyü hududu içinde bulunan Külâhlı menba suyundan muayyen bir miktarının isale masrafları taraflardan temin edilmek şartıyla bu köye altı kilometre mesafede bulunan Türkmen Mecidiye köyüne tahsisi mümkün görülmekte ise de keyfiyetin bir kere de Devlet Şûrasında incelenerek bu husustaki mütalâasının bildirilmesi talebini mutazammın olup Yüksek Başvekâletten havale buyrulan Maliye Vekâletinin 27/7/1953 gün ve Millî Emlâk Genel Müdürlüğü 3264/689/13382 sayılı yazısı okundu.

Maliye Vekâletinin zikri geçen tezkeresinde aynen (Eskişehir Valiliğinden alınan bir yazıda Sayın Reisisicumhurumuzun İllerini ziyareti sırasında merkez kazasına bağlı İsmetpaşa Nahiyesinin Türkmen Mecidiye köyü muhtarı tarafından yazılı olarak verilen dilekçede türlü dilekler arasında köyün içme suyu ihtiyacının da giderilmesi istirham edildiği ve bu dileğin Vilâyete aksettirilmesi üzerine bu köye 6 kilometre mesafedeki İsmetpaşa köyü hududu içinde bulunan Külâhlımenba suyunun 2490 sayılı kanunun 66 ncı maddesine müsteniden kıymet takdiri suretile satın alınmasına teşebbüs edildiği ancak İsmetpaşa köyü bu satışa razı olmadığından 831 sayılı Sular Kanununun 6 ncı maddesine müsteniden mezkûr suyun istimlâki cihetine gidilmesi düşünüldüğü ve fakat Devlet Şûrasının 20/2/1953 tarihli ve 23 - 53/17 - 53 sayılı tevhibi içtihat kararında gerek Belediye İstimlâk Kanununa ve gerek Sular Kanununa göre ancak hususi mülkiyete mevzu olabilen suların istimlâki cihetine gitmek mümkün olup bir âmme idaresine ait âmme malı nevinden olan suyun diğer bir âmme idaresi namına istimlâki caiz olamayacağı içtihat edilmiş olduğundan mezkûr 6 ncı madde hükmünden de faydalanılmadığı bunun üzerine Devlet'in hüküm ve tasarrufu altında bulunan suların madud olması lâzım gelen İsmetpaşa köyündeki bahis mevzuu suyun 5519 ve 5520 sayılı kanunlar gereğince Hazine namına tescil ettirildikten sonra Türkmen Mecidiye köyüne intifamın tahsisi düşünüldüğü ancak İsmetpaşa köyünün suyun köyleri hudutları içinde olduğundan bahisle mülki-

yet iddiasında bulunacakları cihetle böyle bir davadan müsbet bir netice alınmayacağı ve dolayısıyla da suyun Türkmen Mecidiye köyüne tahsisini mümkün olamayacağı bildirilerek tahsis mevzuunun bir kere de Vekâletimizce tetkiki istenilmiştir.

Filhakika istimlak hususi mülkiyete dahil bir gayrimenkulün âme menfaati namına cebri yoldan satın alınması demek olduğuna göre gerek Belediye İstimlak Kanununa ve gerek 831 sayılı Sular Kanununa müsteniden Belediye veya köy halkının ihtiyacı olduğu için istimlak edilmesi lâzım gelen sular ancak hususî mülkiyete dahil olanlardan ibaret olmak ve âme mallarından olan suların istimlakî bahis mevzuu olmamak icabeder. Bu bakımdan Devlet Şûrasının içtihadı birleştirme kararındaki mucip sebepler hukuk esaslarına uygundur.

Bahis mevzuu suyun köye ait bir âme malı mı yoksa Devletin amme mallarından mı telâkki edilmesi lâzım geldiği meselesine gelince: Prensip itibariyle Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazide bulunan suların Devlete ait âme mallarından olması icabeder. Medenî Kanunumuzun 641 inci maddesinde akarsular bu kabil mallar meyanında zikredilmiştir, Bir kimsenin arazisi içinde bulunan menbalar için Medenî Kanunumuzda mülkiyet hakkı tanınmakla beraber aynı kanunda su gibi âmmenin ihtiyacı olan bir maddeden diğer fertlerin de faydalanabilmesine imkân verecek hükümler de mevcuttur. Köy Kanununun 6 ncı maddesinde Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerdeki menba veya akar suların bir köy hududu içinde kalması halinde bu suyun köye ait bir âme malı addedilmesi lâzım geleceği gibi bir netice çıkarmak mümkündür. Gerçi mezkûr madde (bir kaç köy arasında müşterek olan sıvât sulak pınar ve mera ve saire gibi yerler diğer bir köy sınırı içinde kalıyorsa köyün malı olmakla, beraber diğer köylerde eskisi gibi istifade ederler) denilmekte ise de Eskişehir Valiliğinin yazısında Türkmen Mecidiye köyünün İsmetpaşa köyü hududu içinde bulunan Külâhlı suyundan Ötedenberi müştereken faydalanmakta oldukları neticesine varılmadığından hadisede Köy Kanununun 6 ncı maddesi hükmünün tatbikini icabettirecek bir vaziyet görülmemektedir.

Ancak Eskişehir Valiliğince Türkmen Mecidiye köyünün mü brem şekilde suya ihtiyacı bulunduğu buna mukabil İsmetpaşa köyünün gerek içme gerek sulama suyunun mebzul olduğu bildirildiğine göre içmeye elverişli bulunan Külâhlı suyundan Türkmen Mecidiye köyünün de faydalandırılması mümkün olacağı kanaatindeyiz. Filhakika âme mallarının âme hükmü şahıslara tahsisinde başlıca göz önünde bulundurulacak nokta (ihtiyaç) dir. Bu itibarla içme suyu gibi, bir köyün hayati ihtiyacını

teşkil eden bir âmme malının iki köy arasında ihtiyaçları nisbetinde taksim ve bu suretle her iki köye müşterek bir tahsis yapılmasına mani mevcut olmamak icap eder. Devlete ait âmme mallarından olan yollardan, köprülerden akarsulardan muhtelif köyler kasabalar nasıl faydalanıyorlarsa bir akarsudan veya menbadan da ihtiyaçlarına göre her iki veya daha ziyade hukuku âmme hükmî şahsiyetinin istifade etmeleri ve bu maksatla ilgili makamlarca âmme malının veya intifâkın muayyen nisbetlerde tahsisi caiz olabilmelidir. Ancak Köy Kanununun 6 ncı maddesi birkaç köy tarafından müştereken faydalanılmakta olan âmme mallarından bahis olup bir âmme malının ihtiyaçları nisbetinde birden fazla köye yeniden tahsisine sarahaten cevaz veren bir kanunî hüküm veya içtihad olmadığından ve bu mevzu memleketimiz hukukunda işlenmemiş bir konu teşkil ettiğinden bu hususta bir defa da Devlet Şûrasının istişari mütalâasının alınması ve mütalâada serdettiğimiz düşünceye iştirak edildiği takdirde Külâhlı suyunun muayyen bir miktarının isale masrafları taraflarından temin edilmek şartıyla Türkmen Mecidiye köyüne tahsis edilmesi muvafık olacağı düşünülmektedir.

Tasvip buyurulduğu takdirde keyfiyetin bir kere de Devlet Şûrasınca incelenerek bu husustaki mütalâalarının bildirilmesi için işbu yazımın adı geçen Şûra Riyasetine havale buyrulmasına müsaadelerini saygı ile arz ve rica ederim.) denilmektedir.

Gereği konuşulup düşünüldü.

İstişari mütalâa talebine mevzu teşkil eden mesele, İsmet Paşa köyü içindeki menba suyundan bir kısmının istimlak yolile Türkmen Mecidiye köyüne nakline, 20/2/1953 gün ve E. 53/17 - K. 53/28 sayılı Devlet Şûrası tevhibi içtihat kararı karşısında imkân bulunmadığına ve İsmet Paşa köyünde de bu suyun satışına muvafakat edilmediğine göre bu sudan bir kısmının Türkmen Mecidiye köyüne tahsisinin mümkün görüldüğü hakkındaki Vekâlet düşüncesine Devlet Şûrasınca iştirak olunup olunamayacağına taallük eylemektedir.

Maliye Vekâletinin yazısında temas edilmiş olmamakla beraber evvel emirde yukarıda zikri geçen tevhibi içtihad kararıyla, aynı zamanda istişari mütalâa konusunun da halledilip edilmediğinin incelenmesi uygun görülmüş ve netice müzakerede;

Daire Reisi Cemal Yorulmaz ile Âzadan Mennan Yiğitler, tevhibi içtihad kararına mevzu teşkil eden kararlardan biri istimlak yolile bir âmme idaresinden diğerine bir malın nakline hukuk esasları müsait görülemediğinden dolayı bir belediyenin ihtiyacını karşılamak maksadiyle

bir köyün orta malı olan suyun istimlâki hakkındaki muamelenin iptalinden diğeri ise mümasili bir hadisede böyle bir istimlâk aleyhinde açılan bir dâvanın reddolunması suretiyle binnetice istimlâkin, idarenin yetkisi dahilinde görüldüğüne karar verilmiş bulunmasından ibarettir. Şu hale göre her iki kararın neticei hükmü sadece istimlâk mevzuuna münhasır olduğuna ve tevhibi içtihad kararı da iki karar arasında bu noktadan mevcut bulunan mübayeneti bertaraf ettiğine ve nitekim içtihadı birleştirme kararının hüküm fıkrası da (bu sebeplere binaen bu gibi hallerde istimlâk hükümlerinin tatbik olunamayacağına ve içtihadın bu suretle birleştirilmesine) suretinde yazılı bulunduğu binaen istişarî mütalâa konusunu teşkil eden meselesinin tevhibi içtihad kararının şumulü haricinde kaldığı şüphesiz olup bu sebeple işin hukuk esaslarına ve kanun hükümlerine göre ayrıca tetkike tâbi tutulması lâzım geleceği reyinde bulunmuşlarsa da ;

Tevhibi içtihad kararına esas teşkil eden kararlardan biri olan Altıncı Daire kararında, kamulaştırma yolile bir âmme idaresinden diğerk âmme idaresine bir malın nakline hukuk esaslarının müsait olmadığı belirtildikten sonra (Bu kabil malların buna muhtaç idarelerin hizmetine tahsis tefrik veya intifamın tanzimi üst idarelerin takdirine tâbi olduğundan bu yola gidilmeyerek kamulaştırma müessesesine baş vurulmasında hukuk prensiplerine uygunluk olmadığından müesses işlemin İptaline) denilmiş ve binaenaleyh sözü edilen karar, böyle bir vaziyette dahil idarenin tahsis yapabileceğini kabul eylemiş ve tevhibi içtihad kararında da bu kabil malların buna ihtiyaç olan idarelerin hizmetine tahsis ve bununla her idarenin bünyesine ve teşkilât kanunlarına ve ledelhace umumî hükümlere göre yetkili makamların takdirine tâbi tutulmak lâzım geleceği beyan olunmak suretiyle bu husus da halledilmiş ve mahiyetleri itibariyle tevhibi içtihad kararları; mevzularına dahil mesail hakkında ittibatı kanunen mecburi bir hukuk kaidesi cümlesinden bulunmuş olduğundan bu durum karşısında Maliye Vekâletinin tezkeresinde dermeyan olunan düşünceler, sözü edilen tevhibi içtihad kararına uygun görülmekle bu hususta başkaca mütalâa dermeyanına mahal bulunmadığına 7/10/1953 gününde ekseriyetle karar verildi.

Devlet Şurası Umumî Heyet

1. No. 53/260

K. No. 256

Gereği konuşuldu ve düşünöldü ;

Maliye Vekâletinin tarih ve numarası yukarıda mündemiç yazısı ile mütalâa istenilen husus bir hukuku âmme hükmi şahsiyeti olan İsmet-

paşa köyü hududu içinde bulunan menba suyunun bir kısmının diğer bir hukuku âmme hükmi şahsiyeti olan Türkmen Mecidiye köyüne tahsisinin mümkün olup olmadığının tesbiti olup Daire mazbatasında mevzuubahis Tevhidi İçtihat kararı sadece bu kabil sular hakkında istimlâk hükümlerinin tatbik edilemeyeceğine mütedair bulunduğu ve mütalâa istenilen hususu hal eder mahiyette bulunmadığı cihetle işin esasının tetkiki ile muktazi karar ittihaz edilmek üzere dosyanın Daireye iadesine 19/10/1953 tarihinde ittifakla karar verildi.

İDARÎ COĞRAFYA

BALÂ KAZASI İDARÎ COĞRAFYASI

HUDUT ve MESAHASI :

Balâ Kazası, Ankara Vilâyet merkezinin 69 Km. güney doğusunda ve 1450 metre rakımlı Kartal tepe batı yamaçlarında teşekkül etmiş; Keskin, Kaman, Kulu, (Haymana, Çankaya, Kırıkkale) kazaları ile hemhudut : 3060 Km², yüzölçümlü şirin bir kasabadır.

İKLİM :

Oldukça sert ve yaz - kış esintili geçer. Havası ve suyu çok iyidir. Tam manasile bir yayla durumu hakimdir. Yazın suhnet 30, kışın ise sıfırın altında 25 - 30 dereceye kadar düşmektedir. Ekim ayında soğuklar başlar, Haziran ayına kadar ekseriya devam eder ve soba yakma mecburiyeti vardır. Yağışlar daha çok ilk ve sonbahar'da yağar. Kışı fakla karlı geçer.

AVARIZ :

Balâ, Elmadağ mıntıkası hariç umumiyetle Kartaltepe civarında kurulmuş düz bir ovoidan ibarettir. Pek arızalı sayılmaz. Şimal kısma müsadif Elmadağ] mıntıkası üzerinde beş köy ve yaylaları kurulmuştur. Bu mıntika Balâ hudutları dahilinde 2000 metreye kadar yükselir. Bir de hafif tepeler Beynam ve Keklice Ormanlarında görülür. Ayrıca Kızılırmak sol sahilleri Hecibanlı mıntıkasında nehir boyunda yer, yer yükselir. Sair mıntikalar çıplak ve oldukça düz ova manzarası gösterir.

AKAR SULAR :

Balâ'da göze çarpan en mühim akarsu doğu kısımda hudut vazifesi gören Kızılırmak'tır. Sulama bakımından Balâ hudutlarındaki istifade pek cüz'idir. Yalnız hudutlar dahilinde Köprüköy Un Fabrikası tamamen bu ırmaktan istifade ederek modern tesisler kurmuştur. Diğer bütün akarsular yazın hemen hemen tamamen kurur ve kışın ve bahar'da karların erimesile coşarlar. Tol deresi, Suludere, Bülbül deresi, Aşar, Yaylaözü ve Elmadağ dereleri bunlardandır.

TARİHÇESİ :

Bu günkü kaza merkezinin kurulduğu mahal, 1894 yılına kadar gayrimeskûn Kartal tepe namile maruf bir yayla iken bu tarihte Kafkasya'dan gelen ilk parti 87 hanelik Tatar muhacirleri ile meskûn hale getirilmiş; bilâhare 150 hane kadar yine Kafkasya'dan Koban mıntikasından gelen Çerkez kabileleri ile nüfusu arttırılmış ve bugünkü Karaali nahiyesinde bulunan kaza teşkilâtı, mahallî zenginlerin teberruu ile inşa olunan halihazır hükümet binasına nakil olunup 1894 yılında kaza teşkilâtı (Hamidiye) namıyla bu günkü mıntıkada teşkil ve aynı tarihte Belediye tesis olunmuştur.

Kasaba ilk teşekkülünden itibaren bugüne kadar iki mahalleden ibarettir. Kabile itibariyle mahalleler şimalî garbide Tatar mahallesi; Cenubî şarkide ise Çerkez mahallesi olarak kurulmuş 1942 yılına kadar Tatar mahallesi Çerkez mahallesi namile anılan mezkûr mahaller, Göztepe ve İsmetpaşa mahalleleri adını almış bulunmaktadır. Çok defa halk arasında kabile ismile anılan mezkûr mahallelerde aynı kabileler yaşamakta ve kasaba yakın köylerden gelen halk ile gün geçtikçe inkişaf etmektedir.

NÜFUS ve İSKÂN DURUMU :

1950 sayımına göre kazanın 15412 si erkek, 16605 i kadın olmak üzere 32026 nüfusu bulunup bunun (1757) si kasaba'da meskündür.

Köyler toplu olarak göze çarpar ve yazın köy halkı çok yakınlarda bulunan yaylalara gider ve hiç bir zaman köyleri ile irtibatlarını kesmezler.

Kaza köylerinde bu güne kadar 53 Göçmen evi inşa olunarak hepsinin toprağı ve lüzumlu kredileri temin olunmuş ve müstahsil hale getirilmişlerdir.

Ayrıca heyelana maruz Elmadağı mıntikasının en uzak ve yolu bulunmayan Ağcaali köyünde, 104 aile nakil olunarak eski köyden yarım saat mesafede yerleştirilmiş bulunmaktadırlar. Heyelan dolayısıyla köyünü terk etmiş bulunan bazı aileler yeni köylerine avdet etmiş bulunmaktadır. Mezkûr köyün imar plânı yapılmış ve evler plân dairesinde inşa olunmuş, ayrıca Yeni köye üç çeşmesi bulunan ve iki kaynaktan çıkarılan iyi bir suyun getirilmesi temin olunmuştur.

KAZA TEŞKİLATI ve MEMURLARI :

1 — İçişleri dairesi : Bir Kaymakam, bir Tahrirat Kâtibi, iki Nahiye Müdürü, bir Nüfus Memuru, bir Nüfus Kâtibi, iki Nahiye Nüfus Memuru, Jandarma, bir Yüzbaşı, 3 Astsubay (2 Onbaşı), 3 Bekçi, 1 Bekçi başı.

2 — Adalet Dairesi : Bir Müddeiumumi, bir Sulh Hukuk Hakimi, bir Asliye Hukuk Hakimi, bir Sorgu Hakimi, bir icra Memuru, bir Başkâtip, beş Zabıt Kâtibi, iki Mübaşir, iki Gardiyan,

Gezici arazi kadastro hakimliği : Bir hakim, bir zabıt kâtibi, bir daktilo, bir mübaşir.

3 — Askerlik Şubesi : Bir Üstteğmen, bir Teğmen, bir sivil muamele memuru.

4 — Maarif : Bir memur, bir maarif memuru yardımcısı, otuz öğretmen, iki eğitmen.

5 — Hükümet Tabipliği : Bir Hükümet tabibi, bir dispanser sağlık memuru, bir gezici sağlık memuru, bir koy sağlık memuru, üç ebe.

6 — Tapu : Bir Tapu - sicilli memuru, bir arşiv fişçisi,

7 — Arazi Kadastro Müdürlüğü : Bir müdür, bir fen kontrolü, yedi teknisyen, altı teknisyen yardımcısı, iki sicil kâtibi, bir daktilo, bir şoför.

8 — Toprak Komisyonu Başkanlığı : Bir başkan, iki üye, bir ekip şefi, üç harita teknik memuru, bir tarım teknisyeni, üç jaloncu, bir şoför.

9 — Maliye : Bir Mal müdürü, bir muhasebe memuru, bir veznedar, bir vergi memuru, bir tahsil memuru, üç tahsildar, bir millî emlak memuru.

10 — Özel idare : Bir özel idare memuru, bir varidat kâtibi, bir tahsil kâtibi, bir köycülük kâtibi, üç tahsildar.

11 — Ziraat : Bir ziraat teknisyeni, bir gezici - öğretici, bir bahçıvan, dört selektör makinisti.

12 — Veteriner : Bir Veteriner, bir Veteriner fen memuru.

13 — Orman Bölge Şefliği : Bir bölge Orman Şefi, bir kâtibi , iki orman bakım memuru.

14 — P. T. T. : Bir Müdür, Bir P. T. T. memuru, dört müvezzi.

15 — Sıtma Savaş Tabipliği : Bir Sıtma Savaş Tabibi, bir merkez savaş memuru, üç köy sağlık memuru.

16 — T. M. O. Şefliği : Bir müdür, bir muhasebeci, bir eksper, bir baş makinist, bir veznedar, iki depo memuru, bir makinist, bir makinist yardımcısı, bir kantarcı.

17 — Tekel Memurluğu : Bir Tekel memuru.

18 — Ziraat Bankası : Müdür, Müdür Muavini, Veznedar, muhasip, giş e memuru, iki takip memuru,

BAYINDIRLIK :

Ankara — Kırş ehir ş osesi kasaba iç inden geçmekte olup, Ankara'dan itibaren 30 uncu Km. kadar çok dü zğ ün, geniş ve asfalttır. Mezkû r yolun diğer kısımları da kara yolları idaresince muntazam bir bakıma tâ bi tutulmakta ve 69 Km. yol taksi ile bir saatte katedilebilmektedir.

Ankara — Konya ş osesi de Balâ hudutlarından geçmekte ise de kasaba merkezi ile alâkası yoktur. Yola yakın Balâ köyleri bu ş oседen istifade etmektedir. Kazanın mevcut iki nahiyesi ve 9 köyü Kırş ehir ş osesine, dört köyü de Konya ş osesine stabilize yol ile bağlanmış bulunmaktadır. Diğer bütün köylere yazın motorlu vesait ile gitme imkânı mevcuttur. Yol bakımından Elmadağı mıntıkasında dört köy ş ansızdır.

Bilhassa kış ın ve yağmurlu havalarda bu köylere gidip gelme imkânı hemen hemen yoktur.

Ş hrin imar plânı mevcuttur. İnşaat ve imar bu plâna göre yapılmaktadır.

Sebze ve meyve Hal'i olmak üzere ş ehir iç erisinde güzel bir pazar yeri mevcuttur.

Son seneler iç inde kasaba'da plân dairesinde resmi ve hususi çok güzel binalar inş a edilmiş ve kasaba güzel binalara sahip olmuştur. Ziraat Bankası inş aatı da bunlar arasındadır. Hükümet binası eski ve ihtiyaca gayri kâfidir. Belediyece hizmet binası olarak yeni bir inş aata baş lanılmış bulunmaktadır. Ayrıca iç me su tesisatı ve elektrik ilâve inş aat faaliyeti de başlamış tir. Kullanış lı ve geniş bahç eli bir Kaymakam lojmanı mevcuttur.

ZİRAİ DURUM :

Hububat ziraatı; ziraî sahada Ankara'nın 2-3 üncü derecede hububat mahsulü eken ve o nisbette de istihsal yapan bir kazasıdır. En ziyade 3/4 yumuşak buğday ve 1/4 dü sert (Kunduru) olmak üzere buğday ekimi yapılır. Bundan başka sırası ile arpa, yulaf, nohut ve mercimek te yetiştirilir. Bu gün Balâ çiftçisi hükümetimizin ziraata vermiş olduğu önem ve gösterdiği alâkadan istifade etmesini bilerek tam manasiyle teknik esaslar dairesinde çalışıp modern ziraat aletleriyle teçhiz olunmuştur. Bu durum ise mıntika ekim sahası ve istihsal miktarı üzerinde son derecede müessir olmuştur. Şöyleki; Son duruma nazaran Balâ'da 100400 hektar buğday, 7500 hektar arpa, 2000 hektar yulaf, 100 hektar nohut ve 120 hektar mercimek ekimi yapılmıştır. 1954 yılı sonuna kadar kazamız ziraat âlet ve ekipmanları: 484 adet türlü tip traktör, 300 adet traktör pulluğu, 1300 adet çift tekerlekli pulluk, 2500 adet tek tekerlekli pulluk, 100 adet Tıray, 240 adet Mibzer, 160 adet Tınaz makinesi, 110 adet Biçer - döğer, 500 adet orak makinesi, 110 adet tırmık, iki adet kaz ayağı, 6 adet selektör.

Balâ çiftçisi, iyi bir tohumluğun verim yerine sağladığı faydayı anlamış bulunduğundan daima iyi tohum aramakta ve ekeceği bütün tohumları selektörden geçirerek ilâçlamaktadır.

Bu gün mıntika çiftçileri kimyevi gübrenin verim üzerine sağladığı faydayı da takdir etmiş dunundadır. Bir taraftan çiftçiler kendi paralan ile almış oldukları fenni gübreyi tarlasına atarken diğer taraftan kaza ziraat teşkilâtı önder çiftçi tarlalarında kimyevi gübre demastirasyon denemelerine devam etmektedir

BAĞ, BAHÇE ve SEBZECİLİK :

Kaza köylerinin sulu arazisi az olduğundan bahçe ziraatı ve sebzeçilik inkişaf edememiştir. Bazı köylerde bağcılık inkişaf seyri takip etmekte ve kaza ziraat teşkilâtının fidanlık bahçesinde yetiştirilen biber, patlıcan, domates fideleri teşvik maksadiyle parasız olarak çiftçi ve meraklı şahıslara tevzi edilmek suretile bu mevzuun da inkişafı cihetine gidilmektedir.

Her sene mıntika halkına bir milyon çeşitli sebze fidesi ziraat teşkilâtınca dağıtılmaktadır.

HAYVANCILIK :

Fenni ziraat aletlerinin zirai sahada önem kazanması dolayısıyla mer'a, gündün güne daralmakta ve dolayısıyla mıntika hayvancılığı önemini kaybetmekte ise de yeni yem nebatlarının yetiştirilmesine verilim önem sayesinde bu mühim mevzu da hal edilmek üzeredir. Birçok köylerde köy adına tesis edilmiş yoncalıklar, korungalıklar mevcut bulunduğu gibi mahalli ziraat teşkilâtı da çiftçiye müzaheret gösterip şahıslar namına yoncalıklar, korungalıklar tesis etmektedir.

KÜLTÜR DURUMU :

Merkezde : 1 — Köyler 26 olmak üzere cem an 27 ilkokul vardır. Bu durum karşısında 73 köyden 47 si ilkokuldan mahrum bulunmaktadır. Son duruma göre merkez okulunda 169 erkek, 102 kız olmak üzere cem an 271, köy okullarında 1172 erkek, 452 kız olmak üzere cem'an 1624 öğrenci bulunmaktadır. Kaza halkı kültüre son derece düşkün olup, okullara devamsızlık yok denecek derecede azdır. Kaza merkezi ve Beynam köyünde son senelerde kurulan biçki - dikiş kursları son derece faydalı olmuş ve halkın yakın alâkasını çekmiştir.

SAĞLIK DURUMU :

Kazada hastahane ve serbest tabip yoktur. Hususi idareye ait beş yataklı bir dispanser olup, ihtiyaca kâfi gelmektedir. Ankaranın yakın oluşu dolayısıyla umumiyetle hastalar tedavi için merkez hastahanelerine götürülmektedir. Bir ecza dolabı olup, ihtiyacı karşılamaktadır. Acil vakalarda imdadı - sıhiye muhit için çok faydalar sağlamaktadır. Umumiyetle görülen hastalıklar Frengi ve Tifo'dur. Frengililerin tedavisinde azami gayret gösterilmekte ve tifo çıkan köylerde içme suları bakımından gerekli Islahat yapılmaktadır. Kasabada içme suyu sıhi olmakla beraber ihtiyaca gayri kâfidir. Fenni tesisat için gerekli hazırlıklar ikmal edilmiş olup, kısa bir müddet içinde ihtiyacı karşılayacak miktarda su temini mümkün olacaktır. Kanalizasyon tertibatı yoktur. Mezbaha ihtiyacı karşılamaktadır. Süprüntüler belediye arabası ile uzak mahallere döktürülmekte şehir içi azami gayretle temiz tutulmaktadır. Mezarlıklar kasaba haricinde ve gayri muntazamdır.

SOSYAL DURUM :

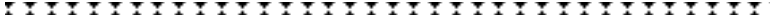
Kaza halkının yüzde doksan sekizi ziraat ve hayvancılıkla işğal etmektedir. Malî kudretleri nisbetinde muasır medenî imkânlardan istifade etmesini bilirler. Her aile reisi ilk fırsatta evine radyo almayı adeta gaye edinmiş bulunmaktadır. Merkez ve köylerinde (1400) adet kayıtlı radyo mevcut olup, 7 köylü vatandaşta hususi arabaya sahip bulunmaktadır. Köy evleri her ailenin malî durumu ile mütenasiben ferah olarak inşa ve odaları zevkle tefriş olunmuştur.

Lisanları : Türkçe, Kürtçe, Çerkezce ve dört köydeki Kipti lisanı olup, hepsi Türkçe'yi düzgün olarak konuşabilmektedirler.

Köylerde ve şehirlerde erkeklerin kıyafeti tamamen medenidir.

Evlenmelerde medeni nikâha pek ehemmiyet verilmez. Malî imkânı mevcut bulunanlar birden fazla evlenirler.

Başlık alıp verme dolayısıyla çok defa nahoş hadiseler doğar. Zabıta ve Adliye, hasat idrak edildikten sonra bu âdetten mütevellit hadiselerle çok uğraşır.

Hususi İdareler Mevzuatı

Dahiliye Vekâleti Tetkik Kurulu Başkanlığında Şef Mustafa Saveci Eyüboğlu tarafından yayınlanan ve 15 lira bedelle satılan bu kitap muhteviyatı itibarıyla tavsiyeye değer görülmüştür.

Kitap sahibinden tedarik edilebilir.

DERGİ

